

חוברת ללומדי 'דרשו' דף היומי משנה ברורה

סיכומי המשנה ברורה, שאלות מעשיות, ביאורים
למשנ"ב, הקדמות להבהרת הסעיפים, הוספות מפוסקי
דורנו

שבט - אדר א'
סימנים תרפט (ס"ה) - תרצז
המשך הלכות מגילה ופורים

עם הערות נחוצות מתוך משנ"ב 'דרשו'

יוצא לאור ע"י
כולל רצופות
תפארת דוד

לימוד בעין אייבא דהלכתא
מודיעין עילית

סיכומים והקדמות אלו מתפרסמים בקרב לומדים רבים
וזכה לתהודה רבה בקרב ת"ח מופלגים,
ואף מעידים שהסיכומים מהווים תועלת מרובה
הן להבנת ובהירות בלימוד, הן לחזרה ושינון היטב באופן חווייתי,
הן לזכירת הלימוד, והן לידיעת ההלכה באופן מעשי

ניתן לקבל גליון מידי חודש:

דוא"ל: 7163036@GMAIL.COM

לקבלת חוברת מודפסת על כל ההספק, בסך 2 ₪ בלבד

במודיעין עילית

טל' 0527-163-036

הערות והארות יתקבלו בברכה

לתרומות והנצחות בגליונות הבאים: נדרים פלוס, כולל תפארת דוד

© כל הזכויות שמורות

ניתן להשיג ע"פ הכתובת הנ"ל את הספרים:

"שונה הלכות המבואר" (למרחן הגר"ח קניבסקי שליט"א, עם ביאורים)

"דרכים ושיטות לזכירת הלימוד" - הקונטרס שמועיל לזכור כל מה שלומדים, ולהפוך את הלימוד לבהיר וברור.

כללים ללומד:

הקדמות לסעיפים: ההקדמות מתוך גמרא וראשונים, ומטרתן לבאר את יסוד הסעיף, ולתת רקע להבנת דברי השו"ע ומשנ"ב היטב

סיכום השו"ת: תימצות מוסקנת המשנ"ב ביאה"ל ושעה"צ דרך שאלות ותשובות.

המקור שבסוף התשובה חוזר על כל חלקי התשובה

כשיש מקף בין האותיות שבמקור כגון ס"ק א-ג הכונה למשנ"ב ס"ק א ב ג

הדברים שבסוגרים מרובעים הם מהשו"ע ומשנ"ב

ושבסוגרים עגולים זהו תוספת ביאור מהאחרונים

ההבנה בהפרעת המשנ"ב מבוססת על דעת מרחן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו שונה הלכות

שאלות מעשיות: לחדד את הנלמד כפי העולה מתוך השו"ע ומשנ"ב, עם שימת דגש על המציאות השכיחה בזמנינו

מיועד לבני אשכנז וספרד כאחד

תוכן

4.....	סימון תרפ"ט (ס"ה).....
5.....	סימון תרצ.....
21.....	סימון תרצ"א.....
28.....	סימון תרצ"ב.....
34.....	סימון תרצ"ג.....
36.....	סימון תרצ"ד.....
42.....	סימון תרצ"ה.....
49.....	סימון תרצ"ו.....
55.....	סימון תרצ"ז.....
58.....	תשובות לשאלות למועשה.....

סימן תרפ"ט (ס"ה)

(הקדמה לסעיף ה). **אם אפשר להוציא אחרים במגילה כשאין שם עשרה:** הביא בשם הארחת חיים שדין מגילה כדין תפילה, שבשביל להוציא אחרים צריך שיהיו שם עשרה, ולכן באופן שאין שם מנין כל אחד יקרא לבדו. אלא אם כן אינם בקיאים, בדיעבד יכול להוציאם. והמגן אברהם הביא בשם כמה ראשונים שדין מגילה אינו כתפילה לזה אלא כדין שופר שאין צריך עשרה כדי להוציא אחרים. וכתב המג"א שעפ"ז אדרבה עדיף שאחד יוציא את האחרים כדי לקיים ברוב עם הדרת מלך.

1. **יחיד אם מוציא אחרים:** (א) מקום שאין שם מנין, האם אחד יקרא לכולם או כל אחד לבדו. [כשכולם יודעים לקרוא]. (ב) ואם אין האחרים יודעים לקרוא. (ג) ובמקום שיודעים, ואחד קרא לכולם, האם יצאו בדיעבד.

תשובה: (א) כל אחד לבדו, שבשביל להוציא אחר צריך עשרה. והמג"א מצדד שעדיף שאחד יקרא לכולם, אבל הרבה אחרונים פסקו שכל אחד קורא לעצמו (וכן דעת השו"ע). (ב) אחד יוציא את כולם. (ג) כן. סעי' ה' וס"ק טו ובה"ל ד"ה מקום.

2. **קטנים:** (א) קטנים, האם צריכים לקרוא או לשמוע מגילה. [ומה דין קטנות]. (ב) האם יש להביא קטנים לבית הכנסת. [ומאיזה גיל]. (ג) ומה יש לנהוג בענין זה בד' פסוקים שקוראים בקול רם. (ד) מה הזהיר המשנ"ב בענין הבאת קטנים (שהגיעו לחינוך). (ה) אלו קטנים אין להביא לבית הכנסת. (ו) מפני מה כתב המ"ב שמי שיכולת בידו ראוי שיהיה לו מגילה כשרה.

תשובה: (א) אם הגיעו לגיל חינוך כן. ודין קטנות כקטנים בכל זה. (ב) כשהגיעו לגיל חינוך מצוה להביאם כדי לחנכם לשמוע בצבור, ואע"פ שמדינא אפשר לקרוא להם בבית. (ג) להקרות אותם לקטנים (שיקראום) כדי לחנכם. (דין קריאת פסוקים אלו יתבאר לקמן סי' תרצ"ז). (ד) ועכשיו בעונותינו הרבים נהפוך הוא, שלבד ממה שאינם שומעים אלא גם מבלבלים שגם הגדולים אינם יכולים לשמוע, וכל ביאתם הוא רק להכות את המן ובזה אין האב מקיים מצות חינוך כלל, אלא צריך כל אב להחזיק בניו הקטנים אצלו ולהשגיח עליהם שישמעו הקריאה, וכשיגיע הקורא להמן רשאי הקטן להכותו כמנהגו, אבל לא שיהיה זה עיקר הבאת הקטן לבית הכנסת! (ה) קטנים ביותר, שמבלבלים דעת השומעים. (ו) כדי שיקרא בלחש מילה במילה, דא"א לשמוע מחמת רעש ובלבול [וכ"ש מי שרחוק מהבימה או שכבדו אזניו ואין יכול לשמוע היטב מהקורא, שיהיה לקרות לעצמו ממגילה כשרה, או עכ"פ יאחזו חומש והתיבות שיחסר לו יאמר תיכף מן החומש, דבדיעבד יוצא כשקורא על פה אם הוא עד חציה (כדלקמן סי' תרצ"ג). ס"ק ה]. סעי' א' וס"ק ג' טז-יט ובה"ל ד"ה את וד"ה מנהג.

סיכום קצר לנלמד: אחד הקורא ואחד השומע מהקורא יוצא יד"ח, וצריך שיכוין הקורא להוציא והשומע לצאת. ודוקא אם שמע מפי אחד שחייב בקריאתה, לפיכך השומע מהשוטה לא יצא. (ס"ב). • מקום שיש מנין חייב לחזור אחר מנין, אבל מקום שאין מנין, אם א' יודע והאחרים אינם יודעים הוא מוציא את כולם, אבל אם כולם יודעים כל אחד קורא לעצמו דאין היחיד מוציא חברו לכתח' אלא בעשרה (כ"ד השו"ע), ובדיעבד אם נתכוין לפטור חברו יצאו אע"פ שכולם יודעים, והמגן אברהם מצדד דגם לכתח' עדיף שיקרא אחד לכולם, אבל הרבה אחרים פסקו שכל אחד קורא לעצמו. (ס"ה). • השומע מגילה ממי שהוא מודר הנאה ממנו, יצא, דמצות לאו ליהנות ניתנו. (ס"ד). • הקורא המגילה לעצמו יזהר מאד שישמיע לאזנו, דאל"ה י"א שאפי' בדיעבד לא יצא, כדלקמן. (שה"צ ז). • נשים חייבות במגילה כאנשים שאף הן היו באותו הנס, וי"א שהנשים אינן מוציאות את האנשים לא בצבור ולא ביחיד, אבל אשה מוציאה את חברתה, אבל לא לנשים רבות דזילא בהו מילתא. והמג"א מצדד שאשה לא תקרא לעצמה רק תשמע מאנשים, ואם אין לה מי שיקרא לפניה תקרא לעצמה במגילה

כשרה, ומברכת אשר קדשנו במצותיו וציונו לשמוע מקרא מגילה ולא על מקרא מגילה מפני שׁי״א שאינה חייבת בקריאה אלא בשמיעה. ואשה שכבר יצאה אין מוציאה אשה אחרת, שיש להסתפק אם הם בכלל ערבות. (סעי' א ב). • אנדרוגינוס שיש לו זכרות ונקבות מוציא אנדרוגינוס אחר, אבל לא את איש ולא את אשה. וטומטום אין מוציא אפי' טומטום אחר, ואת עצמו מוציא (ס"ג). • קטנים וקטנות שהגיעו למצות חינוך מחנכים אותן לקרותה או לשמוע, ומנהג טוב להביאן לבית הכנסת כדי לחנכם שישמעו בצבור [ומקרין אותן הד' פסוקים שהקהל נוהגין לאמרן בקול רם], ובלבד שלא יביאו קטנים ביותר שלא הגיעו לחינוך, שמבלבלין דעת השומעין. וצריך כל אב להחזיק בניו הקטנים אצלו ולהשגיח עליהם שישמעו הקריאה, וכשיגיע השׁפץ להמן רשאי הקטן להכותו כמנהגו אבל לא שיהיה זה עיקר הבאת הקטן לביהכנ״ס. וראוי למי שיכול שיהיה לו מגילה כשרה ולקרות בלחש מלה במלה, שא״א לשמוע מהשׁפץ מחמת רעש ובלבול, וכ״ש מי שרחוק מהבימה או שכבדו אזניו ואין יכול לשמוע היטב מהקורא שיהרר לקרות לעצמו ממגילה כשרה או עכ״פ יאחוז חומש והתיבות שיחסר לו יאמר תיכף מן החומש, דבדיעבד יוצא כשקורא על פה אם הוא עד חציה (סעי' א ו). • קטן שהגיע לחינוך אינו מוציא אחרים [וכ״ש אם כבר יצא אינו מוציא אפי' את האשה או קטן אחר], ובמקום הדחק כשאין שם אנשים בקיאים במקרא מגילה יכול להוציאם. (ס"ב ובה״ל ס"א). • גרים ועבדים משוחררים חייבין במגילה, וי״א שגם עבדים שאינם משוחררים חייבים בשמיעה, אבל אין מוציאין אחרים לכו״ע. (ס"א). ומי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו יכול להוציא אפי' את מינו, וי״א שאפי' את עצמו אינו מוציא וישמע מאחרים (ס"ג). • חרש שמדבר ואינו שומע, י״א שאין יכול להוציא אחרים [מיהו צריך לקרוא לעצמו ואף אם יקרא בלי טעמים אין קפידא], ואם שומע כשמדברים לו בקול רם מוציא גם אחרים, ודעת כמה אחרו שאפי' אינו שומע כלל יוצא השומע ממנו, מיהו לכתח' אין להעמידו להוציא רבים ידי חובתם (ס"ב).

סִימּוֹן תַּרְצַ

(הקדמה לסעיף א). עמידה בקריאת המגילה בציבור: איתא במשנה (מגילה כא). הקורא את המגילה עומד או יושב יצא. ולכאורה משמע יצא בדיעבד, אך כתב הר״ן (יא: ד"ה הקורא) שלשון המשנה יצא' לאו דוקא אלא הכוונה אפילו לכתחילה, וכן פרשׁי שם (ד"ה הקורא) 'אם רצה עומד אם רצה יושב' (וכן מבואר בירושלמי שם), וכן הוא לשון השו"ע. ומ״מ כתב המאירי (מגילה שם) שהמנהג שהבעל קורא עומד, ומפני כבוד הציבור. ועפ״ז כתב הרמב״ם (פ"ב ה"ז) שהקורא בציבור יש לו לעמוד לכתחילה מפני כבוד הציבור (כן ביאר הבה״ל ד"ה אבל זהו ע"פ המנהג הנ"ל). ולענין הקורא בציבור ונסמך על איזה דבר, הנה בעלמא קי"ל דסמיכה אינה בעמידה (על ב"י סי' קמא ס"א ומ"ב סי' צד ס"ק כב), מיהו לענין קריאת מגילה מצד המטה יהודה (ס"ק א) שמותר בסמיכה דכאן בקריאת מגילה אינו אלא משום כבוד ציבור, שלא כבקריאת התורה שהוא מטעם דכשם שניתנה בעמידה כך תהא קריאתה בעמידה, או מטעם דכתיב ואתה פה עמוד עמדי כדאיתא בגמרא (מגילה כא), ולכן אפילו לסמוך אסור כדאיתא בשו"ע ריש סימן קמ"א, משא"כ במגילה אין קפידא אלא ביושב ממש' (ועי' שדקדק מלשון הרמב״ם והשו"ע כן). וכתב הבה״ל (ד"ה אבל) שכיון שענין עמידה בעת הקריאה בציבור אינו אלא מנהג [וכנ"ל], נראה שבשעת הדחק יש לסמוך על דברי המטה יהודה.

3. עמידה בברכה ובקריאה: א) קריאת המגילה, האם צריכה להיות בעמידה או אפשר בישיבה. [שלא לבעל קורא]. ב) והקורא לציבור. ומדוע. ג) והאם מותר לו לסמוך. ד) הברכות, האם צריכין להיות בעמידה או אפשר בישיבה. ה) ומה דין השומעים בעת שהקורא מברך.

תשובה: (א) אפשר בישיבה. (ב) לא יקרא יושב לכתחילה מפני כבוד ציבור. (ג) במט"י מצדד שמותר, ובשעה"ד יש לסמוך על זה. (ד) צריכין להיות בעמידה (שכל ברכת המצות צריך להיות מעומד. מ"ב ס"ח סק"ב). (ה) גם יעמדו¹. סעי' א וס"ק א ב ובה"ל ד"ה אבל ושה"צ.

4. **כיצוד החזן: (א) האם מותר לחזן לקרוא את המגילה קודם שיקראוהו [בחזן שאינו קבוע]. (ב) וש"ץ קבוע שמינוהו לכך.**

תשובה: (א) לא. (ב) א"צ להמתין. סעי' א וס"ק ג.

(א) שאלה למעשה: החזן הקבוע בבית הכנסת ר' יואל שליט"א נחלש אחר צום תענית אסתר, ורוצה בעת קריאת המגילה להיסמך על התיבה, האם מותר לו. (עי' ס"ק א ובה"ל ד"ה אבל).

5. **רבים הקוראים יחד: (א) האם שני אנשים יכולים לקרוא את המגילה יחד. (ב) ועשרה אנשים.**

(ג) השומעים מהם, האם יוצאים. (ד) אם מרגיש שמבלבלים לו הקולות ואינו יכול לשמוע היטב כל התיבות, האם יוצא בדיעבד.

תשובה: (א) כן [ואע"ג דתרי קלי לא משתמע² מ"מ במגילה דחביבה מפני הנס נותנין דעתן לשמוע היטב]. וי"א שאין זה לכתחילה ורק בדיעבד יצאו. (ב) כנ"ל א'. (ג) כנ"ל א'. (ד) לא, לכ"ע. סעי' ב וס"ק ד ושה"צ.

(הקדמה לסעיף ג). **מגילה שהושמטו בה פסוקים או תיבות: איתא במשנה (מגילה טז.)** מהיכן קורא

אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו, רבי מאיר אומר כולה, רבי יהודה אומר מאיש יהודי, רבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה. ואמרו בגמרא הלכה כדברי האומר כולה. עוד אמרו 'ואפילו למאן דאמר מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה' [ואין די שתהיה כתובה רק מאיש יהודי].

והנה לעיל איתא בגמ' (יח:) תנו רבנן, השמיט בה סופר אותיות או פסוקין [שלא כתבן במגילה], וקראן הקורא בעל פה, יצא. והקשו בגמרא מהא דתניא היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות, אם רשומן ניכר כשרה, ואם לאו פסולה [הרי שצריכה כולה להיות כתובה כדין ואין להשמיט בה אותיות]. לא קשיא, הא בכלולה הא במקצתה.

פירוש, שאם מקצתה חסרה כשרה ואם כולה חסרה פסולה. ופירשו הראשונים שכוונת הגמרא 'כולה' שאם רובה חסרה פסולה, אבל עד חציה נחשבת מקצתה וכשרה. והקשו הראשונים מהסוגיא דלעיל שאמרו שצריכה שתהא כתובה כולה [ואין די שתהא כתובה מאיש יהודי], ומשמע שאם חסר מתחילת המגילה עד 'איש יהודי' פסולה, וקשה שהרי אין זה אלא מקצת מן המגילה וכאן נתבאר שאם השמיט עד רובה כשרה. הרא"ש (פ"ב

ס"ד) ביאר דהאי לכתחילה והאי בדיעבד, דהיינו מה שאמרו צריך שתהא כתובה כולה היינו לכתחילה, אך בדיעבד אין פוסל כל שכתובה רובה. והרשב"א (יח: ד"ה לא) תירץ שיש חילוק היכן חסר, אם באמצע המגילה אינה פסולה אא"כ חסר רובה, אך אם היה בתחילת המגילה מראשה עד 'איש יהודי', אע"פ שהוא מיעוטה בלבד פסולה, ופירש הטעם שכאשר תחילת המגילה וסופה כתובה ורק באמצע היא חסרה אינה נראית כספר חסר אלא כספר מלא ושלם שיש בו טעויות, וכיון שהמגילה נקראה 'איגרת' (עי' מ"ב ס"ק י) אין מדקדקים בה לפסלה בכך, אבל כשחסר ממנה כראשה אע"פ שהוא מיעוטה מ"מ נראה כספר חסר, והרי צריך שיקרא אותה מספר שלם. ובארחות חיים (הלכות מגילה אות כד) בשם הרא"ה כתב ע"פ סברא זו של איגרת שאם הוא באמצע המגילה וחסר ענין שלם פסול דשוב אין זה איגרת. הרמ"א הביא דברי הרשב"א שאם חסר בתחילה או בסוף

הוספות ועיונים

¹ ובכף החיים (ס"ק ב) הביא שיש אומרים שהקהל יושבים, ושיש הנוהגים כן.

² פ"י שלא שומעים כל תיבה כראוי, שאי אפשר להם לצמצם דיבורם בתיבה אחת שלא יהא אחד לאחור ואחד לפנים. רש"י ר"ה כ"ז א'.

פסולה אפי' במיעוטה, וכן הביא דברי הארחות חיים שחיסור ענין שלם באמצע פסול. [ועי' עוד דיבור הבא].

(הקדמה לבה"ל ד"ה אבל, ולשה"צ ס"ק י). בשיטות הראשונים הנ"ל, דן הבה"ל: א. האם הרשב"א מודה לארחות חיים שאם חסר ענין שלם באמצע פסול. ב. להרשב"א שבהושמט בתחילה או בסוף פסול, האם זה דוקא בהושמט ענין שלם או אפי' פחות. ג. האם הארחות חיים מודה להרשב"א שבתחילה או בסוף פסול ונהיינו על כרחך אפי' שלא בענין שלם, דלשיטתו בענין שלם פסול אפי' באמצע. [ועי' גם שה"צ ס"ק י].

והבה"ל בסוף דבריו [בתיבות 'כרם צריך לברר'] דן היאך יש למנות את רוב או מיעוט המגילה, האם לפי מספר אותיותיה או לפי מספר תיבותיה.

6. **קריאה על פה: צריך לקרות המגילה כולה, והוא לעיכובא.** ויתבאר הפרטים בזה לקמן סי"ד. (א) קראה כולה על פה, האם יצא. (ב) ומה"ד אם קרא כל פסוק במגילה, אלא שחסר בה באופן הפוסל³, האם יצא. (ג) קרא מתוך מגילה כשרה, אך קרא הרוב בעל פה, האם יצא. (ד) ואם קרא מקצתה על פה האם יצא. [ואם קרא על פה בתחילתה או בסופה או ענין שלם].

(תשובה: א) לא. (ב) לא, דמגילה פסולה מקרי על פה. (ג) לא. (ד) בכל גונא יצא⁴. ומחצה על פה ומחצה מתוכה צ"ע. סעי' ג (ז) וס"ק ז ו ט ובה"ל ד"ה דוקא ושה"צ.

7. **מגילה חסרה:** (א) מגילה חסרה באופן שאינו פוסל [כדלקמן], האם אפשר לקרוא בה לכתחילה. (ב) ואם אין לו מגילה אחרת. (ג) מגילה שחסרים בה תיבות בשיעור עד חציה, וקראם על פה, האם יצא. [לא בחסרים בתחילתה או בסופה או ענין שלם]. (ד) ואם הושמט בה ענין שלם. (ה) ובהושמט בה בתחילתה או בסופה, ואינו ענין שלם וגם הוא במיעוטה. (ו) ואם חסר רק פסוק ראשון או אחרון. (ז) ובחסרים בה רק כמה תיבות בפסוק ראשון או אחרון. (ח) האם רובה ומקצתה נמדד לפי תיבות או אותיות, כגון שיש בה תיבה שמקצת אותיותיה אין רישומן ניכר (-שאינן תינוק בנוי יודע לקרוא), אך שאר התיבה כתובת כדת, האם מחשבים לפי התיבות או לפי האותיות. (ט) ומה דין אותיות חתוכות.

(תשובה: א) לא אלא צריך מגילה הכתובה כולה. (ב) יכול לקרוא בה. וכן כשהיה לו אחרת אך קרא בזו, יצא. (ג) יצא. וחציה בדיוק צ"ע. (ד) פסולה ואפי' היה במיעוטה. (ה) פסולה. (ו) אפשר שגם זה פסול. (ז) יצא. (ח) לפי התיבות, דהיינו תיבה זו כולה כמאן דליתא. (ט) גם פסולות והדין כנ"ל ח'. סעי' ג וס"ק ז-ט יא ובה"ל ד"ה אבל וד"ה אלא ושה"צ.

(ב) שאלה למעשה: א. מי שאיחר לבית הכנסת, ומצא שהשליח ציבור כבר התחיל את קריאת המגילה וקרא כמה פסוקים, האם יתכן למאחר להצטרף לשמוע מהש"ץ [ואין לפניו מגילה כשרה לקרוא מה שהחסיר]. (עי' שו"ע ס"ג ובה"ל ד"ה דוקא). ב. מי שיש לפניו ב' ברירות, או לקרוא מתוך מגילה כשרה רגילה, או מתוך מגילה מהודרת עד למאד, עם כל דקדוקי ההלכות וחומרותיהן, ובכתב נאה ומהודר מאד מאד, אלא שיש בה תיבה אחת שאות אחת שבה מטושטשת במקצת שאין רישום האות ניכר כל כך [שאינן תינוק בנוי יודע לקרוא]. באיזה מגילה יבחר. [והאם יש חילוק היכן נמצאת התיבה הנ"ל אם בתחילת המגילה או בסופה או באמצעה]. (עי' שו"ע ס"ג וסוף שה"צ י).

הוספות ועיונים

³ וכגון שקרא בשתי מגילות, ומה שקרא במגילה זו קרא הכל מתוך הכתב אך חסר במגילה זו פסוקים אחרים בשיעור הפוסל את המגילה.

⁴ דלא כדלקמיה לענין מגילה שחסר בכתוב בה שיש אופנים שפסולה כשחסר אפי' במיעוטה, משום דהתם לא מקרי ספר, משא"כ לענין על פה אין שייך טעם זה - כל שמגילה כשרה לפניו. בה"ל ד"ה דוקא.

8. שומע שקורא בעצמו: א) מי שיש בידו מגילה שאינה כשרה, האם יכול לקרוא עם הש"ץ. ב) ואם יש בידו מגילה כשרה. ג) כאשר רק הוא שומע מהקורא המוציא, האם יכול לקרוא מתוך החומש. ד) הפסוקים שאומרים בקול רם, כיצד יש לנהוג מטעם הנ"ל.

תשובה: א) לא יעשה כן אלא שומע ושותק, וכן לא יסייע שום אדם בעל פה לחזן, והטעם שמה יתן השומע לבו לזה ולא לש"ץ. ב) גם יזהר בזה (ועי' לקמן ס"ק כו שבלחש מותר), אא"כ מכיון להוציא כל מי שיתן לבו לקריאתו ולא לש"ץ. ג) יש מחמירים שגם בזה לא יקרא, משום הוא עצמו שנותן לבו לקריאתו ואינו משגיח למה שאומר הקורא⁵. ד) שלכתחילה יחזור החזן לקרותו כדי להשמיע לצבור מתוך מגילה כשרה והם יכוונו לצאת. סעי' ד וס"ק יג-טז ושה"צ.

ג) **שאלה למעשה:** דבר מצוי הוא שהשומע את המגילה מהש"ץ רוצה לחזור ולקראו כמה תיבות מחמת חשש שלא שמע טוב וכדו'. מה צריך ליהרר כשחוזר וקורא, על פי המבואר בסעיף זה [והאם יש חילוק אם קורא מתוך מגילה כשרה או לא]. (עי' ס"ד וס"ק יג ושה"צ יא ודוק היטב לשאלתנו).

9. הפסיק בקריאה: א) הפסיק בקריאת המגילה ושהה הרבה [שלא כדי לגמור כולה], האם צריך לחזור לראש. ב) ואם שהה כדי לגמור כולה שלא מחמת אונס. ג) ובשהה כדי לגמור כולה מחמת אונס. [ולענין ברכה].

תשובה: א) בדיעבד אין צריך לחזור אלא ממשיך ממקום שפסק. [ולכתחילה יש לקרוא כולה כאחד ובין פסוק לפסוק לא יפסיק אלא כדי נשימה, כדלקמן ס"ק נב]. ב) כנ"ל א'. ג) לא יצא⁶ ויחזור לראש⁷, ולא יברך (כדי לחוש לחולקים). [ועי' בזה לעיל רס"י סה]. סעי' ה וס"ק יז-יט ושה"צ יח.

10. הפסיק בדיבור: א) שח הקורא באמצע הקריאה, האם צריך לחזור לראש. ב) ואם היה מזיד. ג) ואם ע"י הדיבור גם שהה כדי לגמור כולה. ד) ואם השומע שת. ה) מה כתב המשנ"ב שהוא צורך גדול, מחמת הנ"ל ד' בתשובה. ו) מה כתב הרמ"א במי ששח במגילה.

תשובה: א) לא, וממשיך ממקום שפסק. ב) גם כנ"ל א'. ג) גם כנ"ל א'. ד) אם ע"י זה חיסר תיבה שלא שמעה, לא יצא. ה) שיהיה לכל אחד חומש, שבעוד שמכים המן א"א לשמוע כמה תיבות מהש"ץ, ויצא עכ"פ בדיעבד במה שקורא על פה מתוך החומש, כדלעיל ס"ג. [וכל ירא שמים נכון שיהא לו מגילה כשרה בידו ולקראו מלה במלה בלחשה, (ועי' לעיל תשו' 8 שיזהר שלא יקרא בקול⁸), שאי אפשר לשמוע מהש"ץ הכל, ובפרט שהנערים מבלבלים. ס"ק כו]. ו) גוערים בו. סעי' ה וס"ק יט כ. ועי' לקמן ס"ב תרצב ס"ב עוד בדיני שח במגילה.

ד) **שאלה למעשה:** מעשה שהיה בבית כנסת במודיעין עילית, שאחד המציבור שם לב שלא שמע היטב את המילים שלאחר המן האחרון מחמת רעש ההכאה. ולא ידע כיצד עליו לנהוג,

הוספות ועיונים

⁵ ומי שאוחז בידו חומש וחושש שלא יוכל לשמוע ולהקשיב, דעת הגרי"ש אלישיב (שו"ת אבני יספה ח"ה ס"י צח ט) שיקרא עם הבעל קורא בלחש מילה במילה מתוך החומש, ויזהר להקשיב לבעל קורא ולא לעצמו, ולדעתו (בלילה ההוא עמ' 9) גם כשאוחז מגילה כשרה וקורא בלחש עם הבעל קורא, יכוון לצאת בקריאת הבעל קורא, ויתנה בלבו שאם חיסר כמה מילים הרי הוא יוצא בקריאת עצמו במילים החסרות. (מובא במשנ"ב דרשו על ס"ק יג).

⁶ ודעת המחבר (פי"ס ס"ה ס"א) שגם בשהה מחמת אונס יצא.

⁷ ודוקא באונס מחמת שהאיש או המקום אינם ראויים, אבל באונס אחר כגון מחמת לסטים וכיו"ב אין דינו כשהה באונס, דמצד דיני הקריאה היה בידו לקרוא אלא שמתעם אחר לא קרא והרי זה כשהה מרצון. מ"ב ס"י ס"ה סק"ב.

⁸ אך יזהר להשמיע לאוזניו, דאל"כ יש אומרים שאינו יוצא במה שקורא, כדלעיל ס"י תרפט ושה"צ ס"ק ז.

והחליט לשמוע מהבעל קורא את המשך המגילה עד סיומה, ואח"כ השלים את המילים החסרות. ואח"כ אמר עם הציבור: 'ארור המן וכו', פורים שמח'. שוב נזכר שהאופן שהשלים לאחר הקריאה, נחשב למפרע, ואינו יוצא (כדלקמן סעיף ו). וניגש לאחד התלמידי חכמים שם, ושאלו האם עליו לחזור מתחילת המגילה. מה השיבו - על פי הנלמד מסעיף זה. (עי' שו"ע ס"ה).

11. קריאה למפרע: א) קרא פסוקים מאוחרים לפני הקודמים, האם יצא. ב) ואם הקדים פרשה שלמה. ג) ואם הקדים פסוק אחד או תיבה אחת. ד) ואם ע"י הדילוג לא נשתנה הענין, שקרא כל המגילה או הענין ושוב קרא הפסוק המדולג (ע"פ הפמ"ג מש"ז ה). ה) קרא פסוק א' ודילג הב' וקרא הג', מה יעשה. ו) מי שברך על המגילה והתחיל מיד לקרוא שלא מראש המגילה, כיצד ינהג.

תשובה: א) לא. וצריך לחזור ולקרוא על הסדר. ב) גם כנ"ל א"י. ג) כנ"ל א'. ד) גם כנ"ל א'. ה) קורא מב' ואילך. ו) יחזור ויברך ויקרא מתחילה (כיון שלא היה לברכה על מה לחול שהרי התחיל שלא כדין, אך אם מיד אחר הברכה התחיל פסוק ראשון ורק בהמשך דילג, לא גרע משח באמצע שאינו חוזר כדלעיל). סעי' ו' וס"ק כא-כג ובה"ל ד"ה הקורא. (סעי' ז לעיל תשו' 6).

הקדמה לסעיף ח). **מי ששומע המגילה בלשון הקודש ואינו מבין הלשון:** איתא במשנה (טז). הלעז ששמע אשורית יצא, דהיינו מי שאינו מבין לשון הקודש ושמע קריאת המגילה בלשון הקודש יצא. והקשו בגמרא (יח). והרי אינו יודע מה הם אומרים. ותירצו דהוי כנשים ועמי הארץ שאינם מבינים לשון הקודש ואעפ"כ יוצאים, וגם בלאו הכי הרי אין ידוע לנו¹⁰ ביאור תיבות 'אחשתרנים בני הרמכים' (אסתר ח'), ובכל זאת יוצאים, ועל כרחך הטעם משום שמקיימים מצות הקריאה ופרסום הנס - על ידי שמבינים את מעשה הנס שכתוב במגילה.¹¹

12. מי שאינו מבין לה"ק: א) מי ששמע את המגילה הכתובה בלשון הקודש ובכתב אשורית, ואינו מבין מה הם אומרים, האם יצא. ב) האם בהנ"ל א' יוצא לכתחילה.

תשובה: א) כן, דמ"מ איכא פרסומי ניסא. ב) כן. סעי' ח' וס"ק כה. כו. עוד מס"ק כו לעיל תשו' 10.

13. כמה תיבות הכתובות בלשון אחר: א) מגילה שכמה תיבות שבה היו מלשון אחר, האם כשרה. ב) מה טעם הפוסלים, מאי גרע מקרא תיבות אלו על פה.

הוספות ועיונים

⁹ אף שבקריאת שמע יצא בכה"ג להרבה פוסקים כנ"ל רס"י סד. וטעם החילוק בין ק"ש למגילה ביאר בשה"צ לעיל (סי' תכב ס"ק כו) בשם העולת תמיד שדוקא בפרשיות של ק"ש שאינן סמוכות זו לזו בתורה אין זה נחשב למפרע כשקורא אותן שלא כפי תקנת חכמים, משא"כ במגילה שפרשיותיה סמוכות זו לזו אם הפכן אינו יוצא ידי חובתו.

¹⁰ בשו"ת הריב"ש (סי' שצא) כתב בשם הר"ן, שיתכן שאין הכוונה שחכמי הגמרא לא ידעו את פירוש המילים הללו, אלא לומר שרוב האנשים אינם מבינים פירוש מילים אלו, כיון שהן מילים נדירות שאין דוגמתן במקום אחר במקרא, אבל חכמי התלמוד ידעו ענינן ופירושם כי היה מקובל בידם. ושם הביא שלדעת האבן עזרא (אסתר ח') 'אחשתרנים' הם פרדים ו'בני הרמכים' הם בני הסוסיות, ולדעת רש"י (שם) אחשתרנים הם מין גמלים הממהרים לרוץ.

¹¹ מדברי הגמ' הנ"ל שיוצאים אף שאין אנו מבינים פירוש תיבות האחשתרנים בני הרמכים, הוכיח הר"ן (ה). שקריאת כל מילה לעיכובא, ועפ"ז כתב הפמ"ג (מש"ז ו) שכל ירא שמים נכון שיהיה לו מגילה כשרה בידו ויקרא מילה במילה בלחשיה, שא"א לשמוע מן הש"ץ הכל היטב. ולכן הביא דין זה גם המ"ב כאן שוב אחר שכבר הביאו לעיל סי' תרפט סק"ה. [ועיין היטב בבה"ל להלן סי"ד ד"ה אין מדקדקין בביאור דין זה].

תשובה: א) לכמה פוסקים פסולה, והריטב"א מצדד להכשיר,¹² וצ"ע. ב) זכיון שכתובים במגילה הוא כמזויף מתוכו.¹³ בה"ל ד"ה הכתובה.

ה) שאלה למעשה: הקורא את המגילה בליל י"ד, והוא אחר הצום, ולא היה מרוכז משך המגילה להבין את מילותיה. האם יצא בזה - לכתחילה או בדיעבד. (ע"י ס"ח וס"ק כו).

(הקדמה לסעיף ט). **אם אפשר לקרוא המגילה בשאר לשונות:** איתא במשנה^(ט), קראה תרגום, [או] בכל לשון, לא יצא. ובגמרא^(י) דקדקו במה שאמרו במשנה 'קראה תרגום לא יצא', איך מדובר, אם המגילה כתובה בלה"ק והקורא קורא אותה בלשון תרגום, דהיינו שמעיין בכל מילה ומתרגמה בפיו ללשון ארמית, הרי זה ממש קריאה על פה וכבר שנינו שלא יצא. אלא מדובר שהמגילה היתה כתובה בלשון תרגום, והקורא קורא מתוכה בלשון תרגום שאין זה בעל פה, ואעפ"כ אינו יוצא משום שקורא שלא בלה"ק.

ובמהשך המשנה אמרו וקורין אותה ללועזות בלעז, דהיינו אפשר לקרוא את המגילה בשביל הלועזים שאינם מבינים לה"ק, באותו לשון שמבינים. והקשו על זה בגמרא^(י), שזה סותר לרישא, דלעיל מינה אמרו במשנה קראה בכל לשון לא יצא, וכאן אמרו שקוראים אותה ללועזות בלעז. ומסקנת הגמרא לתרץ שיש חילוק, הקורא לסתם אדם במגילה הכתובה בלשון אחרת לא יצא, אך מי שמבין לשון זו יצא.

(הקדמה לכה"ל ד"ה באיזה כתב). **מגילה הכתובה בלשון העמים, האם צריך שיחא גם הכתב של אותו הלשון:** במשנה הנ"ל^(י) העוסקת בענין מגילה הכתובה בלשונות העמים, סיימו: היתה כתובה בסם ובסיקרא וכו' לא יצא, עד שתהא כתובה אשורית [-לשון הקודש], על הספר ובדיו. ונחלקו הראשונים האם סיפא זו חוזרת על הרישא לענין מגילה הכתובה בשאר לשונות, כלומר שגם באופן שמגילה בשאר לשונות כשרה, הכתב עצמו צריך להיות אשורית, או שזהו דין בפני עצמו ואינו חוזר אלא על מגילה הכתובה בלשון הקודש שעל זה אמרו שצריך שהכתב יהא אשורית אבל במגילה הכתובה בלשון העמים גם הכתב יכול להיות בלשון העמים. וע' בזה בהרחבה בכה"ל.

(הקדמה לסעיף י). **המבין לשון הקודש, אם רשאי לקרוא בלשון אחר שמבין:** במה שנתבאר לעיל סעיף ט' שמגילה הכתובה בלשון אחרת יוצא בה מי שמבין אותה לשון, נחלקו הראשונים האם זה דוקא למי שאינו מבין לשון הקודש. דעת הרמב"ן^(י) בשם הירושלמי שלא אמרו שיוצא בלשון לעז אלא למי שאינו מבין בלשה"ק, אבל מי שמבין בלשה"ק צריך לקרות דוקא בלשה"ק ואינו יוצא בשאר לשונות. שלא התירו לצאת ידי חובתן בלשון לעז אלא מפני שאין יודעין אשורית, שאעפ"פ שיוצאין באשורית בקושי, התירו להם לצאת בלשונם משום דודאי דפרסומי ניסא בידיעה ממש עדיף. ועוד טעם שהתירו לו לצאת בלשונו, כדי שיחא הוא יכול להוציא עצמו ידי חובתו ויקרא לעצמו. אבל היודע אשורית לעולם אינו יוצא אלא באשורית (רמב"ן שם). ויש חולקים, שכיון שמבין את הלשון יוצא בו בכל גוונא. ולפ"ז אין לשה"ק חלוק אלא לענין מי שאינו מבין, שבלשה"ק יוצא אעפ"פ שאינו מבין משא"כ בשאר לשונות.

הוספות ועיונים

¹² וס"ל שמה שפסלו בגמרא היינו כשתיבות אלו שבלשון אחר מצטרפין לפסולין אחרים להיות רוב, אבל עד חציה כשר וכדלעיל ס"ג לענין מגילה שחסרים בה תיבות.

¹³ כלומר שאף שאם לא נכתבו תיבות אלו כלל כשרה בדיעבד, אם כתובים במגילה צריך שיכתבו כדין.

(הקדמה לסעיף יא). ההנהגה למעשה בענין קריאת המגילה בלשון לעז: מובא בשו"ת הר"ן (ס"ט) שנשאל מאת הריב"ש, על מקום שנהגו לקרוא את המגילה לנשים בלעז כדי שיבינו, ושואמר להם הריב"ש שאין נכון לעשות כן, שהרי לדעת הרמב"ן (דלעיל סעיף ה) כל מה שהותר קריאה בלשון אחרת הוא רק למי שאין מביין לה"ק, אבל הלא הקורא שם לנשים הוא עצמו מביין לה"ק וא"כ אינו יוצא בלשון לעז, ומאחר שאינו יוצא אף אינו מוציא אחרים. [והוסיף הריב"ש שבגמ' רואים שמנהגם היה לקרוא לנשים בלה"ק אע"פ שאין הנשים מבינות, והוא ממה שלמדו מהא דנשים ועמי הארץ שאינם מבינים הלשון ואע"כ יוצאים, שמקיימים מצות הקריאה ופרסום הנס, הרי מבואר שלא היו קוראים להם בלעז בכדי שיבינו]. והשיב הר"ן להריב"ש בזה"ל: רואה אני דברך טובים ונכוחים, שאפילו בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפילו באפשר רחוק, על אחת כמה וכמה שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצוות שהם כבשונו של עולם, ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותינו הקדושים ונכניס עצמינו במקום צר ובמשעול הכרמים (עכ"ל). והובא שם סברא נוספת שלא לקרוא בלעז, ומבואר במשנב"ב ס"ק לז, ע"ש.

14. קריאה בלעז: א) מדין הגמרא, מי שאינו מכיר לה"ק, האם יכול לקרוא במגילה הכתובה בלשונות העמים. [ומה לגבי תיבות האחשתרנים בני הרמכים]. ב) והאם הכתב יכול להיות גם של לעז. ומה"ד כשכתובה בכתב של אומה אחרת. ג) היה מקצתה כתוב בלשון אחד ומקצתה בלשון אחר, האם יצא המביין ב' הלשונות. [לכתחילה או בדיעבד]. ד) האם שייך לקרוא מגילה בלשון אחר ממה שכתובה. ה) מה"ד בכל הנ"ל שקורא בלעז באופן שכשר, כשהקורא מכיר גם לה"ק. [לכתחילה ובדיעבד]. ו) כיצד המנהג למעשה בענין קריאת המגילה וכתובתה בלעז. ז) לקוראים בב' ימים לחומרא (מחמת ספק), האם יש להקל לקרוא בלעז.

תשובה: א) אם מכיר בלשון זו רשאי [ותיבות האחשתרנים וכו' שלא ידוע תרגומן יקרא בלה"ק]. ב) הכתב צריך להיות דוקא אשורית. ויש מכשירים אפי' בכתב לעז (וכ"ד השו"ע), רק שיהא הכתב והלשון של אותה אומה ושיכיר הקורא אותו הכתב שלא יהא כקורא על פה, ויש מכשירים גם אם אינה של אותה אומה. בכתב הגויים אין צריך שיהו האותיות מוקפות גויל.¹⁴ ג) בדיעבד יצא [ואפי' כשבענין אחד היה פסוק א' בלשון זו ופס' אחר בלשון אחרת], ולכתחי' אין נכון לקרוא בכזו מגילה. ד) לא, דהוי קורא על פה. [ומ"מ אם קרא מקצתה כך יצא בדיעבד, דלא גרע מקרא מקצתה בע"פ]. ה) י"א שאין יוצא [בין אם הקורא מכיר שניהם ובין אם השומע], ואם קרא יחזור ויקרא בלא ברכה. ו) נהגו כל ישראל בזמן הזה לקרוא הכל בלה"ק ולכותבה בכתב אשורית. ז) גם לא. סעי' ט יוס"ק כז-לו לח ובה"ל ד"ה שנמצא וד"ה באיזה וד"ה אבל ושה"צ.

15. כתב השו"ע הקוראים את המגילה לנשים (שאינו מבינות לה"ק) בלעז יש למחות בהם. מאיזה טעם.

תשובה: שהרי הגברים הקוראים מכירים לה"ק ויש לחוש לסוברים שלא יוצאים בזה וממילא אין יוצאים גם השומעים וכנ"ל תשו' קודמת. ועוד שהאחשתרנים בני הרמכים אינו יכול לתרגם שלא ידוע הלעז שלהם, ואפי' ירצו לקרות תיבות אלו בלה"ק י"ל דאסור לכתחי' לקרוא בב' לשונות וכדלעיל. סעי' יא וס"ק לז לח.

ו) שאלה למעשה: ר' ג'קי קלאוס האמריקני, הדר ביישוב נידח, בקי בקריאת המגילה [בלשון הקודש], וקוראה לעצמו בביתו. בפורים אחד, בהגיעו לתיבות 'לילה ההוא נדה שינת המלך...!', כל כך התרגש מהענין שהקב"ה משגיח על עמו, וכביכול נדה שינת מלכו של עולם להצלת עמו - בניו, ומרוב התרגשות הוציא את התיבות שבפסוק זה בשפת האם שלו

- אנגלית, במקום לשון הקודש כשאר המגילה שקרא. ורק לאחר המגילה נתן לבו לכך, והתקשר לרב לשאול האם יצא. מה ענה לו הרב. (ע"ה"צ כח).

16. מתנמנם: א) מה הגדר של מתנמנם. ב) קרא את המגילה והוא מתנמנם, האם יצא. ג) האם יש חילוק אם תחילה היה ער ונרדם מעט ולא שקע לגמרי בשינה ועדיין הוא מתנמנם, או שמקודם היה ישן וניעור ועדיין לא ניעור לגמרי והוא מתנמנם. ד) האם יש חיסרון במה שהמתנמנם אינו מכיין עתה לצאת [כשבתחילת הקריאה כיין לצאת]. ה) השומע מן המתנמנם, האם יצא [כשדבריו נשמעים היטב]. ו) והאם יש חיסרון במה שהקורא אינו יכול לכיין עתה להוציא השומעים. ז) השומע והוא מתנמנם, האם יצא.

תשובה: א) שקוראים בשמו ועונה, ואינו יודע להשיב סברה (כגון ששואלים אותו: היכן הנחת חפץ פלוני, אינו יודע להשיב), אך כשמוזכרים לו (כגון שאומרים לו: האם במקום פלוני הנחת חפץ פלוני) נזכר (ואומר כן. ע"פ מ"ב תע"ט). ב) כן, הואיל ולא נרדם בשינה. ג) לא אלא בכ"ג יצא (דלא כב"ח שסובר שיש חילוק בין תחילת שינה לסוף שינה). ד) אין חיסרון הואיל ובתחילת הקריאה כיין. ה) כן. ו) לא, כל שכיון בתחילת הקריאה להוציאם. ז) לא, דבדאי חיסר כמה תיבות¹⁵. סעי' יב וס"ק ט-מא ובה"ל ד"ה קראה ושה"צ.

ז) שאלה למעשה: ביום ראש השנה, בבית הכנסת של ה'מכוונים' שמאריכים בכוונות טובא בעת התקיעות, לאחר מכן עלה חשש בלבו של אחד המתפללים שמא בעת התקיעות הבעל תוקע היה שקוע בכוונות הרבה עד שהוסח לבו ולא היה בדעתו מפורש לכוון להוציא דעת השומעים. ואחר התפילה הלך אל רב השכונה ושאלו האם עליו לשמוע התקיעות שוב. מה ענהו. (ע"ה"צ מ, וע"ה גם שה"צ ט).

17. קורא את המגילה לאיזה צורך: א) היתה מונחת לפניו מגילה כשרה ומעתיק ממנה, וקורא פסוק במגילה הכשרה וכותבה, האם יצא בזה ידי קריאה. ב) ואם קרא כל המגילה באופן זה. ג) הקורא את המגילה, והתחיל לכוין לצאת רק מלאחר פסוק ראשון ואילך, האם יצא. [והאם יש חילוק ביום קריאת יום לילה]. ד) היה מגיה את המגילה ובעת ההגהה קוראה, האם יוצא בזה ידי קריאה. ה) ואם קראה על פי המסורת ולא בניקוד כראוי.

תשובה: א) אם כיון לבו לצאת יצא ואם לאו לא יצא. ב) גם כן אם כיון לצאת יצא. ג) לא יצא בין ביום ובין בלילה. ד) כנ"ל א'. ה) אין יוצא. סעי' יג וס"ק ס"ק מד מה ושה"צ.

18. קורא מגילה ומפרשה: א) היה קורא את המגילה פסוק פסוק ודורשו, האם יצא ידי קריאה. ב) האם מותר לעשות זאת לכתחילה.

תשובה: א) אם כיון לבו לצאת ידי חובה יצא. ב) כן. ובלבד שלא יפסיק בה בענינים אחרים שלא מעניניו של יום, שזה אסור (לכתחילה) כנ"ל ס"ה. סעי' יג וס"ק מה מז ושה"צ.

ח) שאלה למעשה: א. מי שקרא קריאת שמע שלא בעת התפילה ולא היה בדעתו לצאת ידי חובה, ושוב לאחר פסוק ראשון חשב שרוצה לצאת בק"ש זו ידי חובתו [כגון שקורא קריאת שמע שעל המיטה ולאחר שהתחיל הזכר שהתפלל ערבית וקרא ק"ש לפני הזמן], האם יכול לכוין באמצע הקריאה שרוצה לצאת ידי מצותו בקריאת שמע זו, וגם מה שקרא ישתייך לכוונה זו ויעלה לו לצאת ידי חובה. (ע"ה"צ מ"ב ושה"צ מ). ב. בבית הכנסת "אליהו הנביא", אשר מתפללים שם בעלי בתים חשובים ועמך בית ישראל, בעת קריאת התורה בחומש שמות בפרשיות העוסקות בענין יציאת מצרים, רצה רב בית הכנסת שליט"א להפסיק מעט את הבעל קורא, ולעמוד ולדרוש בתוך כדי קריאת הפסוקים בענין עשרת המכות ויציאת

הוספות ועיונים

¹⁵ והשומע קריאת המגילה ובאמצע פנה לבו לדברים אחרים והסיק דעתו, אם רואה שידו אוחזת עדין במקום הנכון, או שיוזע לומר היכן אוחזים, נחשב שמכוין לקריאה ויצא ידי חובה. (משנ"ב דרשו על ס"ק מא בשם הגרי"ש אלישיב ושו"ת ארץ צבי).

מצרים וכו', עניני אמונה ובטחון בה', לחזק את המתפללים בהשגחה פרטית ובקיום התורה והמצוות. האם מותר לעשות זאת. (עי' שה"צ מג, וע"י עוד).

(הקדמה לסעיף יד). **טעה בקריאת המגילה:** אמרו בירושלמי (פ"ב ה"א) אין מדקדקין בטעויותיה, כלומר אם טעה בקריאת המגילה אין צריך לחזור. והביאו שם מעשה בשני תלמידים שהיו יושבים לפני רב וקוראים את המגילה, אחד קרא 'יהודים' ואחד קרא 'יהודיים', ורב לא החזיר אחד מהם. ודעת כמה ראשונים (ר"ן ואו"ח, מובא ב"י) שזהו דוקא בטעות שלא משתנה הלשון והכוונה כלל, כהאופן הנ"ל של יהודים ויהודיים, אבל בטעות שמשנה את כוונת התיבה, כגון שב'ומדכי ישב בשער המלך' במקום לקרוא 'ישב' קרא 'ישב', כיון ששינה משמעות התיבה [מלשון הווה ללשון עבר] נחשב שלא קראה, והיות וקריאת המגילה כולה היא לעיכובא (גמ' יט. ולעיל ס"ג), לא יצא. וסברת החולקים שמכשירים גם בטעות ניקוד שמשתנה הענין, ביאר הב"י דכל שקרא התיבה, אע"פ שלא קראה כתיקונה, קראה כולה מיקרי'. שיטת הריא"ז שכשטעה באופן שאין משתנה הענין, אפי' אם דיילג תיבה שלמה, יצא. ושאר פוסקים חולקים על זה. ולמעשה בכל הנ"ל עי' בבה"ס סוף ד"ה אין.

1. **כוונה לצאת:** א) הקורא את המגילה צריך שיכוין לצאת ידי מצוה, וכנ"ל סי"ג. הקורא ומוציא אחר, אלו כוונות נוספות צריך בקורא ובשומע. ב) האם הכוונות הנ"ל הם לעיכובא בדיעבד. ג) הכוונות הנ"ל לצאת ולהוציא, האם צריך לכוין כל משך הקריאה, או די שיכוין קודם שמתחיל לקרוא על כל הקריאה. ד) ש"ץ הקורא בביהכנ"ס, ולא כיוון במפורש להוציא הנמצאים, האם יצאו. ומה"ד באותם שעוברים אחורי ביהכנ"ס. ה) והשומעים, האם צריכים כוונה מפורשת לצאת, כשהם בתוך ביהכנ"ס או מחוצה לו.

תשובה: א) הקורא להוציא השומע והשומע לצאת. ב) כן [וכן כוונה לצאת ידי מצוה וכדלעיל שם. וע"ש שאפי' אם פסוק ראשון לא כיון לצאת לא מועיל אם יכוין משם ואילך]. ג) די שיכוין קודם הקריאה. ד) ש"ץ מסתמא כוונתו להוציא כל השומעים, ואפי' הם אחורי ביהכנ"ס. ה) הנמצאים בביהכנ"ס מסתמא מכוונים (שהרי לשם כך בא לביהכנ"ס כדי להשתתף עם הציבור בתפילה ובקריאה)¹⁶, אבל העובר אחורי ביהכנ"ס צריך שיכוין בפירוש לצאת ידי חובה. סעי' יד וס"ק מח מט.

(טעות בקריאה): צריך לקרות המגילה כולה (ס"ג) והוא לעיכובא (ס"ה). א) אם חיסר תיבה, האם יצא [בנשתנה הענין או לאו]. ב) בהנ"ל א', האם כשחוזר יברך שוב [בנשתנה הענין או לא]. ג) חיסר אות אחת, האם חוזר, בנשתנה הענין או לא. ד) כשלא חיסר כלום, אבל לא קרא נכון שטעה בניקוד, מה"ד כשמשתנה הענין [כגון שקרא 'ישב' 'ישב'] או כשלא משתנה הענין [כגון שקרא 'יהודים' 'יהודיים'], האם חוזר. ה) טעה בניקוד ונשתנה הענין, כשחוזר האם מברך.

תשובה: א) לא יצא (דעת הריא"ז שאם לא נשתנה הענין יוצא, ושא"פ חולקים). ב) מברך בכל גונא. ודעת הח"א שאם לא נשתנה הענין לא יברך (לחוש לריא"ז)¹⁷. ג) בכל גונא חוזר, וכנ"ל

_____ הוספות ועיונים _____

¹⁶ והיינו כפי שכתב החיי אדם (מובא במ"ב לעיל סי' ס"ק י) שכל שמעשיו מוכיחים שעושה לשם מצוה, יצא אע"פ שלא כיוון. [וע"ש בבה"ל ד"ה וכן שהביא דוגמא לכך את האופן שכאן]. אכן כתב במשנ"ב (שם) שכל זה לענין דיעבד, אבל לכתחילה ודאי צריך לזוהר לכוין במפורש לצאת.

¹⁷ מה שמבואר כאן שיש אופנים שחוזר לברך, היינו באופן שסיים את הקריאה והסיח דעתו ממנה, אבל בלאו הכי יתכן שלא יחזור לברך שהרי הפסק אינו פוסל בה וכדלעיל סעיף ה. שונה הלכות הל' ו.

אות א'¹⁸. ד) נשתנה הענין חוזר (ויש מקילין, וראה להלן אות ה'), לא נשתנה הענין לא חוזר [ואפ"י היה כן בכמה תיבות]. ה) לא, לחוש לסוברים שכל שקרא התיבה, אפ"י שהיה באופן מוטעה אין חוזר.¹⁹ סעי' יד וס"ק נ נא ובה"ל ד"ה אין. ובכל זה ה"ה בשמיעה, לכן צריך השומע להאזין היטב ולשמוע כל תיבה מפי הקורא. ס"ק מח.

ט) שאלה למעשה: מעשה ביהודי חלוש מזג, שעקב חולשת הצום, והקהל הרב שבבית הכנסת שגרם לדוחס קל באויר, הבין שיוקשה עליו מאד לשהות במקום עד סוף קריאת המגילה, לפיכך לפני תחילת הקריאה יצא לחדר הסמוך ומשם שמע את המגילה מהבעל קורא שבבית הכנסת. שוב נסתפק, אולי אין דעת הש"ץ להוציא את מי שבאופן יוצא דופן הוצרך לשהות לבדו בחדר הסמוך. אכן, האם יצא. (עי' שר"ע סי"ד).

תשובות מובאות בסוף הגליון - עמ' 58

(הקדמה לסעיף טו). איתא בגמ' (מגילה טז), עשרת בני המן ו'עשרת' צריך למימריניהו בנשימה אחת, מאי טעמא, כולוהו בהדי הדדי נפקו נשמתייהו, ולשון הרמב"ם (פ"ב ה"ב) 'כדי להודיע לכל העם שכולם נתלו ונהרגו כאחד'.

2. **שהייה במגילה: א) האם מותר לשהות באמצע קריאת המגילה - לכתחילה. ב) מה הטעם שלא להפסיק.**

תשובה: א) לכתחילה יקרא כל המגילה כולה כאחד, ובין פסוק לפסוק (או באמצע פסוק. טור) לא יפסיק אלא כדי נשימה. ב) שצריך לקרותה כאגרת (ודרך קוראי אגרת לקרותה כולה כאחד). ס"ק נב. עוד מדיני הפסקה במגילה נתבאר לעיל ס"ה.

3. **אמירת עשרת בני המן: צריך לומר שמות עשרת בני המן בנשימה אחת. א) מהיכן עד היכן, מדינא דגמרא. ב) מה טעם הדבר. ג) בדיעבד אם הפסיק ביניהם, האם יצא. ד) בהנ"ל א', מהו המנהג. [והטעם]. ה) מי שיש לו נשימה קצרה ומשער שאם יתחיל מן חמש מאות איש לא יוכל לומר כל עשרת בני המן בנשימה אחת, כיצד ינהג. ו) מה שנוהגין בקצת מקומות שכל הקהל אומרים ' בני המן, האם נכון הדבר.**

תשובה: א) מתחילת שמות עשרת בני המן 'ואת פרשנדתא', עד 'עשרת' [כולל]²⁰. ב) להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחת. ג) כן, ואפ"י שהיה ביניהם כדי לגמור כולה [וכנ"ל ס"ה]. ד) המנהג לכתחילה לומר בנשימה אחת מתחילת חמש מאות איש, והטעם שכל אחד מהעשרה היה שר חמשים עליהם. ה) יתחיל מן 'ואת פרשנדתא', כי זהו מדינא דגמרא. ו) לא, אלא יאמרם הקורא לבד והשאר ישמעו, ככל המגילה. סעי' טו וס"ק נב-גד.

4. **מנהגים: א) מה מנהג הבעל קורא כשאומר 'בלילה הוא נדדה'. ב) מה המנהג בעת שאומר 'האגרת הזאת' (אסתר פ"ט פס' כו).**

הוספות ועיונים

¹⁸ שהרי אין חילוק בין חיסור תיבה לחיסור אות (א. ה. כמבואר בה"ל לענין השמיט אות מ"ם של 'לאבינוים'), דהעיקר שלא קראה כולה. אא"כ באות שאין משנה את הכוונה כלל (א. ה. כדלקמן אות ד' יהודים יהודיים). הגר"ח קניבסקי, מובא בכתבי הגר"צ"ה גרינווויז.

¹⁹ נמצא שלסיכום באופן המעשי יש ב' חילוקים בין דילג [אות או תיבה] לבין שינה הניקוד, א' כשדילג לעולם חוזר ואפ"י לא נשתנה הענין, ב' כשדילג ונשתנה הענין חוזר עם ברכה. משא"כ בשינה ניקוד לא מברך שוב, ואם לא נשתנה הענין אף אינו חוזר.

²⁰ וצריך להזהר לקרות תיבת 'ואת' מתוך המגילה, כי יש טועים מחמת המהירות של נשימה אחת לקרות כל תיבות של ואת בע"פ (בן איש חי תצוה ט), וכמו כן יש לדקדק לקרוא כל אחד מבני המן בתיבת 'ואת' שלו ולא של אחר (כף החיים ס"ק צז). והני מילי לכתחילה אבל בדיעבד יצא כנ"ל ס"ג.

תשובה: **א**) להגביה הקול, כי שם מתחיל הנס. **ב**) לנענע המגילה. ס"ק נב.

י) שאלה למעשה: **א**) בחידון הלכתי שערך המלמד לילדי כיתה ח' בעת שסיימו משנ"ב הלכות מגילה, שאלם: הנה הגאון מראגאטשוב בעל הצפנת פענח נתן טעם (בהשמטות להל' גירושין ח"ג עמ' 113) למה שיש שנהגו שכל הקהל אומרים עשרת בני המן, משום שדין שומע כעונה אינו מועיל אלא במה שנוגע לעצם הקריאה ואמירת הדברים, אבל אינו נחשב כאילו אמרו באותו אופן שאמר הקורא, נמצא שלדין אמירת בני המן בנשימה אחת אין שמיעתם מן הקורא מועילה ולא קיימו דין זה בשמיעתם, לפיכך אומרים אותו בעצמם בנשימה אחת. עד כאן דבריו. מה לדעתכם, האם בעל המשנ"ב סבר כחידוש זה. מה השיבו התלמידים. (ע"י ס"ק נב). **ב**) באמצע קריאת התורה בבית הכנסת בשבת, הרגיש הבעל קורא שנכנס ריח רע מאחד החלונות, והמתין חצי דקה [-יותר מכדי נשימה] עד שיחלוף הריח. האם יש בזה חיסרון לכתחילה בקריאת הפרשה שקראו. (ע"י ס"ק נב ודוק).

5. אמירה שאחר המגילה: מה צריך לומר אחר קריאת המגילה.

תשובה: ארור המן וכו' וגם חרבונה זכור לטוב. סעי' טז.

6. פשיטת המגילה: מנהג כל ישראל שהקורא פושט המגילה כאגרת וכופלה (-מקפלה) דף על גבי דף. א) האם זהו גם במה שעתיד לקרוא או רק במה שלפניו. **ב**) והאם יש קפיצא מתי לפושטה - קודם הברכה או לאחריה. **ג**) אם ע"י הפשיטה - המגילה מגיעה ונגררת ע"ג הקרקע, האם מותר. **ו**אם רק יוצאת מהשלחן ותלויה באויר. **ד**) הקהל השומעים, האם צריכים לפשוט מגילותיהם.

תשובה: **א**) גם במה שעתיד לקרוא. **ב**) יפשוט לפני הברכה, שלא יהיה הפסק בין ברכה לקריאה. **ג**) אפ"ל אינה על הקרקע אלא באויר הוי גנאי ויש ליזהר בזה. **ד**) לא, והפמ"ג כתב כמדומה שאין נוהגין כן אלא כל אחד פושטה כאגרת. ס"ז וס"ק נה נו ושה"צ.

7. כריכת המגילה: א) כשגומר הקריאה, מתי כורך המגילה - קודם הברכה או אח"כ. **ב**) והיכן מניח המגילה. **ג**) אם עדין לא גלל וכבר התחיל הברכה, האם פוסק. [והאם יש חילוק כשאמר השם או לא].

תשובה: **א**) קודם ברכה, דגנאי הוא למגילה שתהא מונחת כך. **ב**) על המגדל (-התיבה), ולא יניחה עדין במקומה אלא תהא לפניו בשעת ברכה. **ג**) אם לא אמר השם פוסק וכורך ואח"כ מברך. סעי' יז וס"ק נז.

8. אמירת הד' פסוקים: א) מה הם הד' פסוקים של גאולה שאומרים בקול רם. **ב**) אחר שקראום הצבור, האם צריך החזן לחזור ולקוראם. [ומדוע].

תשובה: **א**) איש יהודי וגו', ומרדכי יצא וגו', ליהודים היתה אורה וגו', כי מרדכי היהודי וגו'²¹. והטעם משום שמחה [וכדי לעורר הקטנים שלא ישנו ויתנו לבם על הקריאה (ס"י תרפ"ט ס"ק טז, ע"ש עוד)]. **ב**) כן, כדי להשמיע לצבור מתוך מגילה כשרה, שכך המצוה לכתחילה וכו"ל ס"ג. סעי' יז וס"ק נח. וע"י בזה גם לעיל ס"ד ברמ"א ומשנ"ב.

9. הכאת המן: א) מה המנהג בענין הכאת המן. **ו**מה נהגו בזה המהרי"ל, והחכם צבי. **ו**מה כתב הפמ"ג [ואם החזן שותק אז]. **ב**) ומה צריך החזן ליזהר בעת שמכים. **ג**) האם יש לבטל מנהג ההכאה. **ד**) יש מי שכתב (ע"י מג"א ס"ק כא ולבוש ס"ז) לומר שם רשעים ירקב בעת שאומרים המן (והחזן שותק), האם נכון לנהוג כן. **ה**) מה טוב ונכון שכל אחד ינהג כשהחזן אומר המן.

תשובה: **א**) המנהג שמכין המן כשקורין המגילה בבית הכנסת, והמהרי"ל לא היה מקפיד להכות כמנהג (זהו הלשון במהרי"ל), והחכ"צ היה מכה ורוקע ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכירת המן, והפמ"ג כתב שיצא שכרם בהפסדם שמבלבלים הרבה, ואף שהחזן שותק אז אינו

²¹ ומנהג הספרדים להוסיף פסוק בלילה ההוא.

נכון שאסור לכתחילה להפסיק יותר מכדי נשימה²². (ב) לשתוק אז כדי שישמעו כולם קריאתו. (ג) אין לבטל שום מנהג ולא ללעוג עליו, כי לא לחינם הוקבעו. [מיהו מנהג שיש בו חשש איסור אין שומעין לו]. (ד) לא [לשעולים ע"ז להפסיד תיבות]. (ה) לקרוא פסוק אחד או שנים מתוך החומש [מפני שמצוי מאד קלקולים על ידי ההכאה ורגלין הנערים להכות כמה פעמים בעת שחוזר], וכך אף שלא ישמע מהחזן יצא וכנ"ל ס"ג. (ועי' בזה עוד לעיל ס"ה וסו"י תרפט). סעי' יז וס"ק נט ס ובה"ל ד"ה ואין ושה"צ.

10. מחיית המן: מה נהגו התינוקות בענין מחיית המן (שלא בעת קריאת המגילה).

תשובה: לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו, על דרך 'מחה תמחה את זכר עמלק' ושם רשעים ירקבו'. סעי' יז.

(הקדמה לסעיף יח). **קריאת מגילה שלא בעשרה:** איתא בגמרא (מגילה ה.), אמר רב, מגילה, בזמנה [דהיינו פורים הקוראים ב"ד (רש"י) ומוקפין הקוראים ב"ט"ו (ר"ן)] קורין אותה אפילו ביחיד [ואין צריך לקרוא בציבור, שהקריאה היא לפרסם הנס, ומכיוון שביום זה כולם קוראים יש פרסום לנס (רש"י)], ושלא בזמנה [יש לקרוא אותה] בעשרה [כדי לפרסם הנס]. רב אסי אמר, בין בזמנה בין שלא בזמנה [יש לקרוא] בעשרה. [הרי שבקוראה שלא בזמנה לכו"ע צריך עשרה, ובקוראה בזמנה מחלוקת - לרב א"צ עשרה ולרב אסי צריך]. הוה עובדא וחש ליה רב להא דרב אסי [-היה מעשה בפורים שחל בזמנו, וחשש רב לדברי רב אסי ואסף עשרה אנשים לקריאת המגילה]. ופסק השו"ע כרב אסי שאף הקורא בזמנה צריך לקרוא בעשרה. (כן למד בבהגר"א בדעת השו"ע, וכן נקט המשנ"ב [בה"ל ד"ה צריך בסו"ד]. ובבאר הגולה למד בשו"ע כרב וכהסוברים דלקמן רב לעיכובא קאמר ולכתח' מודה דבעי *).

ונחלקו הראשונים האם דברי רב ורב אסי אמורים לענין לעיכובא, כלומר אבל לכתחילה הכל מודים שמצוה לקרוא בעשרה, או שמחלוקתם אמורה רק לענין מצוה מן המובחר שנחלקו אם מצוה לקרוא בעשרה אבל לכו"ע עשרה אינו לעיכובא (ועי' ב"י צד נוסף, ש"לרב אפי' למצוה א"צ עשרה ולרב אסי עשרה לעיכובא). והשו"ע פסק כרב אסי וכנ"ל שצריך עשרה, ונקט כהסוברים שהמחלוקת בלמצוה ולא לעיכובא, ולכן כתב שהקורא מגילה בזמנה, לכתחילה צריך לחזור אחר עשרה, ואם א"א בעשרה קורים אותה ביחיד.

ולענין הקורא את המגילה שלא בזמנה, כתב המשנ"ב שאם קוראה ביחיד לא יכרך, לחוש לשיטות הראשונים שעשרה הוא לעיכובא. וע"ע שה"צ ס"ק סא.

מצוה מן המובחר לקרוא במקום שיש רבים: הקשה הר"ן (א. ברי"ף), לסוברים שהקורא את המגילה בזמנה אינו צריך לקרוא בעשרה [והיינו כדעת רב, וסברי שאפי' לענין לכתחילה קאמר רב שא"צ עשרה], והרי אמרו בגמ' (ג. ונפסק לעיל סי' תרפו ס"ב וס"ג ז) מבטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, והיינו אפילו במקום תלמוד תורה דרבים, ושמכאן סמכו של בית רבי [שהיו שם לומדים

הוספות ועיונים

²² והנה למעשה המנהג ברוב המקומות שמכים המן, והחזן שווה יותר מכדי נשימה. ויתכן ליישב שסוברים שזה נחשב מענין המגילה, ובכה"ג אינו נחשב הפסק וכדמצינו לענין הדורש פסוקי המגילה והוא מותר לכתחילה ואין זה נחשב הפסק כלל (לשון השה"צ סי' תרצ ס"ק מג), ואף שמפסיק בדברים הרבה באמצע קריאת המגילה והוא הרבה יותר מכדי נשימה מ"מ אין זה נחשב הפסק כי הוא מענין המגילה (ומסתבר שאף אם ירצה הדורש להפסיק יותר מכדי נשימה, כגון לצורך הבנת הענין, ג"כ אינו נחשב הפסק), וי"ל דה"ה בהפסק של הכאת המן, שהעולם מחשיבים זאת שהוא מענין המגילה. ועי' הנ"ל פשוט שאם מפסיק לצורך כגון בשביל לדפדף במגילה, או לסדר פשיטתה כאגרת, או שיש לבעל קורא צורך לעצור מעט בשביל המשך הקריאה, אף שהוא יותר מכדי נשימה אין בזה גריעותא והוי קריאה לכתחילה.

רבים] שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה בצבור, וקשיא לרב הסובר שבזמנה קורין המגילה ביחיד אפילו לכתחילה. ותירץ הר"ן דרב מודה שיש מצוה מן המובחר לקרות המגילה עם הצבור משום פרסומי ניסא, ולפיכך בשעה שהצבור קורין מבטלין תלמוד תורה אפי' רבים כשל בית רבי ובאין לשמוע עם הצבור, משום דברוב עם הדרת מלך, מיהו ס"ל לרב שלא הטריחוהו חכמים לכנוס עשרה כדי לקרותה (עכ"ד). כלומר שאם יש מקום שקוראים בו את המגילה ברוב עם, מצוה לילך לשם ולא עוד אלא שמבטלין תורה בשביל זה, אמנם כשאין לפניו מקום שיש עשרה, בזה קאמר רב שאינו מחוייב לקבץ עשרה לקרות את המגילה. והן אמנם שהשו"ע פסק כרב אסי שלעולם מצוה לקרותה בעשרה, ומ"מ יש נפק"מ בהנ"ל, כגון שיש לפניו עשרה, שבזה לכו"ע יכול לקרוא לכתחילה, ומכל מקום אם יש מקום שקוראים שם את המגילה ציבור גדול, מצוה לילך לשם דברוב עם הדרת מלך (ועי' בפרטי דין זה לעיל סי' תרפז במ"ב ס"ק ז ובשה"צ שם). ויש עוד כמה נפק"מ, עי' מ"ב (כאן) ס"ק סב ובבה"ל ד"ה צריך, ובמ"ב ס"ק סד.

(הקדמה לבה"ל ד"ה צריך). איתא במשנה (ר"ה כז:), היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול מגילה, אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא. והקשה הר"ן (ר"ה ז. ד"ה והקשו) בשם התוספות, והרי מגילה צריכה עשרה [כדעת רב אסי. וס"ל לתוס' דרב אסי לעיכובא קאמר] ואיך יתכן שיצא כשאינו קורא יחד עם העשרה שבבית הכנסת. וכתב הר"ן: ולאו קושיא היא, דהא דבעינן עשרה במגילה היינו משום פרסומי ניסא, ובמקום שקוראים אותה הוא שצריך עשרה לפרסומי ניסא והרי יש שם עשרה, ואע"ג שהוא עומד במקום שאין עשרה קריאתה מיהא בעשרה הוא, וממקום דאיכא פרסומי ניסא שמע לה (עכ"ד). ועי' בבה"ל מה שלמד הלבוש מכך, וע"ש בבה"ל מה שהשיג על דבריו, וע"ש עור.

11. (מגילה בזמנה בכמה נקראת): א) מגילה הנקראת בי"ד לעיירות ובט"ו למוקפין, כמה אנשים צריך כדי לקרוא. ב) כאשר הציבור קוראים המגילה בביהכ"ג, מי שיש בביתו ק' אנשים, האם מצוה לילך לביהכ"ג. ג) מי שהיה ביתו סמוך לביהכ"ג וחלונותיו פתוחים לביהכ"ג, האם צריך לילך לביהכ"ג. ד) אם א"א לקרוא המגילה בעשרה, האם אפשר לקרוא ביחיד [בזמנה]. ה) והאם יברך.

תשובה: א) לכתחילה צריך לטרוח ולקבץ עשרה, משום פרסומי ניסא. ב) כן, משום ברוב עם הדרת מלך²³. ג) כן (ודלא כהלבוש), והטעם כנ"ל ב'י"ד²⁴ (ועי' לעיל סי' תרפז ס"ב שמבטלין ת"ת כדי לקרוא ברוב עם, ומי שיש לו מנין בביתו אפי' בקביעות אך אינו ביהכ"ג צריך לילך דוקא לביהכ"ג ששם יש פרסומי ניסא). ד) כן. (ועי' לעיל סי' תרפט ס"ה אם אחד יכול להוציא אחרים כשאין עשרה). ה) כן. סי"ח וסי"ק סא סב סה.

12. (מגילה שלא בזמנה): א) הקורא שלא בזמנה, כגון המפרש בים והיוצא בשיירה שאינו מוצא מגילה להוליך עמו וקורא לפני פורים [כנ"ל סי' תרפז ס"ז], האם יכול לקרוא שלא בעשרה. ב) ומה"ד בט"ו שחל בשבת למוקפין שקוראים בער"ש, האם חשיב שלא בזמנה וצריכים עשרה. ג) בהנ"ל ב', אם אין ל' האם יברכו.

הוספות ועיונים

²³ ואין זה אלא מצוה [אמנם מבטלים ת"ת בשביל זה], משא"כ ענין פירסומי ניסא הוא חמור יותר ולכן אפי' אין ציבור מזומן לפניו צריך לחזור אחר עשרה.

²⁴ ואפשר שבכה"ג גם משום פרסומי ניסא חייב ליכנס לביהכ"ג. בה"ל ד"ה צריך, בסו"ד.

תשובה: א) לא אלא חייב מדינא לקבץ עשרה (אך אינו מברך שי"א דהאינא א"א להקדים, וכנ"ל סי' תרפח ס"ז). (ובדיעבד כשקרא ביחיד מחלו' אם יצא. שה"צ ס"ק סא ומ"ב סי' תרפח ס"ק כ). (ב כנ. ג) לא²⁵ ס"ק סא טו.

13. מי מצטרף לעשרה: א) קטנים, האם מצטרפים לעשרה. ב) ונשים.

תשובה: א) לא (ולעיל סי' תרפח סק"כ נסתפק אם קטנים מצטרפים, וצע"ק. שונה"ל הל' ג'²⁷). (ב) יש להסתפק בזה. סעי' יח וס"ק סג.

14. עיר שקראו בה בעשרה: א) מקום שקראו את המגילה בצבור, ואיזה יחיד לא שמעה, האם צריך לקוראה בצבור. ב) ומה"ד כשמקדים לקרוא לפני הצבור.

תשובה: א) הרמ"א כתב שלא [כשאין צבור מזומן לפניו²⁸], והמ"ב הביא שיש חולקים, ולכן לכתחילה יחזר אחר עשרה. (ב) נחשב יחיד וצריך ל' לכו"ע. סעי' יח וס"ק סד ושה"צ.

יא) שאלה למעשה: לחידודי. הדר בירושלים וצריך לקרוא בט"ו, ולפני יום י"ד נסע לאיזה עיר ונעשה פרוז בן יומו, ושוב באמצע יום י"ד חזר לירושלים, והוא חייב בקריאת המגילה וכנ"ל סי' תרפח ס"ק יב, האם יכול לקוראה ביחיד או שנחשב שקורא שלא בזמנה [מאחר וקורא ביום שלפני זמנו דהיינו ט"ו (וכיון שחזר לכרך ויהיה שם ביום ט"ו חל עליו גם שם בן ט"ו, כדמוכח בה"ל שם וכ"ש הוא) וגם נמצא במקום שקוראים רק למחר בט"ו] ויהא צריך עשרה. (עי' סעי' יח וס"ק סא ודוק).

הוספות ועיונים

²⁵ בשה"צ אות נט כתב שכן מוכח בגמ' שאף זה נקרא שלא בזמנה. ונראה שכוונתו שהרי האמוראים לא דיברו על בני כפרים המקדימים ליום הכניסה שבזמנם כבר נתבטל דין זה וכמבואר בריש מכילתין, וכפי שהוכיח הר"ן. וכן כתבו עוד ראשונים [בעה"מ והריטב"א ועוד] שפורים שחל בשבת ומקדימין ליום שישי חשיב שלא בזמנה. מיהו רש"י (ה. ד"ה שלא) פירש שלא בזמנה על בני כפרים, ויישב הרא"ש (פ"א ס"ו) הוכחת הר"ן הנ"ל שאף שלא היה אז דין כפרים, עיקר דברי האמוראים אתו להשמועין לקורא בזמנה, וממילא הזכירו גם הדין לשלא בזמנה. ע"כ. וא"כ ממה שלא פי' רש"י על פורים שחל בשבת, משמע שדוקא בני כפרים שהקילו להם לקרוא קודם הזמן נחשבים שלא בזמנה, אך פורים שחל בשבת והוקדם ליום שישי, אין זה שלא בזמנה שהרי יום זה הוא זמן הקריאה לכל ישראל וכשקוראים בו יש פרסום הנס. וכיו"ב מבואר ברמב"ם (פ"א ה"ז) שפורים שחל בט"ו ומקדימין ליום י"ד אין זה בכלל שלא בזמנה. ואמנם הבי' הביא פי' הר"ן שפורים שחל בשבת והוקדם לער"ש נחשב שלא בזמנה, וכן נקט המשנ"ב (הי"ל). ועי' חזו"א (סי' קנה סק"ב) שנקט כהרמב"ם, וצירף עוד צדדים בזה, ולכן כתב שט"ו שחל בשבת ומוקפין מקדימין ל"ד, מקרי זמנה, והיחיד מברך, ע"ש. ועי' גם שו"ת אור לציון (ח"ד פנ"ד אות י'), ונקט שמשום סב"ל לא יברך.

²⁶ וה"ה לענין ברכת על הנסים ושהחיינו, כתב הכף החיים (ס"ק קיח) שאין לברך רק יאמר בלא שם ומלכות.

²⁷ ובקובץ קימו וקבלו (עמ' 74) הביא בשם הגר"א ל"ל שטיינמן לבאר ששם שמדובר לענין קריאה שלא בזמנה יתכן שמצטרפים, כיון שאין לזה דין קריאה שהרי אינו בזמנה ואינו אלא משום פרסומי ניסא. משא"כ כאן לענין קריאה בזמנה.

²⁸ דאם ציבור מזומן לפניו צריך לילך לשם משום ברוב עם הדרת מלך, ואפילו מבטלין תורה בשביל זה. ומבואר כאן דמצות ברוב עם הוא רק כשהציבור מזומן לפניו. משא"כ פרסומי ניסא הוא יותר חמור ואפי' כשאין ציבור מזומן לפניו צריך לחזר אחר עשרה. וכנ"ל בהערה 23. ובנדון שלפנינו שכבר קראו שם עשרה יש מחלוקת אם בכה"ג נתקיימה מצות פירסומי ניסא, וזה יסוד מחלוקתם האם צריך עשרה.

סיכום קצר לנלמד: אסור לחזן לקרות את המגילה עד שאומרים לו קרא, ודוקא שאינו קבוע לכך אבל בש"ץ הקבוע שמינוהו לכך אין צריך להמתין. • בשעת ברכות המגילה צריכין לעמוד בין הקורא ובין השומעין, אבל בשעת קריאת המגילה יכולים לשבת. אבל הקורא בצבור לא יקרא יושב לכתח' מפני כבוד הצבור, ובמט"י מצדד דסמיכה מותר ובשעה"ד יש לסמוך על זה. • אפי' שנים ואפי' עשרה יכולים לקרותה ביחד, ויוצאים הם והשומעים מהם, ואע"ג דתרי קלי לא משתמעו מ"מ במגילה דחביבה מפני הנס נותנין דעתן לשמוע היטב. וי"א דלכתח' אין לעשות כן רק בדיעבד יצאו. מיהו אם מרגיש בעצמו שמבלבלים לו הקולות וא"א לו לשמוע היטב כל התיבות, לכו"ע לא יצא אף בדיעבד. • צריך לקרותה כולה והוא לעיכובא. ואפי' אם חיסר ממנה רק תיבה אחת לא יצא. • צריך לקרות כולה מתוך הכתב ואם קרא בעל פה לא יצא, ואפי' קורא כל פסוק במגילה אלא שלא היתה המגילה שלפניו כשרה כדלקמן, מקרי בעל פה ולא יצא. ודוקא כולה או רובה, אבל אם קרא מקצתה בעל פה, אפי' קרא בתחלתה או בסופה בעל פה ואפי' קרא ענין שלם בעל פה, יצא בדיעבד, ובמחצה בדיוק צ"ע. • לכתח' צריך לקרות במגילה שכתובה כולה ואין נכון לקרות במגילה שחסרה תיבות; אבל בדיעבד, או שאין לו מגילה אחרת, אפי' השמיט הסופר תיבות עד חציה וקראם הקורא על פה, יצא [וחציה ממש צ"ע]. ודוקא שלא הושמט ענין שלם, שאל"כ אפי' במיעוטה פסולה, וכן אם השמיט בתחלתה או בסופה אפי' מעוטה ואינו ענין שלם, פסולה; ואפשר דאפי' חסר רק פסוק ראשון או אחרון פסולה, אבל אם חסר רק איזה תיבות בפסוק ראשון או אחרון, בדיעבד יצא. ואם יש בה אותיות מטושטשות ואין רשומן ניכר או אותיות נפסקות, אפי' תיבה שיש בה אות אחד מטושטש או נפסק, נחשב כל התיבה כמאן דליתא. • מי שתופס בידו מגילה שאינה כשרה לא יקרא עם הש"ץ אלא שומע ושותק. וכן לא יסייע שום אדם על פה לחזן, שמא יתן השומע לבו לזה ולא לש"ץ, ואפי' אווז בידו מגילה כשרה גם כן יזהר בזה (ובלחש מותר כדלקמן); אא"כ מכיון להוציא כל מי שיתן לבו לקריאתו ולא לש"ץ. ויש מחמירין שגם הקורא רק לאדם אחד ואין שם שומע אחר, לא יקרא האדם ההוא מתוך החומש ולא יסייע לו בעל פה, משום הוא עצמו שנותן לבו לקריאתו ואין משגיח למה שאומר הקורא. • הדי' פסוקים שאומרים בקול רם, לכתח' צריך החזן לחזור ולקרותן כדי להשמיע לצבור מתוך מגילה כשרה והם יכוונו לצאת, שמצוה לכתח' לשמוע כל המגילה מתוך הכתב של מגילה כשרה. • לכתח' לא ישהה באמצע קריאת המגילה, ובדיעבד אפי' פסק ושהה כדי לגמור כולה א"צ לחזור, ואם שהה מחמת אונס כדי לגמור כולה חוזר לראש בלא ברכה (ולדעת המחבר בסי סה אין חוזר). • אסור לשוח באמצע המגילה, בין הקורא ובין השומעים; וגוערין במי ששח בינתים, דכיון שבירך עליה אין לו להפסיק עד לאחר גמר המצוה. ובדיעבד אם שח הקורא, אפי' במזיד, ואפי' שהה ע"י זה כדי לגמור כולה, אין צריך לחזור, אלא גומר ממקום שפסק. אבל אם השומע שח אפי' בשוגג, ולא שמע ע"י זה הקריאה, אפי' חיסר רק תיבה אחת, לא יצא. ולכן צורך גדול להיות לכל אחד חומש, כי בעוד שמכין הנערים המן וכיוצא, א"א לשמוע כמה תיבות מהש"ץ, ויוצא עכ"פ בדיעבד במה שקורא מקצתה על פה מחומש, וכדלעיל. וכל יר"ש נכון שיהא לו מגילה כשרה בידו ולקרוא מלה במלה בלחישה (באופן שלא ישמעוהו אחרים וכדלעיל, רק ישמיע לאזניו כנ"ל שה"צ תרפ"ז), שא"א לשמוע מש"ץ הכל, ובפרט שהנערים מבלבלים. • הקורא את המגילה למפרע לא יצא, כגון שקרא הפסוקים האחרונים לפני הראשונים או פרשה שניה קודם לראשונה, ואפי' פסוק אחד או תיבה אחת למפרע לא יצא, וצריך לחזור ולקרות על הסדר. ולכן אם קרא פסוק אחד ודילג השני וקרא השלישי, לא יקרא השני ואחר כך הרביעי, אלא מתחיל מפסוק שני ששכח וקורא על הסדר. ואם התחיל תיכף אחר הברכה לקרוא שלא מראש המגילה, הוי הפסק, וצריך לחזור ולברך. • מי ששמע את המגילה הכתובה בלה"ק ובכתב אשורית, אע"פ שאינו מבין מה הם אומרים יצא ידי חובה ואפי' לכתח', ומהאי טעמא יוצאין הנשים ועמי הארץ שאין מבינים, דמ"מ איכא פרסומי

ניסא. • מגילה שהיו כתובין בה כמה תיבות בלשון אחר, פסולה לכמה פוסקים, [וגרע מהשמיט בה תיבות], והריטב"א מצדד להכשיר בזה, וצ"ע. • מדינא דגמרא, מי שאינו מכיר לה"ק, יכול לקרות במגילה הכתובה בלשון לעז אם מכיר בה, [ותיבות האחשתרנים בני הרמכים שלא ידוע תרגומן יקרא בלה"ק], ובלבד שתהא כתובה באותיות אשורית, [ויש מכשירין אפי' בכתב הגויים, רק שיהא הכתב והלשון של אותה אומה ושיכיר הקורא אותו הכתב שלא יהא כקורא בע"פ, ויש מכשירין גם אם אינה של אותה אומה. ובכתב הגויים אין צריך שיהו האותיות מוקפות גויל]. ואם מקצתה בלשון אחד ומקצתה בלשון אחר, אפי' פסוק אחד כך ופסוק אחר כך, יצאו בדיעבד אם מבינים את שניהם, אבל לכתח' אין נכון לקרות בכתובה בב' לשונות. וצריך שיקרא דוקא בלשון הכתובה, דאל"ה הוה ליה קורא ע"פ אפי' רואה בפנים ומתרגמה לשומע [ומ"מ אם קרא מקצתה כן יצא בדיעבד דלא גרע מקרא מקצתה בעל פה]. וכל זה שכשר, דוקא באין מכיר לה"ק ומכיר הלשון הכתוב במגילה, אבל אם מכיר שניהם י"א שאין יוצא, בין אם הקורא מכיר שניהם ובין אם השומע [ואם קרא יחזור ויקרא בלא ברכה], וכ"ש אם אין מכיר הקורא הכתוב [דהוי קורא ע"פ] או הלשון [שאין יוצא בלשון אחר כשלא מבין הלשון], או שהשומע אין מכיר הלשון הכתוב בו, שבכה"ג לא יצאו לכ"ע אפי' אין מכירין לה"ק עד שיכירו בו הקורא והשומע, ולכן יש למחות ביד הקוראים לנשים המגילה בלשון לעז שהרי הגברים הקוראים מכירין לה"ק, ועוד שהאחשתרנים בני הרמכים אין ידוע לעז שלהם ואיך יתרגמן, ואפי' ירצו לקרות אלו התיבות בלה"ק יש לומר דאסור לכתח' לקרוא בב' לשונות וכדלעיל. ונהגו כל ישראל בזמן הזה לקרות הכל בלה"ק [גם מי שאינו מבין והוי לכתח' כנ"ל] ולכותבה בכתב אותיות הקדש שהוא אשורית. ואפי' הקוראים בשני הימים להחמיר לא יקראו בלעז. • קראה מתנמנם, דהיינו דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר, בין בתחלת השינה ובין בסוף השינה, הואיל ולא נרדם בשינה, יצא, ובלבד שכיון בתחלת הקריאה לצאת. וכן השומע ממנו יצא אם נשמעים הדברים היטב, ובלבד שכיון הקורא בתחלת הקריאה להוציא השומעים. אבל אם שמעה כשהוא מתנמנם לא יצא, דבדאי חסר לו כמה תיבות. • היתה מונחת לפניו מגילה כשרה והוא מעתיק ממנה וקורא פסוק במגילה הכשרה וכותבה, אם כיון לבו לצאת יצא, ואפי' קרא כל המגילה באופן זה כיון שקראה מתוך מגילה כשרה, ואם לא כיון לצאת ואפי' רק בפסוק ראשון לא כיון, לא יצא. וכן אם היה מגיחה ובעת ההגהה קוראה ומכוין לצאת י"ח, יצא, ובלבד שקרא בניקוד כראוי אבל אם קרא על פי המסורת ולא בניקוד כראוי אין יוצא. • היה דורשה דהיינו שקורא פסוק במגילה כשרה ודורשו, אם כיון לבו בקריאה לצאת י"ח יצא, ומותר אפי' לכתח' לדרוש באמצע קריאתה. ובלבד שלא יפסיק בה בענינים אחרים כשדורשה, שאסור להפסיק בה בענינים אחרים שלא מענינו של יום כדלעיל ס"ה.

הקורא את המגילה ומוציא אחר, צריך ג' כוונות: לצאת ידי מצוה, הקורא להוציא את השומע והשומע לצאת. וכוונות אלו הם לעיכובא. וא"צ לכוון כל משך הקריאה, אלא די לפני שמתחיל הקריאה. ש"ץ הקורא בביהכ"ס, מסתמא דעתו על כולם, גם על אותם שאחורי ביהכ"ס. והשומעים, אותם שבביהכ"ס מסתמא מכוונים לצאת, אך השומע שחוץ לביהכ"ס צריך כוונה מפורשת לצאת. (ולכתחילה יש לכוון במפורש בכל גונא). • צריך לקרוא את המגילה כולה, והוא לעיכובא (ס"ג). ואם חיסר תיבה או אות, לא יצא. (דעת הרי"ז שאם לא נשתנה הענין יצא). וכשחוזר יברך. וי"א שלא יברך (לחוש לרי"ז הנ"ל). כשלא חיסר כלום אבל קרא לא נכון, אם נשתנה הענין כגון במקום יושב - ישב, לא יצא, ויחזור, אבל לא יברך (לחוש למקילים כשלא דילג), ואם לא נשתנה הענין כגון יהודים - יהודים, יצא. (ס"ד). • לכתח' יש לקרוא המגילה כולה כאחד, שצריך לקרותה כאגרת. ומותר לשהות כדי נשימה. • צריך לומר עשרת בני המן בנשימה אחת, מ'ואת פרשנדתא' עד 'עשרת', להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד. ובדיעבד אם

הפסיק ביניהם יצא. והמנהג לכתחילה לומר בנשימה אחת מ'חמש מאות איש', שכל אחד מהעשרה היה שר חמישים עליהם. ומי שנשימתו קצרה ואינו יכול לומר מחמש מאות איש, עדיף שיתחיל מואת פרשנדתא - שזה דינא דגמרא. מה שנוהגים בקצת מקומות שכל הקהל אומרים 'י בני המן, אינו מנהג, אלא יאמר הקורא לבדו כשאר המגילה. • המנהג שכשהבעל קורא מגיע ל'בלילה ההוא נדדה' מגביה קולו, כי שם מתחיל הנס. • כשאומר 'האגרת הזאת' המנהג לנענע המגילה. • אחר המגילה אומרים ארור המן וכו' וגם חרבונוה זכור לטוב. • מנהג כל ישראל שהקורא פושט המגילה כאגרת וכופלה דף על דף, וגם במה שעתידי לקרוא ולא רק מה שלפניו. ויש לעשות זאת קודם הברכה, ולא בין ברכה לקריאה מפני הפסק. יש לזהר שהמגילה לא תגיע ע"י הפשיטה לקרקע, ואפי' שלא תהא תלויה באויר, דהוי גנאי. קהל השומעים אין צריכים לפשוט מגילותיהם, ובפמ"ג כתב כמדומה שאין נוהגין כן אלא כל אחד פושט. • כשגומר הקריאה יש לכרוך קודם הברכה, דגנאי הוא למגילה שתישאר כך. ומניחה בתיבה ולא במקומה. ואם התחיל כבר לברך, אם לא אמר השם, פוסק וגולל ואח"כ מברך. • נהגו לומר ד' פסוקים של גאולה בקו"ר: איש יהודי, ומרדכי יצא, ליהודים היתה אורה, כי מרדכי. והטעם משום שמחה. ואחר שאמרם הציבור יש לחזן לחזור ולקוראם, כדי להוציא את השומעים מתוך מגילה כשרה. • המנהג שמכין המן כשקוראים המגילה בבית הכנסת. ומהר"ל לא היה מקפיד להכות כמנהג, והח"צ היה מכה ורוקע ברגלו וטופח בסנדלו, והפמ"ג כתב שיצא שכרם בהפסדם שמבלבלים הרבה, ואף שהחזן שותק אין נכון, שאסור לכתחי להפסיק יותר מכדי נשימה. ויש לחזן לזהר לשתוק בעת שמכים. אין לבטל מנהג ההכאה. יש מי שכתב לומר באמירת המן שם רשעים ירקב, ואין לנהוג כן (שיכול להפסיד שמיעת תיבות). וטוב ונכון שכל אחד יקרא פסוק אחד או שנים מתוך החומש בעת אמירת המן, כי מצוי שלא שומעים הקריאה. • נהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהם, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו. • מגילה בכמה נקראת: לכתחילה צריך לטרוח ולקבץ עשרה לקרוא את המגילה, משום פירסומי ניסא. אפי' מי שיש לו מאה אנשים בביתו, מצוה לילך לביהכ"נ, משום ברוב עם הדרת מלך. מי שביתו סמוך לביהכ"נ ושומע משם את המגילה, צריך לילך לביהכ"נ משום ברוב עם כו' (דלא כלבוש). כאשר א"א לקרוא את המגילה בעשרה, אפשר לקרוא ביחיד, ומברך על קריאתה. • הקורא מגילה שלא בזמנה, כגון היוצא בשיירה שאינו מוצא מגילה להוליך עמו וקורא לפני פורים, חייב מדינא לקרוא בעשרה [ולא יברך] (ואם קרא ביחיד מחלו אם יצא. שה"צ סא). ט"ו שחל בשבת למוקפין שמקדימין לער"ש, לא חשיב זמנה וצריכים עשרה, ואם אין י' לא יברכו. • קטנים אינם מצטרפים לעשרה, ונשים ספק. • מקום שקראו את המגילה בציבור, יחיד הקוראה אח"כ, לרמ"א א"צ לטרוח אחר עשרה, ויש חולקים, לכן לכתחי יחזר אחר עשרה. ואם היחיד מקדים לפני הציבור צריך עשרה לכו"ע.

סִימֵן תְּרִיצָא

(הקדמה). נאמר במגילה (פ"ט פס' יד) 'דברי שלום ואמת', ואמרו בגמרא (מגילה טז:) מלמד שהמגילה צריכה שרטוט כאמיתה של תורה. והיינו שדין מגילה כספר תורה. ומאידך מצינו כמה דברים שמבואר בגמרא שאין מגילה שוה בהם לספר תורה. ונחלקו הראשונים האם מגילה שוה לס"ת חוץ מהדברים המפורשים בגמ' שאינם שוים, או שדין מגילה שוה לס"ת רק למה שאמרו בפירוש ששוים ולא לשאר דברים. ומחלוקת זו היא יסוד לכמה דינים שיתבאר בסימן זה, כגון בסעיף א' אם צריך שיהא עיבוד הקלף לשמה ככספר תורה (כן מבואר בדברי המגיד משנה פ"ב ה"ט ובטור בשם ר"ת, ועי' ר"ן ו. בשם הרמב"ן).

15. **במה כותבין:** (א) במה כותבין המגילה. (ב) ואם כתבה במי עפצים עם גומא, או במי קנקנתום, או בקנקנתום ומי עפצים יחד, מה דינה. (ג) כתבה בקנקנתום לחוד או ממי עפצים לחוד, מה דינה. (ד) כתבה במיני צבעונין, האם כשרה.

תשובה: (א) בדיו. (ב) כשרה. (ג) פסולה. (ד) לא. סעי' א' וס"ק א' ד.

16. **על מה כותבין:** (א) על מה כותבין המגילה. (ב) העור, האם צריך עיבוד לשמה. (ג) ומה"ד בדיעבד כשלא עיבד לשמה, או כשאין לו מגילה אחרת.

תשובה: (א) על גויל [הוא העור שלא נחלק, ולא הוסר ממנו רק השער ותקנו שם, ומצד הבשר לא הוסר כלום] או קלף, כס"ת. [ואם כתבה על נייר, או עור שאינו מעובד, פסולה (ס"ב)]. (ב) מחלוקת (המחבר כתב א"צ וי"א צריך והמ"ב הביא שכן פסק ר"מ מינץ). (ג) בדיעבד יש להתיר, וכן אם אין לו אחרת קורא בו לכתחילה, וטוב שלא יברך עליה. סעי' א' וס"ק ב' ז' ושה"צ.

17. **שרטוט:** (א) האם מגילה צריכה שרטוט. (ב) האם די בשרטוט שורה ראשונה בעמוד ועפ"ז יוכל לכתוב כל העמוד ישר, או צריך לשרטט כל שורה בפני עצמה, כס"ת.

תשובה: (א) כן. (ב) צריך לשרטט כל שורה (דלא כחולקים. שה"צ א'). סעי' א' וס"ק ה'. דין חק תוכות לקמן תשו' 21 ג'.

(הקדמה לסעיף ב'). **אם צריך להניח עמוד במגילה, ובאיזה צד:** תניא בגמרא (ב"ב י"ג), הרוצה לדרבן תורה נביאים וכתובים כאחד, מדבק, ועושה לראשו כדי לגול עמוד ולסופו כדי היקף. ופירש"י, כדי לגול עמוד - מניח קלף חלק לגלול על גבי עמוד של עץ שהספר נגלל עליו. וסופו כדי לגלול היקף - בסופו מניח חלק גדול כדי לגלול בו כל היקפו, שאין עושה שני עמודים לגלול לאמצעו כמו שאנו עושין לספר תורה, אלא גוללו מתחלתו לסופו וכורך החלק על כל ההיקף. (ע"ה). ועפ"ז כתב הטור שמגילה צריכה עמוד בראשה וחלק בסופה כדי להקיפה בו. ובב"י הרבה להקשות על דברי הטור, והוכיח שזהו דין רק בס"ת הכתוב ביחד עם שאר נביאים וכתובים [שאם היה גוללו לתחלתו היתה תורה למעלה ואינו כבוד התורה להיותה כמו שומר לנביאים וכתובים] אך במגילה הכתובה לבדה הרי היא ככל הספרים שעושים עמוד בסופו וגוללים מהסוף להתחלה ומשאירים כדי היקף בתחילתו. [ועי' בב"י עוד בשם התוס' שגם אין לגרוס בגמ' כלל כפי שכתב הטור]. וכן פסק בשו"ע שעושים עמוד בסופה וחלק בראשה בשיעור כדי להקיף המגילה בו. והרמ"א כתב שנהגו שלא לעשות לה עמוד כלל אלא גוללין המגילה בקלף עצמו. והטעם שנהגו כן משום שהטור כתב לעשות עמוד בראשה וחלק בסופה וגוללין מראשה לסופה, ובב"י כתב לעשות חלק בראשה ועמוד בסופה, ע"כ לא נהגו כלל לעשות עמוד כי שב ואל תעשה עדיף.²⁹ והגור"א (כ"א) פקפק על זה מאד, שהרי עדיף לעשות עמוד בצד אחד וחלק בצד אחר, וכך עושה כשיטה אחת, משא"כ אם אינו עושה עמוד בשום צד, אין זה אפילו כדעה אחת (ע"פ באור הדמשק אליעזר).

(הקדמה לבה"ל ד"ה גס). איתא בגמרא (מגילה י"ח) אמר רב חסדא לרב חננאל, אע"פ שהתורה ראויה ליכתב על פיך [שהתורה היתה שגורה בפיו ואין חשש שיבוא לטעות בהעתקה] מ"מ אסרו חכמים לכתוב שלא מן הכתב. והקשו בגמ' והא רבי מאיר שהיה בקי בתורה כתב מגילה על פה, ותירצו דהתם שעת הדחק הוי. ובהמשך הסוגיא מבואר שאביי התיר לדבי בר חבר [שהיו כותבי תפילין] לכתוב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב, על פי הברייתא שתפילין ומזוזות נכתבין שלא מן הכתב.

הוספות ועיונים

²⁹ כן נתבאר בט"ז (ס"ב) בביאור שיטה זו. וביאר בלבושי שרד (ס"ח) דלענין היקף בתחילה לא שייך סברא זו דשב ואל תעשה דעל כורחינו יש היקף למגילה כי נגללת מסופה לתחילתה וצריך להשאיר חלק [משום כבוד כתבי הקודש שלא יבוא מקום תחילת הכתיבה לידי הפסד], אך בסופה אפשר שלא לעשות עמוד עץ וממילא אין צריך חלק להקיפו.

מאי טעמא, מגרס גריסין [שגורות הן בפי הכל (רש"י)]. והקשה הרשב"א הא רבי מאיר ורב חננאל שהיתה התורה שגורה בפיהם ולמה אסרו להם [אם לא בשעת הדחק]. ותירץ שתפילין ומזוזות ששגורות בפי הכל לא גזרו בהם כלל, אבל שאר ספרים שאינם שגורים בפי הכל גזרו על הבקיאים ושגורים בפיהם אטו שאינם בקיאים. ומבואר מכל זה שבמגילה אין היתר לכתוב שלא מן הכתב אפי' למי שבקי, שגזרו אטו אינם בקיאים [אם לא בשעה ד']. והוא המבואר בבה"ל בסוף דבריו. ובתחילת דבריו דן הבה"ל לענין מגילה שנכתבה בעל פה אם כשרה בדיעבד.

18. כתיבה מתוך הכתב: (א) האם מותר לכתוב המגילה בעל פה [לכתחילה]. (ב) ואם יש אחר המקריאו בעל פה, האם מהני. (ג) בהנ"ל א', מה"ד אם היתה שגורה היטב על פיו. (ד) עבר וכתב שלא מן הכתב, האם כשרה לקרות בה.

(תשובה: א) לא אלא צריך לכותבה מן הכתב. (ב) כן³⁰. (ג) גם אסור (דאסרו בקיאין אטו שאינן בקיאין). (ד) י"א שאסור לקרות בה אלא בשעה ד'. סעי' ב' וס"ק ט' ובה"ל ד"ה גמ.

19. קריאה בעת הכתיבה: (א) האם צריך להוציא התיבה מפיו קודם שיכתובה. (ב) וכשכותבה מתוך הכתב. (ג) כשלא הוציא מפיו [ולא טעה], האם כשרה לקרות בה.

(תשובה: א) לכתחילה כן, כמו בס"ת. (ב) גם כנ"ל א'. (ג) כן. סעי' ב' וס"ק י"א.

20. כספר תורה: (א) האם מגילה צריכה שיהיו בה דיני ס"ת. (ב) ושיהיה העמוד כרוחב ג' פעמים 'למשפחותיכם'. (ג) ושיהיו שיטותיה שוות שלא יצאו ג' אותיות חוץ לשיטה.

(תשובה: א) כן (לבד ממה שנתפרש לא כן). (ב) כן, כנ"ל א'. (ג) כן, כנ"ל א'. וכן כל דיני ס"ת. סעי' ב' וס"ק ח' ושה"צ.

21. האותיות: א. האם דין מגילה כס"ת, לענין גופי האותיות בצורתן, חסרות ויתרות, חטוטרות חתי"ן, ההי"ן וקופי"ן. (ב) והאם יש להקפיד שאות לא תגע בחברתה. (ג) חק תוכות (כגון שמחק סביבות האות ונעשתה האות), האם כשר במגילה. (ד) הנ"ל ג', מה"ד אם היה בחלק מהאותיות. (ה) קרא במגילה שיש בה חסרות ויתרות, האם יצא. (ו) ואם אין לו מגילה אחרת, האם יוכל לקרות בזו לכתחילה [ובברכה]. (ז) מגילה, האם צריכה תגין כבס"ת.

(תשובה: א) כן. (ב) כן, דצריך היקף גויל. (אבל בכתב גוים א"צ. בה"ל ס' תרצ ס"ט ד"ה אבל). (ג) לא. (ד) בדיעבד אינו פוסל במיעוטה, דלא גרע מהשמיטין [ועי' לעיל ס' תרצ ס"ג עד כמה השמטה לא פוסלת]. (ה) כן, דלא גרע מהשמיטין, והדין כנ"ל בס' תרצ ס"ג. (ו) כן ובברכה. (ז) המחבר כתב י"א שצריכה וי"א שא"צ³¹, וכתב הרמ"א שנהגו לתייגה. סעי' ב' וס"ק י"ז יד ושה"צ.

22. כתבה גוי, אפיקורס: (א) מגילה שכתבה גוי, האם כשרה. (ב) ואם כתבה אפיקורס.

(תשובה: א) לא. (ב) גם פסולה. ס"ק ב.

הוספות ועיונים

³⁰ מה שכתב המשנ"ב שאחר מקריאו על פה, לכאוף הכונה שאצל הכותב נחשב על פה אבל המקרא יקרא מתוך הכתב, שכשם שלכותב אין לכתוב בעל פה ה"ה למקרא אותו. אמנם לשון המשנ"ב דחוק לפי זה. ואולי הכונה כפשוטו שהמקרא יכול לקרוא ע"פ, ויש לחלק, שדוקא הכותב עצמו חיישינן שיטעה לבדו עקב טירדת הכתיבה, אבל כשאחר מקרא אותו אין חוששים כן, אי נמי דכיון דשניים הם א' מזכיר לשני. וצ"ע. שו"ר שבהגהות הגרצ"ה גרינהויז לספר שונה הלכות (הל' ד) העיר שהרי לכאורה פשוט שהמקרא צריך לקרוא מתוך הכתב (וכצד א' הנ"ל), וכדאי לבאר זאת בשונה הלכות. והשיב לו הגר"ח קניבסקי שאמנם לא נתברר כונת המשנ"ב, וציין לעי' במג"א סק"ד ובביאור הגר"א.

³¹ וטעמם, דס"ל שלא אמרו מגילה דינה כס"ת אלא לענין גוף הכתיבה ודברים הפוסלים בה, ואילו תגין אינם מעכבים בס"ת (ר"ן ו. ד"ה ויש, ועי' גם בהגר"א).

23. פרשיות סתומות: (א) מגילה, האם פרשיותיה פתוחות או סתומות. ומה הטעם. (ב) ואם עשאו פתוחות. [ובשעה"ד]. (ג) בהנ"ל ב' בשעה"ד, האם יברך.

תשובה: (א) סתומות, שנקראת אגרת. (ב) פסולה, ויש מפקפק על זה, ובשעה"ד יש להקל. (ג) הפמ"ג מסתפק, ובלבו"ש מצדד שיכול לברך³². סעי' ב' וס"ק יב יג ושה"צ.

24. עמוד וקלף: (א) האם מגילה צריכה עמוד, והיכן. [מחבר, רמ"א, הגר"א]. (ב) והאם צריכה חלק, והיכן.

תשובה: (א) צריכה עמוד בסופה (שמשאירים במגילה קלף חלק בסופה כדי עמוד העץ שגוללים עליו המגילה), והרמ"א כתב שנהגו שלא לעשות עמוד (של עץ) כלל בסופה [והגר"א מפקפק על זה מאד (דהא אין זה כשום שיטה, ונתבאר לעיל בהקדמה)]. (ב) צריכה בראשה - כדי להקיפה בו, וגוללה מסופה לתחילתה. שו"ע ב' וס"ק טו טז. עוד מסעיף ב' לעיל תשו' 23 ב'.

(ב) **שאלה למעשה:** א. מגילה שבטעות עשה בה הסופר יתור דברים. ובדיעבד הרי היא כשרה, כמבואר ברמ"א בסעיף כאן. האם אפשר להשאיר מגילה זו כך מאחר שכבר נעשתה כן, או שיש לתקנה לכתחילה. (ע"י היטב ס"ק יד). ב. מעשה שהיה באברך שקיבל מגילה מקרובו, כדי שיוכל לקרוא בה בעת קריאת הש"ץ (כפי שכתב המ"ב בס"י תרפט ס"ק ה' וס"ק י"ט ובס"י תרצ ס"ק נו), וסבר שהיא מוגהת ומתוקנת וכשרה כדת, אך בעת הקריאה שם לב שיש בה מילה אחת שכתובה פעמיים. והבין שיתכן גם שיש בה עוד מילים יתרות או חסירות. ונתספק, האם המגילה שלפניו נקראת כשרה, ויש בזה נפק"מ לכמה ענינים, כגון לקרוא יחד עם הש"ץ (וכנ"ל במ"ב הנוכח), ועוד. מה למעשה, האם מגילה זו כשרה או לא (ע"י ס"א וס"ק יד).

25. כתיבה כשירה: (א) מה כותבים במגילה כשירה. (ב) והאם כשאר שירות שחלק ע"ג כתב. (ג) כמה צריך להיות ריווח בין התיבה שמימין לתיבה שמשמאל. (ד) האם הדין הנ"ל של כתיבה כשירה הוא לעיכובא.

תשובה: (א) את עשרת בני המן (והטעם אמרו בגמ' שלא תהא תקומה למפלתן, וע"י רש"י שם ובר"ן דף ד. ד.). (ב) לא אלא מניח חלק (באמצע העמוד) בין כתב (שמימין) לכתב (שמשמאל). (ג) כפליים מן הכתב. (ד) כן. סעי' ג' וס"ק יז.

(הקדמה לסעיף ד). **הארבת אות וא"ו של זיזתא:** איתא בגמרא (מגילה טז.), וא"ו דזיזתא צריך למימתחה בזקיפא, מאי טעמא, כולהו בחד זקיפא אזדיקפו [ב-עץ אחד נתלו, זה למטה מזה (רש"י)]. וכתב הר"ן (ד). שאין הכוונה לעשות אות וא"ו ארוכה, שהרי לא מצינו שוא"ו זו בכלל אותיות גדולות שבמסורת, אלא הכוונה לפשוט את ראש הוא"ו הכפוף הפונה לצד שמאל שיהא ממשך לכיוון מעלה. והביא הר"ן פירוש נוסף שצריך להאריך בקריאת הוא"ו שלא יקראנה בחטף (עכ"ל). אבל הרא"ש (פ"א ס"ט) כתב: יש מפרשים מותח בקריאתה [וזהו כהפירוש השני שהביא הר"ן], ויש מפרשים שמותח בכתיבתה, והיא מאלפא ביתא של אותיות גדולות [ולפ"ז האות וא"ו ארוכה]³³. נמצאו ג' פירושים בהארבת אות הוא"ו: א. מגביהה ראשה. ב. עושה וא"ו ארוכה. ג. מאריך בקריאתה.

26. וא"ו דזיזתא: צריך להאריך בוא"ו דזיזתא. (א) מה הפירוש. (ב) האם דין זה לעיכובא.

תשובה: (א) י"א דהיינו למתוח (לכיוון מעלה) את ראשה הכפוף (הנוטה לצד שמאל) ותהיה כעין זקופה, וי"א שעושין הוא"ו גדולה, ועכשיו נהגו כדעה ב'. וי"א להאריך בקריאת וא"ו דזיזתא

_____ הוספות ועיונים _____

³² דהוי כעין ספק ספיקא, שיש מכשירין באין פרשיותיה סתומות כנ"ל, ויש דעות שמברכים אף על מגילה פסולה.

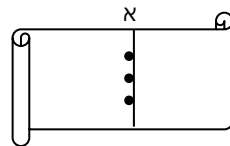
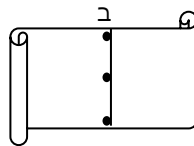
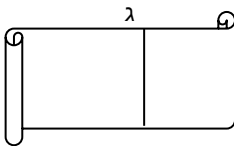
³³ אמנם לפי הפ"י הראשון שכתב הר"ן אין האות וא"ו ארוכה, שאין מוסיף בה כלום על צורתה, אלא משנה את ראשה שבמקום שיהא נוטה לצד שמאל עושהו נוטה לצד מעלה.

שלא יחטוף אותה. (ב) לא. (ודעת הפמ"ג להחמיר כדלקמן תשו' 27 ו', ולא נהירא). סעי' ד וס"ק יח-כ ושה"צ.

27. כתיבת עשרת בני המן: (א) מה יש להקפיד בכתיבת תיבות 'איש' ו'את' 'עשרת'. (ב) מה דעת הגר"א בהג"ל. (ג) ומה המנהג. (ד) כיצד יש מיישבים מנהג זה. (ה) לפי המנהג שעושים איש בראש העמוד, אם עשה כדעת הגר"א דלעיל, האם אפשר לברך על מגילה זו. (ו) מה"ד אם כתב אחר תיבת 'עשרת' עוד שיטות, האם מגילה זו כשרה, ולקרוא בה בציבור.

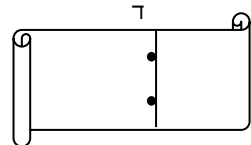
תשובה: (א) ש'איש' יהא בראש השורה ו'את' בסוף השורה ו'עשרת' בסוף הדף. (ב) שלא יכתוב 'איש' בראש הדף דע"י זה יהיה מוכרח לעשות אותיות גדולות כדי שיהיה 'עשרת' בסוף הדף, ואין לעשות כן שהרי אינם מהאותיות הגדולות שנמסרו במסורה, אלא יכתוב שאר שיטות למעלה באותו עמוד. (ג) שעושים 'איש' בראש הדף, ואותיות גדולות. (ד) שיכתוב באותו כתב שנכתב כל המגילה ולא יעשה בכתיבה גסה (-עבה) ורק יעשה האותיות ארוכות. וי"א (שאפי' עושה בכתיבה גסה) כיון שהם כתובים בדף בפני עצמו (ואין שינוי בין צורת האותיות שבדף זה) אין להקפיד. (ה) כן. (ו) בדיעבד כשרה, אך אם יש מגילה אחרת כתובה כדינה אין לקרות בזו בצבור שיש מחמירין בזה, אם לא שיש טורח צבור להמתין עד שיביאו הכתובה כדינה יכולים לקרות בזו. סעי' ד וס"ק כ ושה"צ.

(הקדמה לסעי' ה' ו'). **תפירות המגילה:** איתא בגמרא (מגילה יט.) מגילה נקראת 'ספר' ונקראת 'אגרת', נקראת 'ספר' שאם תפרה בחוטי פשתן ולא בגידין של בהמה כבספר תורה], פסולה. ונקראת 'אגרת', שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה. דהיינו שאם לא תפר לכל אורך גובה היריעה כמו שעושים בספר תורה אלא תפר בשלושה מקומות בלבד לגובה היריעה, כשרה. והוסיפו בגמרא: ובלבד שיהו משולשין. ובפירוש 'משולשין' נאמרו ג' פירושים בראשונים. רש"י פירש שמחלקים את אורך היריעה לארבע, ובכל חלק עושים תפירה, והרי ג' תפירות, כזה א. והרי"ף (י:) פירש שעושה ג' תפירות לאורך היריעה, זה למעלה זה למטה וזה באמצע, כזה ב. וכן פירש הרמב"ם (פ"ב ה"א), אלא שהוסיף שלשון משולשין מתפרש גם שבכל אחד שלש נכמו 'קחה לי עגלה משולשת', שהכוונה לשלשה עגלות (הגר"א), כזה ג. וכתב השו"ע להחמיר ככל הפירושים, כזה ד, הרי י"א תפירות (כ"י).

3
3
3

3
3
3

והנה לשון הרמב"ם (ם): ואינו צריך לתפור את כל היריעה בגידין כספר תורה אלא אפילו תפר בגידין שלש תפירות וכו' כשרה, מפני שנקראת אגרת. ועפ"ז כתב החיי אדם (ט"ז) שאם תפרה כולה בגידין, דהיינו שעשה תפירות לכל אורך היריעה, בזה א"צ לדקדק כמה תפירות עושה, שהרי אפילו בספר תורה לכתחילה עושה תפירות לכל אורכו ואין צריך לדקדק במניינם, וכל שכן במגילה אין צריך יותר מס"ח, אלא שבמגילה הקילו שלא לעשות רק שלוש תפירות.

ולשון הרמב"ם בתחילת דבריו: המגילה צריכה תפירה עד שיהיו כל עורותיה מגילה אחת, ואינו צריך לתפור את כל היריעה בגידין אלא אפילו תפר בגידין שלש תפירות וכו' כשרה. ומבואר מדבריו שלכתחילה צריכה המגילה להיות תפורה כולה, ורק שאם לא עשה אלא ג' תפירות אינו מעכב, ועפ"ז כתב הרמ"א שאם אין לו מספיק גידים לעשות יותר מג' תפירות, יעשה השאר בחוטי פשתן [אע"ג שאת החוטים דלעיקובא אין לעשות מפתן, כדלעיל], שהרי לכתחילה 'המגילה צריכה תפירה עד שיהיו כל עורותיה מגילה אחת'.

28. חוטי המגילה: מגילה שתפרה בחוטי פשתן (ולא בגידי בהמה כבס"ת), האם כשרה.

תשובה: לא. סעי' ה.

29. התפירות: (א) היכן יהיו התפירות, בצידה הפנימי (-מול פניו, במקום שקורא בה) או בצידה החיצון. (ב) כשאין לו חיסור בגידים, כיצד יתפור המגילה. (והאם יש קפי"א במספר התפירות באופן זה). (ג) ואם אין לו הרבה גידין (כדי תפירת כל גובה היריעה), מה צריך לנהוג במיקום ומספר התפירות. (ד) ומה ראוי שיעשה בתפירת שאר היריעה.

תשובה: (א) בצידה החיצון (שכך נוי הספר). (ב) יתפור כולה (דהיינו לכל גובה היריעה). ובאופן זה א"צ לדקדק במספר התפירות. (ג) שיעשה ג' תפירות של גידין בראשה של כל יריעה ויריעה, וג' בסופה, וג' באמצעיתה, וגם ישער היריעה כאילו נחלקת לד' חלקים ויעשה עוד תפירה בחלק הרביעי מצד זה (כלומר במקום גמר החלק הראשון ותחילת החלק השני) ותפירה בחלק הרביעי שמצד אחר (כלומר בין מקום גמר החלק השלישי למקום תחילת החלק הרביעי), שבזה יוצא ידי כל השמטות (הרי י"א תפירות, ראה לעיל בהקדמה ציור ד. ז). שיתפור השאר שבגובה היריעה בפשתן, שזה עדיף משלא לתפור שם כלל. סעי' ו' וס"ק כא כב.

30. שיעור בתפירה: (א) האם יש לדקדק היכן לעשות התפר שבראש ובסוף היריעה. (ב) כמה צריך להניח.

תשובה: (א) כן, שיניח שיעור יריעה (והטעם, שכאשר הגיד תפור לכל אורך היריעה, אם הגולל את הספר יגלול ויהדק חזק, יקרע החוט, אבל כשיש שיעור ביריעה - שיש מקום שלא עובר שם חוט, כשהידק הגולל את הספר יראה שהיריעות מתחילים להיפרד זה מזה במקום שאין חוט, ויעצור מיד מלהדק את הספר יותר לפני שינתק החוט. רש"י יט: רה"ע). (ב) די במשהו. סעי' ז.

31. מגילה הכתובה בין הכתובים: (א) יחיד שקרא במגילה הכתובה [כדינה] בין הכתובים, האם יצא. [לכתחילה או בדיעבד]. (ב) ובציבור [כשאין למגילה היכר]. (ג) והאם יש חילוק בין זמנה לשלא בזמנה. (ד) מה נחשב ציבור לענין זה, האם דוקא כשקוראים בבית הכנסת או בכל מקום שיש עשרה. (ה) באיזה אופן אפשר לקרוא בציבור במגילה הכתובה בין הכתובים.

תשובה: (א) יצא, וי"א שאף לכתחילה קורא בה אף שיש לו מגילה אחרת. (ב) אין יוצאים. (ג) בטורי אבן כתב שדוקא שלא בזמנה אין ציבור יוצאים אבל בזמנה אין לחוש. (ד) כל מקום שיש עשרה³⁴. (ה) כשיש היכר למגילה, שהיא ארוכה או חסרה משאר יריעות למעלה או למטה. סעי' ח וס"ק כג כד ובה"ל ד"ה בצבור וד"ה היחיד.

(הקדמה לסעיף ט'). **הוסיף דברים במגילה:** הנה בספר תורה, אם ניקד את האותיות פסולה, כמבואר במסכת סופרים (פ"ג ה"ו), וכמו כן אם הוסיף בתחילתה את ברכות העולה לתורה, פסולה, כמבואר בגמ' (מגילה לב). מיהו לענין מגילה אין פוסלים בה דברים אלו בדיעבד, כדק"ל (לעיל ס"ב) שאין חסרות ויתרות פוסלים במגילה (בתבאר ע"פ בהגר"א).

32. מגילה עם ניקוד וטעמים: (א) מגילה נקודה, האם פסולה. (ב) ואם כתב בה בדף הראשון ברכות ופיוטים. (ג) הנ"ל א' ב', האם מותר לעשות זאת לכתחילה. (ד) ואם אין מי שידע

³⁴ כדעת הטור, ודלא כבהע"ט שאין נחשב ציבור לענין זה אלא כשהם קוראים בביכה"נ.

לקרות בטעמים על פה, האם מותר לכתוב הטעמים במגילה. (ה) ואם אין טעמים במגילה, האם מותר לקרות בה בלא טעמים.

(תשובה: א) לא. (ב) כנ"ל א'. (ג) לא. (ד) כן. (ה) כן. סעי' ט"ו ס"ק כה כו.

(ג) שאלה למעשה: בעיירה רחוקה בחו"ל, נעדר הבעל קורא באופן פתאומי ביום תענית אסתר, סמוך לקריאת המגילה. ולא היה בנמצא מי שיודע לקרוא את המגילה בטעמיה. אך היתה מצויה לפנייה מגילה הכתובה עם טעמים. ונסתפקו מה עדיף, האם לקרוא מתוך מגילה רגילה אך ללא טעמים, או בטעמים אך מתוך מגילה שרשומים בה טעמים. (עי' היטב ס"ק כה ודוק).

(הקדמה לסעיף י). **מקום שאין להם מגילה כשרה:** אמרו בגמ' סוכה (לא): שבני הכרכים היו מורישיך את לולביהן לבני בניהם [והיה לולב היבש], ואע"ג שולוב היבש פסול, בשעה"ד כזה שלא היה מצוי להם לולב כשר כלל, התירו להם לנטלו כדי שלא תשתכח תורת נטילת ד' מינים. ומשמעות הגמ' שם שאף היו מברכים על נטילה זו, אך יש ראשונים שכתבו שאין מברכים ככהאי גונא. ועל פי זה כתבו הראשונים לענייננו שמקום שאין להם בנמצא מגילה כשרה, יקראו מתוך החומש [דהיינו מגילה פסולה (ב"ה)], כדי שלא תשתכח תורת קריאת המגילה. ולענין ברכה כתב הב"י שלא לברך, לחוש לסוברים שבכה"ג אין מברכים. (נבאר ע"פ בהגר"א כאן ובס' תרמט ס"ו).

33. מקום שאין מגילה כשרה: (א) מקום שאין להם מגילה כשרה, כיצד ינהגו. [ולענין ברכה]. (ב) ואם אין להם מגילה כלל רק חומש שלנו (דהיינו שכתוב משני הצדדים ואינו עשוי בגלילה, וכל שכן ספרים שנדפסו בדפוס ולא נכתבו ביד אדם. ב"ח).

(תשובה: א) יקראו בחומש [כי י"א שיוצא בזה בשעה"ד], ובלא ברכה. וחומש היינו שעשוי בגלילה ותפור בגידין אלא שיש בו פסול. (ב) בזה לכו"ע אין יוצא. ומ"מ י"א שראוי גם בזה לקרוא בלא ברכה, שלא תשתכח תורת מגילה. סעי' י"ט ס"ק כז.

34. מגילה גזולה: (א) קרא במגילה גזולה, האם יצא. ומאי טעמא. (ב) האם מברך. (ג) הנ"ל ב', מה"ד באופן שקנאו בשינוי מעשה וכדו'.

(תשובה: א) יצא, שאין גזל בקול. (ב) לא. (ג) גם לא יברך (דכיון שמתחילה בגזל בא לידו מחמרין לענין ברכה דאית בה הוכחת שם שמים. מ"ב ס' תרמ"ט סק"ו). סעי' י"א ס"ק כח ל.

(ד) שאלה למעשה: כתב המשנ"ב בהל" מצה (ס' תנד ס"ק טו): ויש עוד פרט אחד שמצוי להכשל בו, כגון שקנה מצות ומשכם לרשותו, והמוכר גילה דעתו שדחוק למעות ואינו יכול למכור בהקפה, ומחזר אחר הקונה שישלם לו, והלוקח מדחהו בלך ושוב ואינו נותן לו, מדינא לא קנה, וממילא אינו יוצא בהם ידי חובת מצה מן התורה. (ע"פ). מה"ד אם היה כהאי גונא במגילה, שקנה מגילה מחבירו ומבין שרוצה שישלם לו ומדחהו ולך ושוב, ואמר לו המוכר - אם אינך משלם עתה, תחזיר לי את המגילה ואמכרנה לאחרים. ואכן היה בדעתו של הקונה לשלם לו מיד, והנה בליל פורים נזכר שעדין לא שילם, מה דינו לענין מגילה זו [האם יוצא בה, ומה לענין ברכה. (ואם עדין לא קרא בה ורוצה לקרוא בה האם מותר לו)]. (עי' ס"א ס"ק ל).

סיכום קצר לנלמד: כותבים המגילה בדיו. כתבה במי עפצים עם גומא, או במי קנקנתום ומי עפצים יחד, כשרה. כתבה בקנקנתום לחוד או ממי עפצים לחוד, פסולה. וכן אם כתבה במי צבעונין. • כותבים המגילה על גויל או קלף, כס"ת. ואם כתבה על נייר או עור שאינו מעובד, פסולה. • נחלקו הפוסקים אם העור צריך עיבוד לשמה, וכתב המ"ב שבדיעבד יש להתיר, וכן אם אין לו אחרת קורא בזה לכתח"י טובו שלא יברך. • מגילה צריכה שרטוט, בכל שורה (דלא כסוברים רק שורה ראשונה בעמוד). • חק תוכות פסול במגילה. • אין לכתוב המגילה בע"פ, ואפי' היא שגורה על פיו. ואם יש אחר המקריאו בע"פ מהני. עבר וכתב שלא מן הכתב, י"א שאסור לקרוא בה אם לא בשעה"ד. • יש להוציא התיבה קודם שכותבה, ואפי' כשכותבה מתוך

הכתב. ואם לא עשה כן כשרה. • מגילה צריכה שיהיו בה דיני ס"ת, כגון שיהיה העמוד כרוחב ג' פעמים 'למשפחותיכם', ושהיו שורותיה שוות שלא יצאו ג' אותיות מחוץ לשורה. • וכן דינה כס"ת לענין צורת האותיות, וחסרות ויתרות. וכן צריך היקף גויל. ואם בחלק מהאותיות לא היה כנ"ל, דינה כהשמיטן. ואם אין לו מגילה אחרת יוכל לקרוא בזה לכתח' ובברכה. • אם צריך תגים, המחבר הביא מחלו', והרמ"א כתב שנהגו לתייג. • מגילה שכתבה גוי או אפיקורס, פסולה. • יש לעשות פרשיותיה סתומות, שנקראת אגרת. ואם עשאן פתוחות, פסולה, ויש מי שמפקפק על זה, ובשעה"ד יש להקל. ולענין ברכה, הפמ"ג מסתפק, ובלבו"ש מצדד שיכול לברך. • מגילה צריכה עמוד בסופה. והרמ"א כתב שנהגו שלא לעשות עמוד, והגר"א מפקפק בזה מאד. וצריכה המגילה חלק בראשה כדי להקיפה בו, וגוללה מסופה לתחילתה. • עשרת בני המן כותבים כשירה, ולא כשאר שירות שחלק ע"ג כתב אלא מניח חלק בין כתב לכתב, בשיעור כפליים מן הכתב. ודין זה לעיכובא. • צריך להאריך בוא"ו דיוצאת, י"א דהיינו למתוח את ראשה הכפוף, וי"א לעשותה גדולה, וכן המנהג עתה, וי"א להאריך בקריאתה. ואין זה לעיכובא. • כותבים 'איש' בתחילת שורה, 'זאת' בסוף שורה, ו'עשרת' בסוף הדרך. דעת הגר"א שאין לכתוב 'איש' בראש הדרך שא"כ יעשה אותיות גדולות, והמנהג אינו כן [ויש מיישבים כיון שהוא בעמוד נפרד, וי"א כיון שאין האותיות גסות רק ארוכות]. ואם עשה כדעת הגר"א כשרה ומברך. אם כתב אחר תיבת עשרת עוד שיטות, המגילה כשרה, אך אם יש מגילה אחרת לא יקרא בזו בציבור, אם לא במקום טורח ציבור. • מגילה שתפרה בחוטי פשתן פסולה. • התפירות יהיו בצידה החיצון. • לכתחילה יתפור המגילה כולה לאורך היריעה, ובאופן זה אין קפידא במספר התפירות. ואם אין לו הרבה גידין, ישלש התפירות, ויש בזה ג' פירושים, ויעשה שלושתם, לכן יעשה ג' תפירות - בראש היריעה, ובסופה, ובמצע, ובכל א' יעשה ג' תפירות, ויחלק היריעה לד' ובין חלק ג' לד' הן מראשה והן מסופה יעשה בכל א' תפירה, הרי י"א תפירות. וראוי שיתפור השאר בפשתן, שזה עדיף מלהניח שם בלא תפירה כלל. • צריך להניח שיור ביריעה שלא לתפור, ודי בשיור כל שהוא. • מגילה הכתובה בין הכתובים: יחיד שקרא בה יצא, וי"א שאף קורא בה לכתחילה. וציבור שקראו בה אין יוצאים, אא"כ יש לה היכר שהיא עודפת או חסרה משאר יריעות. ובטו"א פי שדוקא שלא בזמנה אין ציבור יוצאין בה. • מגילה הנקודה, בדיעבד כשרה. וכן מגילה שכתוב בה ברכות ופיוטיים. במקום שאין מי שידוע לקרוא בטעמים בעל פה, מותר לכתוב הטעמים במגילה. ואם אין טעמים במגילה מותר לקרוא בה בלא טעמים. • מקום שאין להם מגילה כשרה, יקראו בחומש, דהיינו מגילה שיש בה פסול, שי"א שיוצא בזה. ולא יברכו. ואם אין להם אלא חומש שלנו לכו"ע לא יוצא, ומ"מ י"א שגם בזה ראוי שיקראו כדי שלא תשתכח תורת מגילה. • קרא במגילה גזולה, יצא, שאין גזל בקול. ואינו מברך, ואפי' באופן שקנאו בשינוי מעשה וכדו' לא יברך.

סימן תרצב

חייב קריאת מגילה בלילה וביום, וזמן ברכת שהחיינו: איתא בגמ' (ד), חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, ולמדו זאת מהכתוב שנאמר (תה"כ) 'אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי', ומזמור זה נאמר על מרדכי ואסתר, והיינו שעם ישראל התפללו אל השם בעת צרתם יומם ולילה, וכמו כן קריאת המגילה שהיא הודאה לה', שמפרסמים את הנס ומודים לקב"ה, גם כן יש לקרותה ביום ובלילה (רש"י). והוכיחו הראשונים (תוס', רא"ש, ר"ן ועוד) שאף שחייבים לקרותה גם בלילה, עיקר מצות קריאתה הוא ביום. ולפי זה כתבו כמה ראשונים שאף שבירך

שהחיינו בלילה, יחזור ויברך שהחיינו ביום, שאז הוא עיקר זמנה³⁵. אמנם הרמב"ם (מגילה א ג) כתב שאין חוזרים ומברכים שהחיינו ביום ונכמו שאר מצוות שאין מברך עליהם שהחיינו אלא בפעם הראשונה (מ"מ שם), ואפי' בסוכה הלא אם בירך על בנייתה קודם החג יצא ושוב אינו מברך שהחיינו בחג אע"ג שאז הוא עיקר קיום מצוות סוכה, וכ"ש כאן שמשבירך על קריאתה בלילה יצא ושוב לא יברך ביום (הג"ר א'), וכתב הבית יוסף שכן פשוט המנהג. והרמ"א כתב שבמדינות אלו נוהגים להדעות שמברך שהחיינו גם ביום.

35. ברכות המגילה: א) הקורא את המגילה, אלו ברכות מברך לפניה. ב) האם יש חילוק לענין ברכות שלפניה בין קורא בציבור ליחיד.

תשובה: א) על מקרא מגילה, שעשה נסים, שהחיינו. ב) לא. סעי' א וס"ק ה. (ועי' לעיל רס"י תרצ לענין עמידה בברכות).

36. שהחיינו ביום: א) האם ביום מברכים שהחיינו על קריאת מגילה. ב) על מה גם נכון לכוון בברכת שהחיינו. ובאיזה שהחיינו. וכיצד ינהג כשהחזן מברך. ג) מי שאין לו מגילה ביום, האם יברך שהחיינו על משלוח מנות וסעודה [כשבירך שהחיינו בלילה]. ד) ואם לא היתה לו מגילה גם בלילה ועדין לא בירך שהחיינו.

תשובה: א) למחבר לא [שכבר בירך בלילה] ולרמ"א כן [שעיקר מצות קריאתה ביום]. ב) נכון לכוון גם על משלוח מנות וסעודת פורים³⁶, ויכוון כן בשהחיינו של יום³⁷. ויודיע כן לש"ץ המברך, שצריך כוונת שומע ומשמיע. ג) לא. ד) י"א שיברך שהחיינו על היום כמו בכל המועדים, וצ"ע למעשה. סעי' א וס"ק א ב ובה"ל ד"ה ושהחיינו.

37. ברכה שלאחריה: א) האם מברכים לאחר המגילה. [בציבור]. ב) האם יאמר 'האל' הרב, ברון אתה השם 'האל' הנפרע. ג) האם מברכים ברכה שלאחריה שלא בציבור.

תשובה: א) נוהגין לברך. ב) לא יאמר 'האל' (עי' מ"ב דיש גורסין האל הרב)³⁸. ג) י"א שמברך, ולמעשה לא יברך³⁹. סעי' א וס"ק ה.

הוספות ועיונים

³⁵ ובטורי אבן (ד. ד"ה כגון) כתב על פי זה שמצות קריאת הלילה אינה אלא מדרבנן ולא נלמד מן הנאמר במגילה ברוח הקודש, עיי"ש עוד. וכן כתב בנודע ביהודה (מהדו"ק סי' מא) שקריאת הלילה אינה מדברי קבלה כביום, דכתיב (אסתר ט כח) 'והימים האלה נזכרים ונעשים' ולא הלילות. ובשעה"צ (סי' תרצ ס"ק מא) הביא שכ"כ הפתחי עולם וישועות יעקב, וסתם כדבריהם להלן שעה"צ ס"ק כז. אמנם בריטב"א (ב: ד"ה דאיתקש) נראה שגם חיוב הקריאה בלילה הוא מדברי קבלה, וכן משמע בתוס' (ד. ד"ה חייב) אלא שכתבו שקריאת היום הוא העיקר. וכן נראה מפשיטות דברי השו"ע והרמ"א בס' תרצו ס"ז שגם בלילה חיובה מדברי קבלה. וכן משמע במשנ"ב לקמן ס"ק יד וטז.

³⁶ משמע שעל המתנות לאביונים א"צ לכוין, והטעם משום דמצוה זו נוהגת כל השנה, אלא שכל השנה אין חייבים ליתן רק כשהעני מבקש ובפורים החיוב אפי' אם העני לא מבקש. שלמי תודה עמ' רכ"ח. [אכן הפמ"ג (א"א ס"ק א) כתב שיכוון בברכת שהחיינו גם על מתנל"א, וכ"כ החיי אדם (קנה כז) והקצוש"ע (קמא יב), וטעמם משום דביום זה יש מצוה מיוחדת לתת מתנל"א לא רק משום מצות צדקה אלא גם מטעם שמחה, כמ"ש השיטמ"ק (ב"מ ע"ח ד"ה ואין בשם הריטב"א וכ"כ עוד ראשונים (שלמי תודה שם)].

³⁷ ולדעת המחבר שאין מברכים שהחיינו אלא בלילה, יכוין אז על הסעודה ומשלוח מנות.

כה"ח סק"ד (ועי' בה"ל ד"ה ושהחיינו במסוגר המתחיל ומה שמצדד, וצ"ב).

³⁸ ומנהג הספרדים לומר האל הרב, ע"פ סידור הרש"י. ובחתימה לא אומרים.

38. שכח לברך: (א) לא בירך לפני המגילה ולאחריה, האם יצא. (ב) ומה"ד אם נזכר באמצע קריאתה שלא בירך.

תשובה: (א) כן. (ב) יברך בין הפרקים. (ומה נחשב בין הפרקים ראה לקמן תשו' 43 ה'). סעי' א וס"ק ו.

39. אם אחר יכול לברך: האם אפשר שאחד יברך ואחר יקרא, בברכה ראשונה או אחרונה.

תשובה: אפשר, בין ברכה ראשונה (דלא כבברכת העולה לתורה, ששם מברך בשביל עצמו, משא"כ במגילה שמברך לכולם ואין חילוק מי מברך) ובין ברכה אחרונה [ובלבד שיכוין להוציא השומעים והם יכוונו לצאת], ו"א דברכה שלפניה צריך לברך הקורא בעצמו (משום שברכה זו נתקנה על המגילה). סעי' א וס"ק ג ושה"צ.

40. ש"ץ אבל: אבל הקורא את המגילה לרבים, האם יברך, ומדוע.

תשובה: אחר יברך [והאבל יקרא], שאין האבל מברך שהחיינו להוציא רבים. ס"ק א.

41. נשתתק הקורא: אם נשתתק הקורא בציבור באמצע המגילה ובא אחר לקרוא, כיצד ינהג לענין ברכה וקריאה.

תשובה: הקורא השני א"צ לברך, וימשיך הקריאה ממקום שפסק הראשון.⁴⁰ ועי' בשע"ת⁴¹. ס"ק ב.

42. אשר הניא: האם אומרים אשר הניא, בלילה או ביום.

תשובה: בלילה נהגו לומר⁴², וביום לא שכבר אמרו פיוטים. סעי' א וס"ק ז.

(טו) שאלה למעשה: ציבור שקוראים את המגילה בלילה, ובאמצע שם לב הש"ץ שלא בירך שהחיינו. האם יעצור ויברך, או שימתין לברך אחר הקריאה משום שיתכן וברכת שהחיינו שייכת לעצם היום ולא דוקא למגילה [עי' בזה בבה"ל ד"ה ושהחיינו]. (עי' ס"ק ו).

43. דיבור בעת הקריאה: (א) האם מותר לדבר באמצע קריאת המגילה - באופן שאינו מחסיר

מילים. בדברי חול או דברי תורה. לקורא או לשומע. (ב) שח השומע בעת הקריאה, האם יצא. (ג) ואם שח הקורא. (ד) האם לקורא מותר לשאול בין הפרקים מפני הכבוד. (ה) מה נחשב בין הפרקים. (ו) דיבר בין ברכה לתחילת הקריאה, מה דינו לענין הברכה. (ז) האם מותר לדבר בין גמר הקריאה לברכה שלאחריה. [לקורא או לשומע]. (ח) ואם דיבר האם יכול לברך.

הוספות ועיונים

³⁹ והמחבר לא חילק בין יחיד לצבור, ומשמע שגם היחיד מברך. ועי' בזה בשו"ת אול"צ פנ"ד תשו' יא. ועי' שם בתשו' ג, שנשים הקוראות, אם יש עשר נשים יברכו ברכה זו ואף במקום שאין נוהגים לברך ברכה זו ביחיד.

⁴⁰ במשנ"ב כתב 'דהוא טרחא דצבורא'. ואין זה עיקר הסברא וכמבואר באחרונים, והדבר יבואר ע"פ לשון השבות יעקב שהוא מקור סברא זו דטרחא דציבורא, שלאחר שביאר למה אין להתחיל מראש מפני שכבר יצאו בקריאת הראשון [ודלא כחחולקים], כתב: ואם יאמר האומר מה בכך שיתחיל בראש, אף אתה אמור לו שהרי מאוד הקפידו חכמינו ז"ל על טרחא דציבורא ואטרוחי בחינם למה לי.

⁴¹ שכתב שע"פ מה שכתב השב"י בסוף דבריו שאין חוזר מתחילה משום טירחא דציבורא (ראה הע' קודמת), אם קרא רק מקצת פסוקים אינו טירחא ויחזור מראש (ולא יברך ברכה ראשונה).

וכן אם רוב הציבור מסכימים שיתחיל מראש והוא ליל פורים במוצאי שבת שאינו צום, טוב להתחיל מראש, שלא תהיה נפשם עגומה בקריאה לחצאין, אך אם הוא בשאר ימים שהתענית קשה עליהם יש להקל להמשיך ממקום שפסק הראשון. ע"ש עוד. (והמשנ"ב לא הביאו ורק ציין אליו, ואפשר משום שאין זה עיקר הסברא וכנ"ל הע' הקודמת. ועי').

⁴² והספרדים לא נהגו לאמר.

תשובה: א) אסור גם בדברי תורה⁴³, ואין חילוק בין הקורא לשומע. ב) לא, ואפי' חיסר רק תיבה אחת⁴⁴. ג) יצא. ד) כן וכמו בדין ק"ש (ועי' לעיל סי' סו סק"ב שאמנם זהו מדינא דגמ', אך האידנא שאין נוהגין לשאול בשלום בביהכ"נ בעת התפילה, ולא ראינו מי שיקפיד על זה, אין לשאול או להשיב בין הפרקים). ה) י"א בין הפרשיות, וי"א לפני איש יהודי ולפני בלילה ההוא. ו) הפסידה⁴⁵ (ויברך שוב⁴⁶). ז) לא [בין לקורא ובין לשומע]. ח) לדעת בהע"ט יכול ולדעת הטור יש להסתפק. סעי' ב וס"ק ט ושה"צ. (ועי' לעיל סי' תרצ ס"ה עוד בדיני שיחה בקריאה).

טז) שאלה למעשה: מעשה שהיה באחד הבתי כנסיות, שהילדים הרבו לעשות נפצים בעת קריאת המן, עד שפקעה סבלנותו של הגבאי, וצעק באמצע המגילה שיפסיקו מיד, ואיים שמי שלא יפסיק יוציאו על אתר מבית הכנסת. והיה זה בעת שהחזן שתק והמתין שיגמר הרעש. האם הגבאי יצא ידי חובתו בקריאת המגילה. (עי' ס"ב וס"ק ט).

44. יצא ונבא להוציא אחר: א) מי שיצא, ושוב קורא לאחר, האם יכול לברך בשביל האחר. [כשאינו יודע לברך בעצמו]. ב) ואם השומע יודע לברך בעצמו. ג) האם אפשר להוציא אחר היודע לקרוא בעצמו.

תשובה: א) כן. ב) גם יכול לברך בשבילו, וי"א שכיון שהקורא כבר יצא יברך השומע. וראה להלן סוף אות ג'. ג) י"א שרק אם יש עשרה אפשר להוציא הבקי, ומנהג העולם להוציא בכל גווי הן בברכות והן בקריאה. סעי' ג וס"ק י ושה"צ.

45. הקורא לנשים: א) הקורא לנשים, כיצד ינהג לענין הקריאה לחובת עצמו. ב) האם מברך לנשים, ואיזה נוסח.

תשובה: א) שקודם יצא בביהכ"נ, דמצוה שיצא בקריאת הצבור. ואם מכיון שלא לצאת בקריאתו לנשים יכול לצאת אח"כ בקריאת הצבור. ב) מברך, וטוב שיברך לשמוע מגילה כי י"א שנשים אין חייבות בקריאה רק בשמיעה כדלעיל סי' תרפט ס"ב (ועי' בדברינו לשם בדעת המחבר, ועי' עוד בענין ברכה לנשים). ס"ק יא.

יז) שאלה למעשה: ר' דוד סגל נוהג מידי ליל שבת להיכנס לבית סבתו האלמנה ולקדש בשבילה, ואח"כ הולך לביתו ומקדש שוב בשביל בני ביתו. והיות והיין שבבית סבתו הוא מיץ ענבים, והוא רוצה להדר ולקדש על יין, נסתפק האם יכול לכיון בעת שמקדש בשביל סבתו - שלא לצאת בעצמו בקידוש זה, ולעצמו יצא אח"כ בקידוש המהודר שעושה בביתו. האם שייך לכיון כן, או כיון שמקדש ומוציא בזה אחר, אי אפשר שיועיל למחצה - לאחרים כן ולעושה עצמו לא. מה נפשט מהמשנ"ב בהל' מגילה לענין ספק זה. (עי' ס"ק יא).

הקדמה לסעיף ד). **אם מותר להקדים לקרוא את המגילה לפני הלילה:** התרומת הדשן (סי' קט) נשאל על מי שאנוס קצת שאינו יכול לילך לביהכ"נ לשמוע קריאת מגילה וצריך להמתין עד לאחר שיגמרו הקהל ואז יבוא אחד מהם לקרוא לו את המגילה, וקשה עליו לישב בתענית עד אז, האם

הוספות ועיונים

⁴³ אך אם דורש את המגילה עצמה מותר לכתחילה כדלעיל סי' תר"צ סעי' יג, ודוקא הקורא, אבל השומע לא שאז מפסיד שמיעת תיבות. ועי' בשה"צ ס"ק נז שבשעת אמירת המן אין לומר ושם רשעים ירקב (ומשמע דהיינו אפ"ל לחזן, והטעם כדי שלא ילמדו לומר כן גם הקוראים ויבואו לחיסרון שמיעה).

⁴⁴ ועי' לעיל סי' תר"צ סעי' יד שאפ"ל חיסר אות אחת צריך לחזור ולקרוא, ע"ש עוד.

⁴⁵ ועי' לעיל (בה"ל סי' תרצ ט"ו) דאפ"ל התחיל אחר הברכה פסוקים מהמשך המגילה, הוי הפסק, וכשחוזר לתחילת המגילה כדין צריך לברך שוב.

⁴⁶ ואין חוזר אלא על ברכת מקרא מגילה ולא על שהיינו ושעשה נסים (עי' בה"ל לעיל ד"ה ושהיינו). הגר"ש אלישיב (מובא במ"ב דרשו על ס"ק ט).

מותר לו לשמוע קריאת המגילה מבעוד יום שהוא עדין יום י"ג. והשיב שיוכל להקדים מפלג מנחה, וכמו לענין קריאת שמע (וכדלעיל סי' רלג ס"א, ע"ש) שבשעה"ד יכול להקדים לקרוא מפלג מנחה. וכן פסק השו"ע. ונאמרו באחרונים על זה ב' פירוכות: א. פרי חדש - כאן אינו דומה לקריאת שמע, שקריאת המגילה נלמד (גמ' מגילה ד. מהפסוק (תהי" כב) 'ולילה ולא דומיה לי', משמע דוקא בלילה, וקודם לזה לא יוצא אפי' קראה דיעבד. [ועוד שהרבה חולקים אפי' לענין קריאת שמע שא"א להקדים מפלג המנחה]. ב. הגר"א - הלא לעיל סי' רלג ס"א לענין ק"ש מבוואר שרק מי שנוהג תמיד לקרוא מפלג מנחה יכול להקדים לקרוא בשעה זו, אבל אי אפשר להחשיב את פלג המנחה פעם ליום ופעם ללילה דהוי תרתי דסתרי. וכאן שאינו רגיל להחשיב את פלג המנחה ללילה, לא יוכל לקרוא המגילה אז⁴⁷. אמנם הברכי יוסף הביא דברי המאירי (ב) שכתב בענין מה שהתירו חז"ל לבני הכפרים להקדים קריאת המגילה כמה ימים מקודם, 'מכאן שמכו גדולי המפרשים לחולים ויולדות שאין צריכין להעריב כל כך אלא רשאין למהר קריאתן מבעוד יום, ואע"פ שהוא עדיין בתחום יום י"ג'.

אם מותר לאכול לפני קריאת המגילה: בתשובת התרוה"ד הנ"ל שהתיר לקרוא את המגילה לפני הלילה בשעת הדחק, הוסיף: אבל אין נראה להתיר למי שקשה לו להמתין, שיטעם מעט קודם קריאת מגילה וימתין שוב עד שיבא לו הקורא בלילה גמור, כדאמרו בגמ' (ברכות ד:) לא יאמר אדם אוכל קימעה ואשתה קימעה ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל, שמא ימשך. ונראה דכ"ש הוא לענין קריאת מגילה דחיישינן שמא תחטפנו שינה ויבטל מקריאתה, שהרי יש בה שהות טובא וגם קריאתה חובה טפי, שהרי כל המצות נדחות מפניה. עכ"ד. וכתב המג"א שאכילה מועטת [היינו פת עד כביצה ופירות אפי' הרבה] משמע שמוותר, כמו שהתירו לענין ק"ש, שאין בזה חשש שמא ימשך. מיהו כתב המג"א שלמעשה לענין קריאת מגילה אין להקל גם בטעימה אלא במקום צורך גדול⁴⁸.

46. הקדמת קריאת המגילה: (א) האם שייך לקרוא מגילה מפלג מנחה ואילך. (ומי שאנוס]. (ב) לדעה א' שא"א לקרוא מפלה"מ, מה"ד בבין השמשות. [שלא במקום אנוס]. (ג) ובמקום אנוס והכרח גדול [בבין השמשות]. (ד) ומי שקרא התחלת המגילה קודם צה"כ (וגמרה בלילה), האם יצא [לדעה א']. (ה) לדעה ב' מי שאינו נזהר תמיד להתפלל מנחה קודם פלה"מ האם יכול לקרוא מעריב. (ו) לדעה ב', מי שאינו נזהר תמיד להתפלל מנחה קודם פלה"מ האם יכול לקרוא מפלה"מ. (ז) מה יותר טוב למעשה למי שקשה עליו ההמתנה. (ח) המיקל לחולה ויולדת לקרוא קצת מבעו"מ, האם נכון הדבר. (ט) לציבור, האם אפשר לקרוא במקום הדחק גדול כשאינו לילה גמור.

תשובה: (א) לא. וי"א (וכ"ד השו"ע) שמי שאנוס [כגון שמתענה ואין יכול לילך לביהכ"נ וקשה לו לישיב בתענית עד שיחזרו מביהכ"נ ויבואו לקרות לו] יכול להקדים מפלג המנחה [שהוא שעה

הוספות ועיונים

⁴⁷ אכן לענין שעת הדחק כתב השו"ע שם שיש להקל גם במי שאינו רגיל לקרוא תמיד מפלג. וצ"ל שכאן אף שהוא אנוס קצת אין זה בגדר שעה"ד המבוואר שם שהקילו להקדים. ועי'.

⁴⁸ והחמירו בזה יותר משאר מצוות כגון קריאת שמע ובדיקת חמץ שהקילו לטעום לכתחילה (עי' סי' רלה ס"ק טז לענין ק"ש וסי' תלא ס"ק ו לענין בדיקת חמץ). וכן מחמירים לענין לולב שלא לטעום כלל. וצ"ב טעם החומרא בזה, וראה בלשון הרוקח (סי' שנג) שכתב חסידים הראשונים היו מתעניין אל מצוה חביבה כגון לולב ושאר דברים. ושמה הכונה בזה למצוות הבאות מזמן לזמן, וכמו שמצינו בגמ' (ר"ה כז) שמצוות מגילה חביבה היא ופרש"י 'חדשה היא לו'. (אך ק' מבדיקת חמץ שהיא ג"כ מזמן לזמן, וי"ל כיון שאינה אלא הכשר מצוה ולא עיקר המצוה דהעיקר הוא הביעור שלמחרת, אינה בכלל זה).

ורביע קודם הלילה]. (ב) גם א"א לקרוא. (ג) יש לצדד להקל. (ד) לא, וצריך לחזור ולקרוא בלא ברכה. (ה) שיתפלל לפני הקריאה. (ו) לא. (ז) שיטעם קודם המגילה טעימה בעלמא [כדלקמן תשו' 47], שהרבה חולקים על הקולא של קדימה. (ח) יש לו על מי לסמוך. (ט) אפשר שיש להקל. סעי' ד' וס"ק יב-יד ובה"ל ד"ה מפלג ושה"צ.

47. אכילה: (א) האם מותר לאכול לפני קריאת המגילה. וטעימה בלבד. (ב) האם יש חילוק בזה בין קריאת המגילה של לילה ליום. (ג) מי שחולה קצת, האם מותר באכילה או בטעימה. (ד) ומה דין מי שהתענית קשה עליו. (ה) אדם חלוש והשהיה תזיק לבריאותו ויוכל לבוא לידי חולי ואין מספיק לו טעימה בעלמא, האם יוכל לאכול.

תשובה: (א) אסור לאכול ואפי' טעימה אין להקל⁴⁹. [ואפי' כשכבר התפלל]. (ב) לא. (ג) יש להקל בטעימה דהיינו כביצה פת או משקין כשיעור כביצה (והיינו במשקה המשכר, כנ"ל סי' רלב וס"ק לה)⁵⁰. (ד) גם כנ"ל ג'. (ה) כן, אך יבקש מא' שיזכירו לקרוא את המגילה אחר אכילתו. וכ"ש חולה אם התענה⁵¹ [ואפשר גם מי שיש לו חולשת הלב] שמותר לאכול, אך נכון גם בזה שיבקש מא' שיזכירו לקרות אחר אכילתו. סעי' ד' וס"ק יד-טז ושה"צ.

48. שינה: (א) האם מותר לישן קודם קריאת המגילה. (ב) ואם בדעתו לישן רק מעט.

תשובה: (א) לא. (ב) גם אסור. וכן כל הדברים שאסורים לעיל בס"ר רלב"ב ורל"ה גבי קריאת שמע (שאין להתחיל במלאכות הטורדות, שמא ימשך), הוא הדין כאן. ס"ק טו.

49. ספק קרא: המסופק אם קרא את המגילה, האם עליו לקרוא.

תשובה: אפשר שצריך לקרוא, שקריאתה מדברי קבלה. ס"ק טז.

(יח) **שאלה למעשה:** האם מותר לאדם בריא לאכול לפני קריאת המגילה ע"י העמדת שומר, וכמו שמותר לענין קריאת שמע כמבואר לעיל סי' רלה ס"ק יח. (עי' ס"ק טז ושה"צ בט סוף).

סיכום קצר לנלמד: הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות: מקרא מגילה, שעשה נסים, שהחיינו. ואין חילוק בין יחיד לציבור (וראה להלן לענין ברכות שלאחריה). • למחבר אין חוזר ומברך שהחיינו ביום, ולרמ"א כן. ונכון לכונן בשהחיינו של יום גם על משל"מ והסעודה, ויודיע כן לש"ץ המברך שיכוון. מי שאין לו מגילה ביום, לא יברך שהחיינו על מצוות היום. ואם לא היתה לו מגילה גם בלילה ועדין לא בירך שהחיינו, י"א שיברך שהחיינו על היום, וצ"ע למעשה. • נוהגים לברך לאחר המגילה הרב את ריבנו. ולא יאמר האל (גם לא בהאל הרב, דלא כגורסין כן). י"א שברכה שלאחריה מברך גם ביחיד, ולמעשה לא יברך. • שכח לברך לפני המגילה ולאחריה, יצא ידי קריאה. ואם נזכר באמצע הקריאה, יברך בין הפרקים [י"א דהיינו בין הפרשיות, וי"א לפני איש יהודי ולפני בלילה ההוא (שה"צ יא)]. • אפשר שאחד יברך ואחר יקרא בין ברכה ראשונה ובין ברכה אחרונה, וי"א שברכה שלפניה דוקא הקורא יברך. • אבל הקורא לרבים לא יברך, שאינו מברך שהחיינו בשביל הרבים. • נשתתק הקורא באמצע הקריאה ובא אחר לקרוא, אינו צריך לברך, וימשיך הקריאה ממקום שהפסיק הראשון. • אין לדבר באמצע הקריאה, אפי' בד"ת. ואם דיבר, יצא. ואם דיבר השומע, הרי החסיר מילים, ולא יצא. לקורא מותר לשאול מפני הכבוד בין הפרקים [ראה לעיל מהם]. דיבר בין ברכה שלפניה לקריאה הפסיד הברכה. אין לדבר בין קריאה לברכה שלאחריה, גם לשומע. ואם דיבר, לדעת

_____ הוספות ועיונים _____

⁴⁹ וע' לעיל סי' רלב"ב שאיסור אכילה מתחיל חצי שעה סמוך לזמן הקריאה (שבקריאת הלילה הזמן הוא בצאת הכוכבים, כדלעיל תשו' קודמת וברישי סי' תרפ"ז).

⁵⁰ ופירות אפילו הרבה מותר, וכן שאר משקה שאינו משכר מותר לשתות אפי' הרבה. סי' רלב ס"ג.

⁵¹ וע' לעיל סי' תרפו ס"ב אם חולה צריך להתענות.

בהע"ט יכול לברך, ולדעת הטור יש להסתפק. • מי שיצא ובא להוציא אחר, אם האחר אינו יודע לברך יכול הקורא לברך בשבילו, ואם יודע לברך מחלו' אם הקורא יכול לברך בשבילו. והבא להוציא אחרים ואין שם עשרה, י"א שאם השומע בקי יקרא בעצמו. ומנהג העולם להקל להוציא בכל גווי, הן בברכות והן בקריאה. • הקורא לנשים, תחילה יצא בעצמו בביהכ"נ, דמצוה שיצא בקריאת הציבור. ואם מכיון שלא לצאת במה שקורא לנשים, יכול לצאת אח"כ בקריאת הציבור. הקורא לנשים מברך, וטוב שיברך להם 'לשמוע מגילה'. • אין לקרוא המגילה לפני צאה"כ. ואפי' לא בין השמשות, אם לא באונס והכרח גדול יש לצדד להקל בביה"ש. ואפי' קרא מקצתה קודם צאה"כ לא יצא וצריך לחזור ולקוראה בלא ברכה. וי"א שמי שאנוס יוכל להקדים מפלג המנחה [ויתפלל מעריב מקודם] ודוקא כאשר הוא נזהר להתפלל תמיד מנחה קודם פלה"מ. ויותר טוב שיטעם קודם המגילה טעימה בעלמא (כדלקמן), שהרבה מחמירים בהקדמה. והמיקל לחולה ויולדת לקרוא מבעו"י קצת, יש לו על מי לסמוך. ובמקום דחק גדול אפשר שיש להקל אף לציבור לקרוא כשאינו לילה גמור. • אסור לאכול לפני קריאת המגילה, ואפי' טעימה אין להקל. ואין חילוק בזה בין קריאת מגילה של לילה לשל יום. ומי שחולה קצת יש להקל בטעימה דהיינו פת או משקין (המשכרין) עד כביצה, וה"ה למי שהתענית קשה עליו. ואדם חלוש שאין מספיק לו טעימה, יוכל לאכול, ויעמיד שומר שיזכירנו לקרוא המגילה לאחר האכילה. • אין לישן קודם המגילה, ואפי' בדעתו לישן רק מעט. וכן כל הדברים האסורים קודם ק"ש שמא ימשך ה"ה במגילה. • המסופק אם קרא את המגילה אפשר שצריך לקוראה, שקריאתה מדברי קבלה.

סימן תרצג

50. סדר התפילה בערבית: א) מתי קוראים המגילה בערבית. (ב) איזה קדיש אומר אחר שמו"ע.

תשובה: א) אחר הקדיש שאחר שמו"ע. [ומברכין אחר המגילה ברכת הרב את ריבנו, כדלעיל ס' תרצב ס"א. וצריכין כולן לשמוע הברכה, ויש מהמונים שאומרים אז קדיש אחר סיום המגילה ואינו נכון (שלא תיקונוהו אלא אחר קריאת התורה). ס"ק יא]. (ב) קדיש שלם עם תתקבל⁵² (שהיא בקשה על קבלת התפילה, ולא ימתין מלאומרה עד אחר המגילה שזהו הפסק גדול. אבל בשחרית אין נוהגין כן אלא דוחים הקדיש שלם אחר ובא לציון, כבכל יום שיש בו קריאה"ת, דבלא"ה קריאה"ת הוי הפסק בקדיש. ע"פ א"ר). ס"ק א.

51. אחר המגילה: א) מה אומר אחר המגילה בערבית. (ג) הקדיש שאחר המגילה, האם עם תתקבל או בלי.

תשובה: א) ואתה קדוש (דפסוק זה נאמר במזמור אלי אלי למה עזבתני הנאמר על אסתר [רש"י מגילה ד. ד"ה אקרא], לכן פותחין בפס' זה וממשיכים כל הענין. ע"פ הכל בו ס' מה והגר"א). (ב) בלי, וי"א שיכול לומר והתתקבל עולה על הסדר קדושה.⁵³ כשחל במוצ"ש, אומרים ויהי נועם, ואתה קדוש, קדיש, הבדלה, ויתן לך (כבשאר מוצ"ש). סעי' א וס"ק א. ב.

(הקדמה לסעיף ב). **אמירת על הנסים:** איתא בתוספתא (ברכות פ"א), כל שאין בו מוסף כגון חנוכה ופורים, ערבית שחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בהודאה, ואם לא אמר אין מחזירין אותו.

52. על הנסים: אומרים על הנסים בלילה וביום. (א) מי שהקדים להתפלל ערבית קודם צאת הכוכבים, האם אומר על הנסים. (ב) לא אמר עה"נ בפורים, האם מחזירים אותו. (ג) בעיירות, האם אומרים עה"נ בט"ו. (ד) ואם אמר. (ה) בעיירות הספקות מתי אומרים עה"נ.

הוספות ועיונים

⁵² ומנהג הספרדים לומר ח"ק, ותתקבל אחר ואתה קדוש. ועי' כה"ח סק"א.

⁵³ ומנהג הספרדים בזה נתבאר לעיל הע' 52.

תשובה: (א) כן, ואף שגם עדין לא קרא המגילה. (ב) לא. ועי' כל דיני עה"נ בס"י תרפב לענין חנוכה, וה"ה כאן. ולענין ברכה"מ יתבאר לקמן ס"י תרצה. (ג) לא. (ד) אין מחזירין אותו⁵⁴. (ה) בשני הימים⁵⁵. סעי' ב"ס"ק ד-ו.

(הקדמה לסעיף ג). **מדוע אין קוראים הלל בפורים:** בגמרא (מגילה ד.י.) שאלו מדוע לא אומרים הלל על נס פורים, הלא ק"ו מיציאת מצרים שיצאנו מעבדות לחירות ואילו כאן נצלנו ממות לחיים. ואמרו בגמ' ב' תירוצים: א. רב נחמן אמר שקריאת המגילה נחשבת כאמירת ההלל, שמזכירים בה תוקף הנס (ע"פ הר"ן ד.). ב. רבא אמר, בשלמא ביציאת מצרים שייך לומר 'הללו עבדי השם' ולא עבדי פרעה, שיצאנו ממצרים לחירות, אבל על נס פורים אין שייך לומר 'הללו עבדי השם' שמשמעותו שאנו עבדי ה' בלבד ולא עבדי אחשוורוש, שכן עדין אנו עבדי אחשוורוש, שלא נגאלו אלא מן המיתה, אבל נשאר עבדיו (ע"פ המאירי).

53. סדר תפילת שחרית: (א) מתי מתפללים שחרית ביום פורים. (ב) אחר שמו"ע, האם אומרים קדיש, ואיזה. (ג) האם קוראים הלל בפורים. (ד) והאם נופלים על פניהם. (ה) וביום שני של פורים. (ו) והאם אומרים למנוח ואל ארך אפים. (ז) אימתי חולצין התפילין.

תשובה: (א) משכימין לביהכ"נ (כדי שיהיו פנויים למצוות היום. מחצ"ה). (ב) אומרים ח"ק. והקדיש שלם אומרים אחר סדר קדושה. (ג) לא. (ד) לא. (ואף לא במנחה שלפניו. מ"ב קלא לג.). (ה) גם לא. (ו) גם לא, בב' הימים. (ז) אין לחולצין עד אחר קריאת המגילה, ואף שהתפללו כבר. סעי' ג ו"ק א ו ה.

(ט) **שאלה למעשה:** לחידודי. מי שאין לו מגילה, האם עליו לקרוא את ההלל במקום קריאת המגילה. (עי' ס"ג ו"ק ז. וראה לעיל בהקדמה. ועיני עוד).

(הקדמה לסעיף ד). **איך קוראים פרשת עמלק שיש בה רק ט' פסוקים:** איתא בגמ' (מגילה כא.), אין פוחתין מעשרה פסוקין בקריאת התורה. והקשו בירושלמי (פ"ד ה"ב) והרי פרשת עמלק שקוראים בפורים ויש בה רק ט' פסוקים. ותירצו שאני התם דסליק עניינא, ואיבעית אימא שאני התם שהוא סידורו של יום. וכן תירצו בגמ' (כג.) לענין הפטרה, שאף שאין קוראים הפטרה פחות מעשרים ואחת פסוקים, במקום שנגמר הענין בפחות מזה אפשר להפסיק. מיהו כתב הב"י: ועכשיו נהגו לחזור פסוק אחרון כדי להשלים עשרה פסוקים. וכן פסק בשו"ע. והרמ"א כתב שאין נוהגים כן.

54. קריאת התורה בפורים: (א) במה קוראים בתורה בפורים. (ב) איך מיישבים את הקושיא שקריאה זו רק ט' פסוקים. (ג) האם אחר קריאה"ת אומרים קדיש, ואיזה. (ד) מתי מכניסים הס"ת למקומו.

תשובה: (א) פרשת ויבוא עמלק. עד מדור דור. (ב) המחבר כתב שכופלים פסוק אחרון⁵⁶, והרמ"א כתב שאין המנהג כן דהואיל ונגמר הענין סגי בזה.⁵⁷ (ג) אומרים ח"ק. (ד) אחר הקדיש, קודם קריאת המגילה⁵⁸. סעי' ד ו"ק ט-יא ובה"ד ד"ה מוציאין. עוד מס"ק יא לעיל תשו' 50 א'.

הוספות ועיונים

⁵⁴ דיש לזה קצת שייכות בימים אלו, אך בשאר ימות השנה חוזר, וכדלעיל סי' ק"ח ס"ב שאם טעה והזכיר מאורע שאר ימים שלא בזמנה בשוגג ונזכר באמצע הברכה פוסק מיד וחוזר לתחילת הברכה [אא"כ סיים הברכה שאז אינו רשאי לחזור]. ולדעת השו"ע שם (וכן משמע בבית יוסף כאן) הזכרת מאורע שלא בזמנה לא נחשב הפסק, ואם הזכיר על הנסים אפילו בשאר ימות השנה אין חוזר.

⁵⁵ ולמנהג הספרדים, עי' בבא"ח (תצוה יד) ובכה"ח (ס"ק כג) שלדעת האריז"ל אין לומר על הנסים כי אם ביום הראשון, שאין להפסיק בתפילה מספק, ועל כן כתב באול"צ (ח"ד נה ו) שראוי יותר להמנע מאמירת על הנסים ביום ט"ו.

55. מילה בפורים: כשיש מילה בפורים, מה עושין תחילה, מילה או מגילה.

תשובה: מילה. ודעת הפר"ח והגר"א להקדים מגילה (דפרסומי ניסא קודם לכל המצוות וכנ"ל סי' תרפז ס"ב). (והמנהג כדעה ראשונה⁵⁹. מ"ב תרפז ט). סעי' ד וס"ק יב.

סיכום קצר לנלמד: אומרים על הנסים בלילה וביום. ואפי' מקדים ערבית לפני צאה"כ אומר על הנסים, ואף שעדיין לא קרא המגילה. בעיירות אומרים עה"נ רק ב"ד, ואם אמר בט"ו אינו חוזר. ובעיירות המסופקות אומרים עה"נ בב' הימים. (ס"ב). • לא אמר עה"נ, אינו חוזר. (ס"ב). • בערבית, לאחר שמו"ע אומר קדיש שלם עם תתקבל, ואח"כ קוראים המגילה, ומברכים אחריה ברכת הרב את ריבנו. וצריכים כולם לשמוע הברכה, דלא כהמונים שאומרים אז קדיש אחר סיום המגילה. (ס"א וס"ק יא). • לאחר המגילה בערבית אומר ואתה קדוש, ולאחריו קדיש שלם בלי תתקבל, וי"א שיכול לומר גם תתקבל. ואם חל במוצ"ש אומר ויהי נועם, ואתה קדוש, קדיש, הבדלה, ויתן לך. (ס"א). • בשחרית משכימין לביהכ"נ. ואחר שמו"ע אומר חצי קדיש. ואין קוראים הלל. ואין נופלים ע"פ בב' ימי פורים, ואין אומרים למנצח ואל ארך אפים - בב' הימים. ומוציאין ס"ת וקוראים ויבוא עמלק. למחבר כופלים פס' אחרון להשלים לך, ולרמ"א אין המנהג כן והואיל ונגמר הענין סגי בהכי. ואומרים ח"ק, ומכניסים ס"ת למקומו, ואח"כ קוראים המגילה, ומברכים אחריה, ואח"כ קוראים סדר קדושה ולאחריו קדיש שלם עם תתקבל. אין לחלוץ התפילין עד אחר קריאת המגילה. (סעי' ג ד). • כשיש מילה בפורים, מלין קודם קריאת המגילה, וי"א שיקדים הקריאה, והמנהג כדעה ראשונה.

סימן תרצד

(הקדמה). **מתנות לאביונים:** אמרו בגמרא (מגילה ז), נאמר במגילה (אסתר ט טב) 'ומשלוח מנות איש לרעהו', ויש לדייק ממה שנקט הכתוב 'מנות' בלשון רבים ו'איש לרעהו' בלשון יחיד, שיש לשלוח שתי מנות לאיש אחד. ובהמשך הפסוק נאמר 'ומתנות לאביונים', ומאחר ונקט בזה הכתוב לשון רבים הן לגבי ה'מתנות' והן לגבי ה'אביונים', יש לדייק שהמצוה היא ליתן שתי מתנות לשני בני

הוספות ועיונים

⁵⁶ ולעיל סי' קלז סעי' א' וד' כתב השו"ע שבפרשת עמלק אין קורים אלא ט' פסוקים, ומה שכתב כאן שכופלים פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים, ביאר הפר"ח (שם ס"ד) שאינו מעיקה"ד אלא מנהג בעלמא. וראה באול"צ (ח"ד פנ"ז תשו"ב) שמי שלא קרא אלא ט' פסוקים, יצא, וכעיקר הדין. ועוד כתב שם באול"צ שבפורים שחל בשבת וקוראים למפטיר בפרשת ויבוא עמלק, המנהג שאין כופלין הפסוק.

⁵⁷ ולא רצו חז"ל להוסיף פסוקים מלמטה או מלמעלה, דלפי שעמלק גרם להיות השם והכסא חסר כך יהיו פרשיותיו חסרות. משנ"ב סי' קלז ס"ק ג.

⁵⁸ בבה"ל הביא דברי התוס' שאין מחזירין הס"ת עד אחר קריאת המגילה. וכתב בשם הפוסקים שלא לנהוג כן מפני שהאוחז הס"ת לא יוכל לכוין ע"ש. ומנהג הספרדים כפי שכתבו התוס', ובכה"ח (ס"ק כה) הביא כן בשם עוד פוסקים, והטעם שהוזכר בבה"ל לא שייך למנהגם שהס"ת מונח על התיבה.

⁵⁹ ובב"י (יו"ד סוס"י רס"ו בבד"ה) הביא משם התרוה"ד (סי' רס"ו) שבפורים מלין לאחר קריאת המגילה וסיום התפלה. וכן הביא בכה"ח כאן (ס"ק ל) בשם האחרונים. וכתב באול"צ (ח"ד פנ"ז תשו"ד) שכן מנהג הספרדים כהיום. וע"ש עוד.

אדם, מתנה אחת לכל אחד.⁶⁰ [דין מתנות לאביונים יתבאר בסימן זה, ודין משלוח מנות בסימן שאח"ז].

1. **מתנות לאביונים:** (א) כמה מתנות חייב לתת. (ב) האם צריך לתת דבר הראוי ליהנות ממנו בפורים, דהיינו מאכל או מעות שיוכל להוציא בפורים. (ג) מה שיעור המאכל או המעות לכל עני. (ד) מה עדיף להרבות, במתנות לאביונים או בסעודה ומשלוח מנות. (ה) האם ניתן לתת מתל"א ממעות מעשר. (ו) האם אשה חייבת במתנות לאביונים.

תשובה: (א) לפחות שתי מתנות לשני עניים (מתנה אחת לעני). (ב) לכתחילה כן. (ג) לפחות שוה פרוטה.⁶¹ (ד) במתל"א. (ה) את השתי מתנות לא (שאינו יכול לפרוע חובו במעות מעשר שאינם שלו), ומה שמוסיף כן. (ו) כן (ע"י הטעם במ"ב סי' תרצה ס"ק כה). סעי' א וס"ק א-ג. (מתל"א יש ליתן ביום ולא בלילה, ומה שמוסיף על הב' מתנות יכול ליתן בלילה. מ"ב סי' תרצה ס"ק כב).

2. **עני המתפרנס מהצדקה, האם צריך לתת מתל"א.** (ב) ואם החליף סעודתו בשל חברו, האם יצא ידי מתל"א. (ג) האם אפשר לתת מתל"א במתנה ע"מ להחזיר.

תשובה: (א) דעת כמה אחרו' שכן.⁶² (ב) כן. לכן עני המתפרנס מהצדקה יתן שתי מתנות לשני אביונים, ויחזרו הם ויתנו לו. (ג) יש להסתפק בזה. [אבל במשל"מ לא יצא⁶³]. ס"ק א ב ובה"ל ד"ה ליתן.

3. **יום הנתינה:** (א) האם יכול לתת קודם פורים. [ומדוע]. (ב) ומה הישוב למנהג העולם שנותנים לפני פורים. (ג) אם מחלקים מחצית השקל לעניים בפורים, האם יוצאים בזה ידי מתל"א.

תשובה: (א) לא, שמא יאכל העני קודם פורים. (ב) שגם בפורים נותנים ב' מתל"א, וגם יש הרבה עניים החוזרים על הפתחים בפורים. (ג) כן. בה"ל ד"ה ליתן וד"ה לשני. (וע"י לקמן סי' תרצה בה"ל ס"ד ד"ה או, כשנותן לעני ב' מנות אם יוצא בזה גם ידי משל"מ).

4. **זמן נתינת מחצה, ושיעורו:** (א) מתי זמן נתינת מחצה. (ב) איזה שיעור מטבע יש ליתן. (ג) מהו טעם מנהג מחצה. (ד) כמה יש ליתן. [ובאופן שהמטבע אינה חשובה].

תשובה: (א) המנהג לתת בערב פורים⁶⁴ קודם שמתפללים מנחה. (ב) מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן.⁶⁵ (ג) זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדר.⁶⁶ (ד) ג' חצאין כנגד

הוספות ועיונים

⁶⁰ טעם הדבר, לפי שמצות 'משלוח מנות' מתקיימת בנתינה לעשירים, ולפיכך צריך ליתן להם שתי מנות, אבל מצות 'מתנות לאביונים' לעניים היא, ודי לכל אחד מהם במתנה אחת, שהיא נחשבת בעיניהם כדבר גדול. ר"ן. ולמה תיקנו דוקא לחלק לב' עניים ולא די בב' מתנות לעני אחד, ע"י במ"ב סי' תרצה ס"ק יט.

⁶¹ ובזמנינו ששווי פרוטה קטן מאד, מה השיעור שצריך ליתן, ע"י משנ"ב דרשו כאן על ס"ק ב. ⁶² כן כתבו הב"ח והט"ז (סק"א). אבל הפר"ח כתב שאין לזה טעם ובודאי העני עצמו פטור מליתן. ובברכי יוסף נתן חיזוק לדברי הב"ח וט"ז ממצות צדקה שאף העני חייב בה, ודימה מצות מתנות לאביונים למצות צדקה לענין זה. ושמא זה תלוי במה שדנו האחרונים בכמה מקומות אם מצות מתנות לאביונים עיקרה מצות צדקה (שתיקנוהו חובה מיוחדת ביום זה, נגד מה שאמר המן 'עם מפורד'), או מצוה בפני עצמה היא השייכת לעיצומו של יום הפורים וחיוב השמחה בו. כי במצות צדקה מצינו שאף עני המתפרנס מן הצדקה חייב בה, משא"כ אם הוא משום שמחת פורים, א"כ יש לומר שלא חייבו חז"ל את העני לשמח את אחרים במה שאין לו, ועיקר תקנתם שמי שיש לו ישמח את מי שאין לו (מ"ב עוז והדר).

⁶³ והחילוק, דמשל"מ הוא כדי לשמח המקבל, וכשהוא ע"מ להחזיר אינו משמחו, משא"כ מתל"א שזהו מצוות נתינה, יתכן שאף ע"מ להחזיר מהני דהא חשיב נתינה.

ג"פ תרומה שכתוב בפרשה. ושיעור המטבע - מדינא יוצאין במטבע קטנה שקורין מחצית באותו מקום כנ"ל, אבל אם אינה חשובה ראוי למי שחננו ה' שיתן עכ"פ מטבע אחת גדולה שקורין מחצית ועוד ג' מטבעות קטנות⁶⁷. סעי' א וס"ק ד ובה"ל ד"ה ויש. המחצ"ה נותנים לעניים⁶⁸. שה"צ ט.

5. **גבאי המחליף מעות בחצאים: יש גבאים שנותנים תחילה בקערה של צדקה ג' חצאין גדולים (והם חשובים), וכשבא אחד ליתן המחצ"ה נותן לו הגבאי תחת המעות שנתן את הג' חצאין שבקערה⁶⁹ במתנה, והוא נותן לקערה. מה הפקפוק במנהג זה, ומה הישוב לו.**

תשובה: דצ"ע איך יכול הגבאי ליתנם לכל אחד לאחר שכבר נעשו מעות צדקה. ואולי כיון שכבר נהגו כך, הוי כאילו הנותנים לצדקה התנו בהדיא שנותנים על אופן זה שיהיה רשות לגבאי לעשות כן. בה"ל ד"ה ויש.

6. **החייבים במחצ"ה: (א) מאיזה גיל חייבים במחצ"ה, מדינא. (ב) ומה המנהג. (ג) קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו האם רשאי להפסיק (מדינא). (ד) עני המתפרנס מהצדקה האם חייב במחצ"ה.**

תשובה: (א) מבן י"ג, וי"א מבן כ"ו⁷⁰. (ב) ליתן גם בעד בניו הקטנים, ואשה מעוברת בעד ולדה⁷¹. (ג) לא. (ד) צ"ע⁷². סעי' א וס"ק ה ובה"ל ד"ה י"א. נוהגין ליתן בפורים בשחרית מעות מגילה

הוספות ועיונים

⁶⁴ והיינו בתענית אסתר, וכן כשחל פורים ביום ראשון יש ליתן ביום חמישי, כדי שיעלה הצדקה עם התענית לכפר. כף החיים סקכ"ה.

⁶⁵ ומנהג הספרדים לתת ליתן שיעור של מחצית השקל שהיה בזמן הבית, והוא כעשרה גרם כסף. ואם אין ידו משגת יתן ג' חצאים כפי הנהוג במקומו. ועי' בה"ח ס"ק כ.

⁶⁶ וכיון שאינו אלא זכר למחצית השקל לפיכך די שנותן מטבע הקרויה מחצית כנ"ל אות ב' וא"צ ליתן כשווי מחצית השקל שבזמן המקדש.

⁶⁷ כי י"א שלכתחילה יש ליתן עוד חצי נוסף לבד מהג' חצאים, וכשעושה כשיטתם ונותן החצי הנוסף ממטבע גדול, מרוויח מכל הצדדים, שגם נותן שיעור חשוב ע"י המטבע הגדול, וגם נותן ג' מטבעות. [כן עולה מהבה"ל]. ובספר מידות ושיעורי תורה (פלא"א ס"ה) כתב שחצי שקל זה שהזכירוהו הרמ"א והבה"ל, הוא השיעור שנוהגים הספרדים לתת, וכנ"ל בהע' ⁶⁵.

⁶⁸ וכן אפשר ליתן לקופת בית הכנסת, שהוא בית מקדש מעט ומחצ"ה הוא זכר למקדש. ערוה"ש ס"ח וכה"ח ס"ק כב.

⁶⁹ שהמעות שנתן אינם חשובים, שלא כהג' חצאים שבקערה.

⁷⁰ יסוד המחלוקת הוא בפירוש דברי הפסוק 'מבן עשרים שנה ומעלה', שיש מפרשים שהוא רק בתרומת האדנים שמטרתה היתה גם למנין בני ישראל, שבזה לא נשתתפו אלא בני עשרים שנה ומעלה, ואילו תחילת הפרשה דמייירי בתרומת הקרבנות ובה לא נאמר 'מבן עשרים שנה' הוא מבן י"ג, ככל המצוות שבתורה. ויש חולקים דמפרשים שהתנאי של מבן עשרים שנה חוזר גם על תרומת הקרבנות (וה"ה מנהג מחצית השקל שהוא זכר לתרומה זו). עי' בזה בתו"ט שקלים פ"א מ"ד.

⁷¹ ורמז לדבר, שנאמר (שמות ל ג) "זה יתנו כל העובר". דרכי משה אות א.

⁷² דאף שמחצית השקל שבזמן המקדש היה חייב גם עני וכדכתיב בקרא והדל לא ימעוט, בזמנינו שהוא ניתן לצדקה ולא לקרבנות והוא מתורת מנהג, יתכן שלא קבלו מנהג זה על העניים. משנ"ב עוז והדר, ע"פ הפמ"ג א"א ג'.

(שהיה נהוג במדינות אלו ליתן לחזן הקורא והוא תשלום עבור המגילה של הקהל. פמ"ג. וע"ש שנסתפק במי שיש לו לעצמו מגילה כשרה האם צריך לתת המעות מגילה). ס"ק ד.

כ) **שאלה למעשה:** א. ר' מנשה סעדון, מכיר את ידידו שאינו מסתדר בפרנסתו והוא עני של ממש, ורצה ר' מנשה לתת לו מתנות לאביונים. אך היות ולא רצה לומר לו שזה עבור מתנות לאביונים שחשש שיתבייש בכך, חשב לתת לו 'משלוח מנות' מכובד - של מיני מאכל לרוב, וכוונתו בשביל מתנות לאביונים. האם יוצא בזה ידי מתנות לאביונים לכתחילה. (עי' ס"ק ב. ועי' בה"ל ד"ה ליתן [בסופו] ד"ה לשני. יש כאן ב' נושאים, האם אפשר לצאת בלא ידיעת המקבל, והאם אפשר לצאת במאכל ולא במעות). ב. יהודי ניגש למורה הוראה, ושאלו, הנני רואה במגן אברהם שכתב (סק"ג) דנשים פטורות ממחצית השקל, ודלא כהחולקים שהביא. ואיני יודע מה דעת המשנ"ב בזה. מה השיבו. (עי' היטב ס"ק ה).

תשובות מובאות בסוף הגליון - עמ' 58

(הקדמה לסעי' ב-ג). **שימוש במעות פורים שנגבו עבור סעודת פורים של עניים:** איתא בגמרא (ב"מ עח:), **תניא, מגבית פורים** [-מעות שגובים גבאי צדקה לפורים] **לפורים** [-יש להוציאם לצורך פורים], ואין מדקדקין בדבר, אבל לוקחין את העגלים ושוחטין ואוכלים אותן, והמותר יפול לכיס של צדקה. (ע"פ). ופרש"י 'מגבית פורים לפורים' - שכל מה שגבו לצורך חלוקה בפורים יתנוה לעניים לצורך פורים, ואין מדקדקין בדבר' כלומר שאף אם נראה להם שאין צורך בכל כך מעות לפורים, לא ידקדקו להשאיר מקצת המעות אלא יקנו ככולם עגלים ושאר דברים לצורך עניים, ומה שלא יספיקו לאכול בפורים ימכרום לאחרים והמעות ילכו לצדקה. ופירשו בגמרא הטעם משום שכן דעת הנותנים שהיו המעות ניתנים לצורך פורים. וזהו המבואר בשו"ע סעיף ב' (ופרש"י הנ"ל הוא כגון הגמ' דיון 'אבל לוקחין עגלים... וכו' בתוספתא מגילה פ"א, והראשו' דלקמן לא גרסו זאת, ועי' שה"צ ז דאין נפק"מ לדינא).

וראשונים אחרים (ח"י הר"ן, ריטב"א, תוס' רא"ש, וכ"ה בירושל' מגילה א ד) פירשו 'אין מדקדקין בדבר', שעל אף שאין משנים מעות פורים לדבר אחר, אין מדקדקין אחר המבקש אם הוא עני או לא, אלא כל הפושט ידו בפורים נותנים לו. והטעם כדי שיהיו הכל שמחים, בין ראוי בין שאינו ראוי, דכתיב 'ימי משתה ושמחה' (ראשונים שם). וזהו המבואר בשו"ע סעיף ג'.

וכתב הרמב"ן (ב"מ עח:): **שכן המנהג בכל ישראל ליתן אפילו לגוי, דהואיל ואין מדקדקין בדבר ונותנים לכל, אם אין אנו נותנים לגוי איכא משום איבה, וכדתיא (גיטין סא). מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום (עכ"ל).** ובב"י כתב בשם הגה"מ (סוף פ"ב): **תלמיד אחד כתב לפני רש"י (ס' הפרדס ס"ה רה) ראיתי בני אדם שנוהגים לחלק מתנות בפורים לעבדים ולשפחות גוים העומדים בבתי ישראל, והדבר הוקשה בעיני רבי לפי שנאמר (אסתר ט כב) 'ומתנות לאביונים' וזה הנותן פרוטה לגוי גוזל לעניים ומראה בעצמו כאילו מקיים מתנות הנאמרים באביוני ישראל. וכתב רבי שטוב ממנו לזרזקן לים משום שמראה שמתנות היום אפשר לתת אף לגוים. וכן כתב הר"מ בשם רבינו אפרים, וכתב דבעיר שלא הורגלו בכך אסור להרגילן, אבל בעיר שהורגלו בכך אין לבטל הדבר, משום דרכי שלום. ע"כ. והוסיף הבי"י שאף בעיר חדשה, אם יש בדבר מפני דרכי שלום צריכים ליתן.**

שינוי מעות פורים: א) מעות שגבה הגבאי לחלק לסעודת פורים, האם אפשר לצמצם כפי האפשר לצרכי הסעודה ושאר המעות יהיו לשאר צרכי צדקה. ב) בני העיר, האם יכולין לשנות המעות שנגבו לצרכים אחרים. ג) האם העני עצמו רשאי לשנות המעות שגבו לסעודתו בשביל שאר צרכיו.

7.

תשובה: א) לא, אלא לוקחים עגלים לרוב לצורך פורים בכל המעות, ומה שלא יספיקו לאכול בפורים ימכר ויפול לכיס של צדקה (לשאר ימות השנה). ב) יש דעות בפוסקים. ג) כן.⁷³ סעי' ב וס"ק ו ח ט.

8. **מעות שמשלמים לקורא המגילה:** א) מקום שנוהגים לתת מעות פורים לחזן, האם הדבר מותר. ב) והאם יוצאים בזה ידי מתל"א. ג) וכשהחזן הוא עני.

תשובה: א) כן, דכל הנותן על דעת המנהג נותן. ב) לא. ג) גם לא, שהוא בכלל שכירותו (וא"א לצאת במה שחייב ליתן בלא"ה). ורק בחלוקה לעניים יוצאים. וגם במקום שנהגו ליתן לחזן זהו דוקא במעות פורים אבל מעות מחצ"ה אין ליתנם אלא לעניים (וראה לעיל הע' 68). ס"ק ז ושה"צ.

9. **מחשבה בצדקה:** מעות שחשב בלבו לחלקם לעניים ביום פורים, האם רשאי לשנותו.

תשובה: לא (עי' שה"צ שיש דעות בזה ולמעשה יש להחמיר), דצדקה יש לה דין הקדש וחייב לקיים מחשבתו ואף שלא הוציא בשפתיו.⁷⁴ ס"ק ו.

10. **כל הפושט יד נותנין לו:** א) האם במעות פורים יש לדקדק וליתן רק למי שעני ודינו לקבל. ב) האם אפשר ליתן גם לגוים, במקום שנהגו ליתן להם. [ומדוע]. ג) ובמקום שלא נהגו ליתן. [וכשיש בדבר מפני דרכי שלום].

תשובה: א) לא אלא כל הפושט ידו נותנים לו.⁷⁵ ב) נותנין, מפני דרכי שלום. ג) אין ליתן, והנותן לגוי גוזל העניים ומראה כאילו מקיים בהם מתנות לאביונים. אך אם יש בזה משום דרכי שלום נותנין. סעי' ג וס"ק י א ושה"צ.

כא) **שאלה למעשה:** א. בעיירה אחת בחו"ל, ביום פורים באו לפני ר' סמי ג'נקלמן הדר שם ביולה, ב' עניים, א' יהודי וא' גוי לקבץ נדבות עבורם. ר' סמי נתן לכל אחד מתת יד הגונה. האם יצא בזה ידי מצות מתנות לאביונים. (עי' ס"ג וס"ק י א). ב. מעשה בר"מ בישיבה שהכין בכיסו מעות כדי לחלק לעניים. וביום פורים בא לישיבה, וניגשו בחורים, וכן עוד אנשים מבחוץ, לקיים 'כל הפושט יד נותנים לו'... וחילק בעין יפה לכל אחד. כשראה זאת אחד מעובדי הישיבה הגוים, ניגש גם הוא לבקש. האם על הר"מ ליתן לו. (עי' ס"ג וס"ק י ושה"צ יא).

הקדמה לסעיף ד). **כשאין עניים לפניו:** יש לחקור במי שביום פורים אין עניים מזומנים לפניו, האם פטור ממצות מתנות לאביונים, או שצריך לתת את מעות המתנות לאביונים ביום אחר לעניים.

הוספות ועיונים

⁷³ ולעיל (סי' רמב"ס"ק ד) הביא המ"ב שיש מחמירים שגם העני אסור לו לשנות ממגבית פורים שגבו לצורך סעודת פורים (שונה הלכות ה' ז). מיהו בזמנינו בדר"כ המעות פורים שנותנים אינו דוקא בשביל צרכי סעודת פורים, וממילא שלכו"ע מותר למקבל להשתמש בהם לכל צרכיו. וכיו"ב כתב באשל אברהם (נוטשאטש סי' רמב) לענין מי שנתנו לו מאכל עבור שיאכל בשבת, שאם לא אמר הנותן שזה בשביל שיאכל בשבת א"צ לאכלו בשבת [אף לדעת המחמירים הנ"ל]. וכ"ש בכה"ג שתחילת אסיפת המעות אינם בדוקא בשביל צרכי הסעודה.

⁷⁴ ודוקא כשגמר בלבו בהחלטה שכך וכך אתן לצדקה, אבל אם רק חשב שרוצה לתת כך וכך, כתב הערוה"ש (יו"ד סי' רנח ס"ט, הובא בדרך אמונה ה' מתנ"ע פ"ח ציה"ל פט) שלכל הדעות אינו חייב לקיים מחשבתו.

⁷⁵ וזהו אפילו במעות שגבום עבור עניים, ונתבאר לעיל בהקדמה. ונתחדש בהלכה זו שאע"ג שמעות אלו נגבו עבור מתל"א ושייכים לעניים ואסור ליקח ממעות אלו לצדקה אחרת וכדלעיל, מי שבא לבקש אין מדקדקים אחריו אלא נותנים לכל הפושט ידו. אמנם נראה פשוט שאת החובה ליתן לעניים צריך לקיים, ואם יש חשש שמא מכל אלה שנתן להם לא היו בהם ב' עניים - צריך לחזר לתת לב' עניים.

והמרדכי כתב (סי' תשעו): במקום שאין עניים, יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמו וליתן במקום שירצה (עכ"ל). ומבואר שצריך ליתן המעות לעניים כשיזדמן לו. ויש לפרש דברי המרדכי ב' אופנים: א. מדובר כשכבר גבו המעות, ובזה הוא שאי אפשר לחזור בו וצריך ליתן המעות לעניים ביום אחר, שכבר חל על המעות שם של מעות צדקה. ב. אע"ג שעדין לא גבו המעות, יש ליתן מעות המתנות לאביונים לעניים אחרים בזמן אחר. ובמ"ב הביא להלכה את ב' הפירושים.⁷⁶

מקום שאין עניים: א) גבו ממנו מעות, ואין מוצאים עניים ישראל לתת להם, מה יעשה עמם. 11
ב) סכום המעות שרגיל ליתן בכל שנה לצורך מעות פורים, מה יעשה כאשר אינו מוצא עניים ישראל לחלק להם.

תשובה: א) רשאי (הנותן) לעכבם לעצמו ונותנם במקום שירצה (כלומר לצדקה אחרת⁷⁷). ב) כנ"ל א'. סעי' ד וס"ק יב.יג.

כב) **שאלה למעשה:** מעשה בחכם אחד שרגיל מידי שנה לפני פורים ליקח סכום מסויים של כסף, ופורטו לשטרות קטנים ומניחם בכיסו, וכשבאים לבקש בפורים, נותן לכל מבקש שטר קטן. שנה אחת עקב ירידת שלגים, ידע שיבואו פחות אנשים לבקש, והכין פחות שטרות בכיסו מכל שנה, ואת השאר הניח בביתו. וכך היה למעשה שבאותה שנה באו פחות לבקש. הכסף הנוותר שהניח בביתו, מה דינו. (ע"י ס"ד וס"ק יג. וראה גם לעיל בהע' 76. ועיי' עוד).

סיכום קצר לנלמד: מחצית השקל: נוהגים ליתן בערב פורים, קודם מנחה, מחצית מן המטבע הקבועה באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל. וכיון שכתוב בפרשה ג"פ תרומה, יש ליתן ג' חצאין. ונותנים אותם לעניים (שה"צ ט). אם המטבע שבאותו מקום אינה חשובה, ראוי למי שביכולתו לתת מטבע אחת גדולה שקורין מחצית ועוד ג' מטבעות קטנות. • יש גבאים שמניחים בקערת הצדקה ג' חצאין גדולים, וכשבא אדם ליתן מחצ"ה, נותן לו הגבאי את הג' חצאין הגדולים במתנה, והוא נותנם לקערה. אך צ"ע איך יכול הגבאי לתת המעות לכל אחד לאחר שכבר נעשו מעות של צדקה. ואולי כיון שנהגו כך, הוי כאילו התנו הנותנים על דעת שיהיה רשות לגבאי לזה. • גיל נתינת המחצ"ה: מדינה - "א מבן י"ג ו"א מבן כ'; והמנהג לתת גם בשביל בניו הקטנים, ואשה מעוברת בעד ולדה. כל קטן שהתחיל אביו לתת בשבילו - שוב אינו פוסק. עני המתפרנס מהצדקה צ"ע אם חייב במחצ"ה. • מתנות לאביונים: חייב כל אדם, בין איש ובין אשה, לתת ביום פורים [ולא בלילה], לפחות שתי מתנות - לשתי עניים. ולכתח' צריך לתת לעני דבר שראוי להנות ממנו ביום פורים עצמו, דהיינו מאכל, או מעות שיוכל לקנות בו מאכל לפורים. ולא יפחות משוה פרוטה לעני, אבל מוטב להרבות במת"א מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות, שהיא שמחה גדולה ומפוארה ודומה לשכינה. את השתי מתנות אינו יכול ליתן ממעות מעשר, אך מה שמוסיף על הב' מתנות יכול, וכן יכול ליתן ההוספה בלילה. אפשר דמת"א צריך כוונה לשם מצוה (סי' תרצה סק"ד). • אפי' עני

הוספות ועיונים

⁷⁶ ויש לדון באופן זה שנותן את המעות של פורים לאחר פורים, האם מקיים בזה מצות מתנות לאביונים. דלכאור' נראה שמקיים, שאל"כ למה הצריכוהו לתת. [וצ"ל לפ"ז שמצות מת"א הוא מחיובי צדקה ואינו מצוה פרטית לפורים, אלא דבפורים הרחיבו חיוב הצדקה שיתן ב' מתנות לב' עניים, וחייב נתינה זו יכול להשלים גם אח"כ]. או אולי אפשר לומר דהחיוב בזה משום נדר הוא כיון שרגיל לתת כן כל שנה. ולפ"ז אינו יוצא בזה ידי מת"א. וצ"ע. ונסתפקו בזה בספרי זמנינו.

⁷⁷ דפירוש 'במקום שירצה' היינו שישמרם עד שיבואו עניים או שישלחם לעניי עיר אחרת. ח"א (כלל קנה סכ"ח) קש"ע (סי' קמב ס"ג) ערוה"ש (ס"ז) כה"ח (סקל"ט).

המתפרנס מהצדקה, דעת כמה אחריו שצריך ליתן. ואם החליף סעודתו בסעודת חברו, יצא, וכך יעשה מי שאין לו. יש להסתפק אם במתל"א יוצא במתנה ע"מ להחזיר [ובמשל"מ לא יוצא]. • אין לתת המתל"א קודם פורים, שמא יאכלום עד פורים. ומה שהעולם נותנים קודם פורים, משום שגם פורים נותנים. ואם מחלקים מחצ"ה לעניים ביום פורים, יוצאים בזה. • מעות פורים: מעות שגבה הגבאי בשביל סעודת פורים לעניים, אין אומרים די לצורכי הסעודה בפחות ומה שנותן ישאר לצדקה, אלא קונים לסעודת פורים בכל המעות, ומה שלא יספיקו לאכול בפורים ימכרו ויפול לכיס של צדקה. והעני רשאי לשנות המעות כרצונו [ולענין אם בני העיר רשאים לשנות יש דעות]. • מקום שנהגו ליתן מעות פורים לחזן הקורא, אין איסור בדבר דכל הנותן על דעת המנהג נותן, אבל אין יוצאים בזה ידי מתל"א - ואפי"ן אם החזן עני, מפני שניתן בחובה. ומחצ"ה אין ליתן לחזן. • מעות שחשב לחלקם לעניים בפורים, אינו רשאי לשנותם, וכהקדש שדי במחשבה (יש חולקים בזה אבל כן יש להחמיר למעשה). • אין מדקדקים במעות פורים אלא כל הפושט יד נותנים לו. ומקום שנהגו ליתן אף לגוים נותנים, מפני דרכי שלום. אבל אם לא הורגלו בכך אין ליתן, ואפי"ן יש בזה מפני דרכי שלום. • מקום שאין עניים ישראל, יכול לעכב מעות פורים שרגיל ליתן בכל שנה לצורך העניים וליתנם במקום שירצה (דהיינו לעניים אחרים ובזמן אחר). וכן מעות שגבו ממנו ואין מוצאים למי לחלקם, יכול ליתנם במקום שירצה.

סימן תרצה

12. סעודה בלילה: (א) סעודת פורים שעשאה בלילה, האם יצא ידי חובה. (ב) וכיצד ינהג בלילה. (ג) וכשחל י"ד במוצ"ש.

תשובה: (א) לא (דימי משתה ושמחה' כתיב. גמ' ז:). ואפי"ן בליל י"ד לעיירות וליל ט"ו לכרכים, וכ"ש בלילה שאחר פורים דהיינו ט"ו לעיירות וט"ז לכרכים. (ב) אף שבלילה אין יוצא, מ"מ ישמח וירבה קצת בסעודה. אך אינה סעודה כמו ביום דשם צריך להרבות יותר. (ג) אף שעשה סעודה חשובה בסעודה שלישיית מ"מ צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים. (ואם נמשכה סעודה שלישיית עד הלילה, אין מזכיר בברכה"מ של פורים אלא של שבת בלבד. סי' קפח ס"ק ג). סעי' א וס"ק ב ג ושה"צ. ועי' עוד לקמן תשו' שאח"ז שיש שאין אוכלין בשר בלילה, ע"ש. ועוד מסעיף א' עי' לקמן תשו' 16 ותשו' 14.

13. בענין הנ"ל: (א) מה המנהג בענין אכילת בשר בלילה. (ב) מהו מנהג אכילת זרעונים.

תשובה: (א) יש שאין אוכלין בשר בלילה כדי שלא יטעו שהיא סעודת פורים (והרי לא יוצאים אז יד"ח וכנ"ל), וזה תלוי במנהג המקום. (ב) י"א שיש לאכל מאכל זרעונים בליל פורים, זכר לזרעונים שאכל דניאל⁷⁸ וחבריו בבבל וכן אסתר (שאכלה זרעונים בבית המלך. מגילה ג.). סעי' ב וס"ק יא ושה"צ. (ועי' לעיל סימן ת"צ ס"ק ב דטוב לעשות ביום ב' של פסח בסעודה איזה דבר לזכר סעודת אסתר, שבימים ההוא נתלה המן).

14. כבוד פורים: (א) מה ההנהגה לענין לבישת בגדים בפורים. (ב) מאימתי נכון ללבושם. (ג) ומה ההנהגה לענין כבוד ביתו בפורים.

תשובה: (א) יש נוהגין ללבוש בגדי שבת ויו"ט בפורים, וכן נכון⁷⁹. (ב) מבערב⁸⁰. (ג) שיהיו בביתו נרות דולקות ושולחן ערוך ומטה מוצעת (פי' לישב עליה בסעודה, עי' מ"ב סי' רסב סק"ב). סעי' ב וס"ק ג.

הוספות ועיונים

⁷⁸ שהיה נס המגילה על ידו, דהתך הוא דניאל (מגילה ט"ו). לבוש.

⁷⁹ כתב בדרכי משה (סו"ק א) בשם המרדכי: ועדיף פורים כיום שניתנה בו התורה, כי הא (פסחים סח). דמר בריה דרבינא הוה יתיב כל שתא בתעניתא לבד מעצרת ופורים.

- 1.5 **לימוד תורה: מה טוב לעשות בענין הלימוד.**
 תשובה: טוב לעסוק מעט בתורה קודם שמתחיל הסעודה, וסמך לדבר 'ליהודים היתה אורה ושמחה' ודרשינן 'אורה זו תורה'. סעי' ב. ועי' לעיל סימן תכט ס"א וסק"ב שמפורים מתחילין לדרוש וללמוד הלכות פסח שזה ל' יום קודם הפסח, ומתחילין כבר ביום הפורים עצמו).
- 1.6 **הסעודה: מצוה להרבות בסעודת פורים**⁸¹, וראה לקמן עוד בתשו' 19 א'. וי"א שחייב לאכול פת (ועי' לקמן הע' 95). (א) כמה סעודות צריך. (ב) למה נוהגים לעשות סעודת פורים אחר מנחה. (ג) האם נכון להתחיל הסעודה סמוך ללילה ועיקר הסעודה במוצאי פורים. (ד) האם רשאים לעשות סעודת פורים בשחרית.
 תשובה: (א) בסעודה אחת יוצאים. (ב) כי בשחרית טרודים במשל"מ ונמשכים על פי רוב עד המנחה, ואסור להתחיל לסעוד קודם מנחה (כנ"ל סי' רלב ס"ב, וע"ש שמחצי שעה קודם זמן מנחה אסור). [מתפללים מנחה תחילה בעוד היום גדול. רמ"א ס"ב]. (ג) לא, אלא רוב הסעודה צריכה להיות ביום. וערבית יתפללו בלילה⁸². (ד) כן, והשל"ה כתב דהעושה כן משובת. סעי' א' וסק"ח ט ושה"צ ד.
- 1.7 **ערב שבת: כשחל פורים בער"ש, כיצד יש לנהוג בענין סעודת פורים.**
 תשובה: מצוה להקדימה לכתחיל קודם חצות, מפני כבוד שבת (שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול. סי' רמט ס"ב). [ובדיעבד יוכל לעשותה אפי' ממנחה ולמעלה (שם) סקי"ג ובה"ל ד"ה מותר]. ועי' ביד אפרים (שכתב שיאכל קודם שעה עשירית, והוא ע"פ המבואר בשו"ע לעיל שם). סעי' ב וסק"י.
- 1.8 **שמחת הסעודה: (א) האם נכון לסעוד לבדו. (ב) האם סעודת פורים צריך כוונה לשם מצוה.**
 תשובה: (א) לא, אלא יקבץ אנשי ביתו וחביריו, שא"א לשמוח כראוי ביחיד⁸³. ומ"מ יהיה שמחה של דברי תורה כנ"ל תשו' 15. (ב) אפשר שכן⁸⁴. וכן במשל"מ ומתל"א. ס"ק ד ט. אפי' המסגף עצמו מפני תשובה שלא לאכל בשר ולשתות יין כל השנה, חייב לאכל ולשתות בפורים. סי' תקטט ס"ג וסק"כ. (עי' לעיל בה"ל סי' קסד ד"ה לחזור, שאפשר שנכון ליהרר שלא ליגע באמצע הסעודה במגילה. ושלא בעת הסעודה נהגו להקל, ומ"מ אם לא נטל ידיו טוב להחמיר. סי' קמז ס"א וסק"ג ד).
- 1.9 **שתיית היין: (א) מה הטעם שחייבו חכמים להשתכר בפורים. (ב) מהו שיעור השכרות. (ג) מה הדרך הנכונה בענין השכרות. (ד) האם חובה להשתכר כנ"ל. (ה) המשתכר, מה יש לו ליהרר. (ו) מהי מטרת השמחה. (ז) היודע שיגיע לזלזול באיזה מצוה כגון נט"י וברכה"מ או שלא יתפלל, האם ישתכר.**
 תשובה: (א) מפני שכל הנס נעשה ע"י יין, שבתחלה נטרדה ושתי ע"י משתה ובאה אסתה, וכן ענין המן ומפלתו היה ע"י משתה, לכן חייבו חכמים להשתכר, ולהרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ושתייה עד שלא יחסר שום דבר, כדי לזכור הנס הגדול. (ב) עד שלא ידע בין ארוור והמן לברוך מרדכי, דהיינו שלא יפסיק ליתן שבח בשמחה עד שלא יבחין בין הטובה שניטלה

הוספות ועיונים

⁸⁰ ולא כאותן הנוהגים ללבוש רק בבוקר. מועד לכל חי סי' ל"א אות י"ח.

⁸¹ כמובא בגמרא (t) שהיו האמוראים מהדרים לאכול בפורים מינים הרבה.

⁸² נראה דר"ל ולא בפלג מנחה ואח"כ יסעדו, והטעם דהוי תרתי דסתר.

⁸³ ועי' אסתר פ"ט פס' כח 'והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה... וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' ופרש"י, משפחה ומשפחה - מתאספין יחד ואוכלים ושותין יחד, וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו.

⁸⁴ דלענין אכילת מצה נפסק בשו"ע סי' תע"ה ס"ד שאם לא כיון יצא, שהרי הנהה באכילתו. ולכאורה הוא הדין סעודת פורים, או שמא כיון שעיקר הסעודה היא זכר לנס ובזכרון הנס אין הנאה אם כן צריך כוונה.

נקמה מהמן לבין הטובה של גדולת מרדכי. ועי' ביד אפרים⁸⁵. ויש מפרשים דארוך המן בגימטריא תק"ב, וכן ברוך מרדכי, ומשנשכר עד שלא ידע לחשב הגימט' פטור מלהשתכר עוד. וי"א שא"צ להשתכר כ"כ, אלא ישתה יותר מהרגלו⁸⁶ וישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארוך המן לברוך מרדכי.⁸⁷ ואחד המרובה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. (ג) כדעת הי"א הנ"ל אות ב' שישתה יותר מהרגלו וישן⁸⁸. (ד) כל זה אינו אלא למצוה ולא לעכב⁸⁹. (ה) במצוות, בנט"ו וברכת המוציא וברכה"מ.⁹⁰ ושיהיה שמחה של מצוה, כדלהלן באות ו'. (ו) שיגיע מתוכה לאהבת השם יתברך והודאה על הנסים שעשה לנו. אבל לא נצטוו להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטוו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג ומצוה. (ז) לא. וכן מי שחושש שיגיע לקלות ראש. וכל מעשיו יהיו לשם שמים. סעי' ב' ס"ק ד' ובה"ל ד"ה חייב וד"ה עד ושה"צ. (ועי' לעיל סימן תקס ס"ק"כ שאסור למלאות פיו שחוק אפילו בפורים, ששמחה יתירה משכחת את המצוות).

20. **תענית: א) האם מותר להתענות בפורים [לא תענית חלום]. ב) ותענית חלום. [וכיצד ינהג].** תשובה: א) לא. ב) יתענה עד אחר מנחה, ויאכל קודם ביאת השמש (היינו סמוך לשקיעה. סי' תקנב סי"א) רק פעם אחת⁹¹. [והמתענה תענית חלום בפורים צריך למיתב תענית לתעניתו. סי' תקסח ס"ה]. סעי' ב' ס"ק ו'.

הוספות ועיונים

⁸⁵ שהראוהו בחלום פירוש המאמר עד דלא ידע בין ארוך המן וכו' שפירושו בדרך עד ולא עד בכלל, שרק עד גבול זה יש לו להתבסס, כי אם יעבור גבול זה ולא ידע מה בין ארוך המן לברוך מרדכי נמצא שאין בו דעת לרומם ולהלל להקב"ה על הנס שעשה לנו בהצילו אותנו מגזירת המן ובנתנו גדולה למרדכי.

⁸⁶ ושיעור זה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' קז אות ב) שצריך שהיין יעשה עליו רושם של התרוממות שמחה כדרך היין.

⁸⁷ ובדעת המחבר, הנה כתב סתם חייב איניש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע בין וכו'. ולכאוי' משמע כדעה ראשונה הנ"ל (ושלא כפי שהביא בב"י משם רבינו אפרים והאוי"ח, ע"ש), וכ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ד פ"ס תשו' ג), וע"ש כיצד ינהג למעשה.

⁸⁸ כי עתה שהדורות מקולקלין, ראוי שלא לשתות אלא מעט יותר ממה שמורגל ביום טוב, ובזה יוצא ידי חובתו כיון שכונתו לשמים כדי שלא להכשל ח"ו בשום מקרה רע, וישא ברכה מאת ה'. [לשון הפר"ח שהוא מקור דברי המ"ב].

⁸⁹ מקור דין זה בהגהות מיימוניות (פ"ב הט"ו) שכתב בשם הראב"ה על דברי הגמרא חייב איניש לבסומי בפורי'א עד וכו', שכל זה למצוה בעלמא ולא לעכב.

⁹⁰ ולענין שיכור בברכת המזון, נתבאר דינו לעיל סי' קפ"ה סעי' ד-ה, שאם יכול לדבר לפני המלך, יכול לברך ברכה"מ לכתחילה. ויזהר לברך לפני שיגיע לשיעור שאינו יכול לדבר לפני המלך. אך גם אם בירך כשאינו יכול לדבר לפני המלך, יצא. ואם הוא שיכור כלוט, כשוטה יחשב ופטור מכל המצוות וכאילו לא בירך, ואם יפיג יינו קודם שיעבור שיעור עיכול יחזור ויברך.

⁹¹ כדלעיל תשו' 16 א'. וכמו כן לענין ערב יום כיפור מבואר לעיל סי' תרד ס"א שלא ישלים התענית ויאכל פעם אחת. ויש להקשות מאי שנא משבת דמבואר בסי' רמט דיש להשלים התענית חלום עד סוף היום. ויש ליישב ע"פ המהרי"ל (דין יו"ט אות מ"ו), שבשבת אין החיוב לאכול אלא משום עונג וכאשר מתענה וזהו העונג שלו מותר להתענות כמבואר בסימן רפח, וה"ה לתענית חלום דקשה התענית לחלום כאש לנעורת ושמח במה שחלומו בטל לכן מתענה בשבת, משא"כ בפורים וערב יו"כ שיש מצוה דוקא לאכול, לכן לא ישלים התענית.

21. **ושבע להתענות בפורים: הנשבע להתענות בפורים, כיצד ינהג.**
 תשובה: יראה להתיר שבועתו. [ופרטי דין זה נתבאר לעיל ס' תקע]. ס"ק ג.
22. **היזק דרך שמחה: (א) אם הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים, מה דינו. (ב) האם יש חילוק בין שהזיקו בגופו או ממונו. (ג) ומה"ד כשכיון להזיק. (ד) האם יש חילוק בין היזק קטן לגדול.**
 תשובה: (א) פטור מלשלם. (ב) לא. (ג) חייב, שרק כשעשה מכח שמחה פטור. (ד) בב"ח כתב שדוקא בהיזק קטן⁹² פטור, אבל בהיזק גדול חייב בכל גווני, דבהיזק גדול מקפידין ואין מנהג לפטור⁹³. סעי' ב' וס"ק יג יד.
23. **יום שני של פורים: (א) מה דין משתה ושמחה ביום השני של פורים (כגון ט"ו לבני עיירות וי"ד לבני כרכים). (ב) והאם צריך לאכול ביום זה פת דוקא. (ג) הנ"ל א', מה"ד לביל היום השני.**
 תשובה: (א) חייב במשתה ושמחה קצת⁹⁴, וכן נהגו. (ב) לא. (ג) אין חייב כלל לאכל. סעי' ב' ושה"צ ד.
- (הקדמה לסעיף ג.) **לא אמר על הנסים בברכת המזון, האם חוזר: הנה לענין רצח' ויעלה ויבוא,** מי ששכח מלאמרם בברכת המזון, מבואר בפוסקים שתלוי אם הסעודה היא של חיוב או לא, שאם היא סעודה של חיוב צריך לחזור ולברך ואם אינה של חיוב אין צריך לחזור. ולענין על הניסים בפורים נחלקו הפוסקים, יש אומרים שמחזירים אותה, וטעמם משום שחייב לאכול סעודה אחת בפורים דכתיב 'ימי משתה ושמחה'. ואמנם רק בסעודה הראשונה שאוכל ביום הפורים מחזירים אותו, שאין חייב לאכול יותר מסעודה אחת. ויש אומרים שאין מחזירין אותו כלל, לפי שאין ברכת המזון עדיפה מתפילה, שהיא חובה יותר, ואעפ"כ אם שכח על הניסים בתפילה אין מחזירין אותו (כמבואר בס' תרצ"ג ס"א), א"כ גם בברכת המזון לא נחזירנו. ועוד, שאין חייב לאכול בפורים פת דוקא, ויכול לפטור עצמו בשאר מיני מטעמים⁹⁵ [ע"י הערה].
24. **על הנסים בברכת המזון: (א) היכן אומר על הנסים בברכת המזון. (ב) ואם שכח, האם חוזר. [כשלא אכל עדין שום סעודה ביום]. (ג) ואם כבר אכל סעודה אחת ביום. (ד) כיצד ינהג כששכח עה"נ.**
 תשובה: (א) בברכת הארץ. (ב) מחלו' וסב"ל. (ואם נזכר לפני שאמר השם בחתימת הברכה, חוזר. ס' תרפ"ג ס"א). (ג) לכו"ע אין חוזר בסעודה שניה. (ד) יאמרו בתוך שאר הרחמן, ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מרדכי וכו' (ע"פ ס' תרפ"ג ס"א). סעי' ג' וס"ק טו.
25. **סעודת פורים שנמשכה ללילה: (א) סעודת פורים שנמשכה עד הלילה, האם אומר עה"נ. (ב) ואם שכח עה"נ. (ג) בהנ"ל א', מה"ד כשכבר התפלל ערבית. וכיצד ינהג. (ד) הרוצה לעשות תקנה שיתפללו קצת מהצבור בביהכ"נ כדרכם תמיד (כדי שלא יתבטל המנון הקבוע. אליהו זוטא**

הוספות ועיונים

⁹² כגון חבלה באיבר דמעלה ארוכה הוא היזק קטן. ב"ח.

⁹³ ואף אם היה שיכור כלוט שהוא כשוטה ואין מעשיו כלום, חייב, כיון שלא היה לו להשתכר באופן שיבוא להזיק אחרים. ב"ח.

⁹⁴ שנאמר (אסתר ט' כז) 'להיות עושים את שני הימים האלה'. וע"ל בבהגר"א שפקפק בראיה זו, ואפשר שמטעם זה שינה הרמ"א מלשון המנהגים (מקור הל' זו, הובא בדר"מ סק"ד) שלא כתב 'קצת', והרמ"א עשה כעין פשרה שחייב קצת.

⁹⁵ כן כתב המג"א. וכן הביא בא"ר בשם מהר"ל מפראג שאין חייב דוקא פת. אמנם יש שחלקו על זה, במור וקציעה כאן וכן בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח ס' שמ) ועוד כמה אחרונים. וכדבריהם עולה מדברי המאירי (ביצה טו.). וע"י גם משנ"ב לעיל (שה"צ ד) שמבואר שיש דעות אם צריך לאכול פת דוקא.

ד', כיצד ינהג. ה) חל פורים בער"ש ונמשכה סעודתו עד הלילה, כיצד ינהג לענין הזכרה בברכה"מ. [עה"ג, רצה].

תשובה: א) כן, דבתר התחלת סעודה אזלינן (בשו"ע הביא שיש חולקים וכתב הרמ"א שהמנהג כסברא ראשונה, וכ"פ השו"ע לעיל סי' קפח ס"י). ב) אין חוזר לכו"ע (-גם למחמירים לעיל תשו' קודמת אות ב'). ג) מחלו' אם יאמר עה"ג בברכה"מ, ולכן מהנכון שיברך ברכה"מ קודם שיתפלל, כדי לצאת מפלוגתא.⁹⁶ ד) יברך ברכה"מ בלילה משהגיע זמן התפילה, ויאמר עה"ג, וילך לביהכ"נ להתפלל, ואח"כ יכול לאכול ולשתות ולשמוח עוד, דהא מצוה בשמחה בב' הימים (ועי' לעיל תשו' 23 וצע"ק⁹⁷). ה) אומר רצה ולא עה"ג⁹⁸. סעי' ג וס"ק טו-ז. אם אכל בערב פורים ונמשכה סעודתו עד ליל פורים, עי' לעיל סי' תרפב סק"ג שאם אכל פת גם בלילה אומר עה"ג, אך אם חל פורים במוצ"ש יזכיר של שבת בלבד. בברכת מעין שלש אין מזכירין של פורים¹⁰⁰. סי' תרפב ס"ק ב.

ג) שאלה למעשה: ר' מרדכי שכח לומר על הנסים בברכת המזון של סעודת פורים שעשה אחר חצות היום. ונזכר שיש בזה מחלוקת אם צריך לחזור. אכן זכר שכתוב שאם כבר אכל סעודה אחת, ודאי אינו צריך לחזור. אלא שנסתפק, כיון שהוא לא סעד בבוקר יום פורים ורק בליל פורים נטל ידיו על פת, האם בכה"ג יש מחלוקת אם חוזר כשלא אמר עה"ג. (עי' ס"ק טו).

הקדמה לסיפ"ד. משלוח מנות: עי' לעיל בהקדמה שבתחילת סי' תרצד ושייך לכאן.

הקדמה לבה"ל ד"ה חייב). בירושלמי (פ"א סוף ה"ד) אמרו שר' יודן נשיאה שלח בפורים לר' הושעיא רבה ירך של בהמה וכד של יין, אמר לו ר' הושעיא, קיימת בנו ומתנות לאביונים [אבל לא משלוח מנות], שוב חזר ושלח לו עגל שלם וחבית של יין, אמר לו עכשיו קיימת בנו ומשלוח מנות. ופירש החיי אדם (ס"א) שמתחילה כששלח לו מתנה קטנה, שהוא כדרך שנותנים לאביונים, לא יצא בזה ידי משלוח מנות, ורק אח"כ כששלח לו מתנה מרובה יצא בזה ידי משלוח מנות. ומזה העלה לדינא שאם שולח דבר פחות לעשיר אינו יוצא ידי משלוח מנות.

26. **זמן משל"מ ומתל"א:** א) משל"מ ומתל"א, האם אפשר לשלוח בלילה. ב) בעיירות הספקות, מתי נוהגים משל"מ.

תשובה: א) לא, רק ביום (דכתיב 'ימי משתה ושמחה ומשל"מ איש לרעהו ומתל"א'). ומה שמוסיף על המצוה [היינו משל"מ לאיש א' ומתל"א לב' אביונים] יכול בלילה. ב) הפר"ח כתב די ביום י"ד, והפמ"ג מפסק בזה (דמה טעם לחלק בין משל"מ לקריאת המגילה שחייבים בב' הימים. והמ"ב לעיל סי' תרפב סק"י נקט שנוהגים משל"מ בב' הימים). סעי' ד וס"ק כב ובה"ל ד"ה או.

הוספות ועיונים

⁹⁶ עי' לעיל סוס"י קעח אם אחר התפילה צריך לחזור וליטול ידיו לסעודה.

⁹⁷ דמבואר שחייב במשתה ושמחה קצת בב' הימים, אבל א"צ דוקא פת, ובלילה אין חייב כלל לאכול.

⁹⁸ שכאן מבואר שיש מצוה לאכול בלילה. ויש ליישב קצת שעכ"פ יש מצוה בשמחה אף שאין חיוב לאכול כלל.

⁹⁹ שעכשיו שבת וחייב להזכיר רצה, ואם יאמר על הנסים ששייך לאתמול הוי תרתי דסתרי, וכיון שעה"ג אינו חמור כשל שבת [דאמירת עה"ג אין חיובו מן הדין אלא מצד המנהג. מ"ב סי' רח ס"ק נט] לכן יאמר רצה. ודוקא כשאכל גם אחר שחשיכה, ואם לא אכל, לדעת המחבר (סי' רעא ס"ו) אומר רצה, ולדעת הרמ"א (שם) לא יאמר (ואז יכול לומר עה"ג).

¹⁰⁰ דאמירת עה"ג אפילו בברכה"מ אין חיובו מן הדין רק מצד המנהג, ובמעין שלש אין מנהג כלל על זה. מ"ב סי' רח ס"ק נט.

27. **מה שולח במשל"מ: (א) מה שולחים במשלוח מנות. (והאם אפשר משקה). (ב) האם יוצא כנתנת בדמים ושאר דברים לבד ממאכל. (ג) האם צריך שיהיה מאכל הראוי לאכילה מיד. (ד) לכהן אנשים צריך לתת. (ה) מי שאין לו לתת לבד מסעודתו, מה יכול לעשות. (ו) ואם אחר ששלח לחבירו הולך לסעוד אצלו (ואוכל מה ששלח), האם יוצא. (ז) מה הטעם שמשל"מ די לתת אדם אחד, ומתל"א לב' אביונים.**

תשובה: (א) שולחים שתי מנות של בשר או של מיני אוכלים או משקה, או אחד אוכל ואחד משקה.¹⁰¹ (ב) לא. (ג) כן, ולא בשר חי, וי"א שכיון ששחוט וראוי להתבשל מיד מותר. (ד) אחד. וכל המרבה לשלוח לרעים משובת. (ועי' לעיל סי' תרצד ס"ק ג דמוטב להרבות במתל"א מלהרבות במשל"מ לרעים). (ה) שיחליף עם חבירו - זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו. (ו) כן. (ז) דמתל"א מצוה לחלק (והכוונה, ע"פ מה שכתבו הקדמונים [עי' רמב"ם פיה"מ אבות ג טו] שאם יש לאדם אלף דינרים, ראוי יותר שיתנם לאלף עניים - דינר לאחד, ממה שיתנם כולם לעני אחד. והטעם בזה, כי מי שנתן לאלף עניים החיה אלף נפשות, משא"כ מי שנתן כולם לעני אחד. ב"ח). סעי' ד וס"ק יט-כא. ואפשר דמשל"מ צריך כוונה לשם מצוה. סק"ד.

28. **אשה: (א) אשה [שאיין לה בעל], האם חייבת במשל"מ ומתל"א. (ב) ואשה שיש לה בעל. (ג) מה הטעם לומר שאשה חייבת (הא הוי מ"ע שהזמן גרמא). (ד) מה יש ליזהר בשליחת משל"מ באיש ובאשה. (ה) האם גם במתל"א יש ליזהר בזה. (ו) מה הטעם שבמתל"א אין לחוש לסבלנות [כשנותן מעות או מאכל].**

תשובה: (א) כן, דאשה חייבת כאיש (וראה הטעם להלן אות ג). (ב) כתב המג"א לא ראיתי נוהרין בזה, ואפשר דבעלה משלח בשבילה (שבכלל מה שנותן בשביל עצמו לכמה אנשים ממילא אחד מהם לחובת אשתו ואף שאינו מכיין להדיא בשבילה), ומ"מ יש להחמיר שתתן משל"מ ומתל"א.¹⁰² (ג) א, שכולן היו באותו הנס. ב, כתיב קיימו וקיבלו היהודים וגו', ונשים בכלל. (ד) שאיש ישלח לאיש ואשה לאשה ולא בהפך, כדי שלא יבוא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין, שיאמרו זהו סבלנות (-מתנות ששולח החתן אחר קידושין, ויאמרו ספק קידשה מכבר). (ה) לא. (ו) במעות אין שייך חשש (דסבלנות היינו מתנות כגון חפצים ומאכלים), ובשאר דברים גם אין חשש דבמתל"א הנתניה דרך צדקה (למלאת חסרון העני) ולא דרך מתנה. סעי' ד וס"ק כה-כו.

29. **איך שולחים: משל"מ, האם צריך לתת ע"י שליח או אפשר בעצמו.**

תשובה: בבנין ציון נסתפק בזה¹⁰³. ס"ק יח.

הוספות ועיונים

¹⁰¹ ובשיעור המנה, כתב הערוה"ש (סט"ו) שאין די בכזית אוכל או רביעית משקה, אלא צריך מנה יפה שראוי להתכבד בה, ומי ששלח חתיכות קטנות לא יצא ידי חובתו, וכן כתב הא"א (בוטשאטש, ס"ד ד"ה שתי מנות). ודעת הגר"ש אלישיב (יבקשו מפיהו פורים עמ' כד-כח) שצריך עכ"פ לתת מנה שמקובלת אצל בני אדם כחשובה. ומבואר בפמ"ג (משב"ז ד) שהחשיבות תלויה במקום ובזמן.

¹⁰² או תמנה את בעלה.

¹⁰³ אמנם למסקנא מצדד הבנין ציון שיוצאים גם שלא ע"י שליח. וכן נקטו למעשה הרבה פוסקים, וכן דעת החזו"א (הגר"ח קניבסקי בשמו, מובא בשו"ת תוה"מ הע' יז) וכן דעת הגר"ש אויערבך (הלי"ש פי"ט הע' 44) והגר"ש אלישיב (הליכות והנהגות פורים) וכן פסק בשו"ת אור לציון (ח"ד סי' נט תשו' ו). ומה שכתוב 'משלוח מנות' כבר כתבו הפוסקים ליישב בכמה דרכים, או שבא לומר שבמצוה זו אין עדיפות לעשות בעצמו יותר משלוחו מכמה טעמים: א. כיון שעיקר המצוה הוא לדעת התרוה"ד שיהיה לו סעודת פורים (מובא לקמן בהע' 105). ב. כדי שלא יתבייש חבירו לקבל מתנות. ג. להקל על המשלח שלא ימנע משמחת פורים. ד. כדי לפרסם

30. **שולח לעשיר: השולח מנות לעשיר, מה יש ליזהר.**
 תשובה: י"א שאם שולח לעשיר דבר פחות לפי ערכו אין יוצא, ונכון ליזהר בזה לכתחילה¹⁰⁴.
 בה"ל ד"ה חייב.
31. **משל"מ ומתנ"א כאחד: שלח לעני ב' מנות, האם יכול להחשיבן גם למשל"מ וגם למתנ"א ואם יתן עוד מתנה אחת לעני אחר יוצא.**
 תשובה: בטורי אבן נסתפק בזה. בה"ל ד"ה או. אם נתן משל"מ מתנה על מנת להחזיר לא יצא, כי מצות מאכל ומשקה שישמחו בפורים (ולענין מתנ"א יש להסתפק). בה"ל רס"י תרצד.
32. **המקבל מעכב: אם המקבל המשל"מ לא רוצה לקבל, או שמוחל ואומר 'הריני כאילו התקבלתי', האם המשלח יוצא.**
 תשובה: לרמ"א כן (על דרך שנתבאר בשו"ע יו"ד סי' רכח סל"ט שהנשבע לפרוע לחבירו לזמן פלוני, יכול להתירו שלא על פי חכם, שיאמר 'הריני כאילו התקבלתי'), והפר"ח והחת"ס חולקים (ודחה החת"ס הראיה הנ"ל, שהלא בר"ן בשם הירושלמי מבואר שאם כוונת הנותן היתה לכבוד עצמו ולא לכבוד המקבל לא מהני כשאומר המקבל 'הריני כאילו התקבלתי', וא"כ יפה כתב הפר"ח מנין לו לרמ"א אם כוונת מרדכי ובית דינו בתקנתם היה לצורך המשלח או לצורך מי שנשלח לו¹⁰⁵). סעי' ד וס"ק כד.
- (כד) **שאלה למעשה: א.** האם מותר לאשה לשלוח מנות לאיש זקן שהוא שכן בבנין. (עי' היטב ברמ"א ס"ד). **ב.** לחידודי: מי ששלח לחבירו בקבוק יין ו'מנה חמה' [שהיא כעין אבקה ויוצקים לתוכה מים רותחים ונעשית מנה חמה הראויה לאכילה בתוך מס' דקות], האם יצא ידי משלוח מנות. (עי' ס"ק כ. ועיין עוד).

סיכום קצר לנלמד: סעודת פורים: אם עשה הסעודה בלילה לא יצא. ומ"מ גם בליל פורים ישמח וירבה קצת בסעודה, ואפי' חל פורים במוצ"ש וסעד סעודה חשובה בסעודה שלישיית מ"מ ירבה קצת בלילה לכבוד פורים. יש שאין אוכלים בשר בלילה כדי שלא יטעו לומר זו סעודת פורים, ותלוי במנהג המקום. י"א שיש לאכל מאכל זרעונים בליל פורים זכר לזרעונים שאכלו דניאל וחבריו, וכן אסתר. יש נוהגים ללבוש בגדי שבת ויו"ט בפורים, וכן נכון, ונכון ללבושם מבערב. והיו בביתו נרות דולקות ושולחן ערוך ומיטה מוצעת. • **הסעודה:** טוב לעסוק מעט בתורה קודם הסעודה. • מצוה להרבות בסעודת פורים. וי"א שחייב לאכול פת בסעודה אחת יוצאים. מתפללים מנחה בעוד היום גדול, ורוב הסעודה צריכה להיות ביום. והרוצה לעשותה בשחרית הרשות בידו, ובשל"ה כתב שהוא משובח. • בער"ש: מצוה להקדים סעודת פורים קודם חצות, ובדיעבד יכול לעשותה אפי' ממנחה ולמעלה. • יקבץ אנשי ביתו

הוספות ועיונים

הנס יותר. ה. כל דבר שנותן לחבירו קרוי משלוח. ומ"מ כששולח ע"י שליח, כתב באול"צ (שם) שיכול לשלוח אף על ידי קטן וא"צ לכל דיני שליחות, וכן כתב בחידושי חת"ס (גיטין כב.).¹⁰⁴ וכן עשיר לא ישלח דבר פחות לפי עשירותו. עפ"י הירושלמי שהביא הבה"ל (מובא לעיל בהקדמה).

¹⁰⁵ ועי' בחת"ס שדן בזה והביא שני טעמים שנאמרו במצות משלוח מנות, טעם אחד הביא בשם תרומת הדשן (סי' קיא) כדי שתהיה הרווחה לבני ישראל בעת שמחתם, כי אולי לא יספיק לו סעודתו ונמצא חברו מסייעו, ואף מי שיש לו הרבה נותנים לו כדי שלא לבייש את מי שאין לו, וא"כ כשם שאם באמת אין לו די ספוקו אין במחילתו כלום, אף אם יש לו לא תועיל מחילתו, משום שלא לבייש. ובשם ספר מנות הלוי (אסתר ט יט) הביא שהטעם במצוה זו כדי להרבות השלום והרעיות, היפך דבריו של הצר הצורך שאמר 'מפוזר ומפורד', ולפי טעם זה יש לומר שכיון ששלח והראה חיבתו, אע"פ שזה מוחל לו, כבר יצא ידי חובתו. וא"כ יפה כתב הפר"ח דמנין לו לרמ"א להכריע בזה (עכ"ד).

וחבריו, שא"א לשמוח כראוי ביחיד. ומ"מ יהיה שמחה של תורה וכדלעיל. אפשר שסעודת פורים צריך כוונה לשם מצוה. • שתיית יין ושמחה: מפני שכל הנס נעשה ע"י יין, לכן חייבו חכמים להשתכר (והוא למצוה ולא לעכב), ולהרבות בשמחה ביום זה וכן באכילה ושתייה עד שלא יחסר דבר, כדי לזכור הנס הגדול. וישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, כלומר שיודה וישבח לה' עד שלא ידע להבחין בין טובת מפלת המן לטובת גדולת מרדכי. וי"מ עד שלא ידע לחשב הגמט' של ארור המן וברוך מרדכי שהם שוים. וי"א שא"צ להשתכר כ"כ, רק ישתה יותר מהרגלו וישן, ואז ממילא אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי; וכן ראוי לעשות. ואחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לשמים. ומ"מ יהא זהיר לענין נט"י וברכת המוציא וברכה"מ. ותהיה שמחה של מצוה והודאה להשם ושמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת ה' והודאה על הנסים. והמכיר בעצמו שיבוא לזלזול בא' מהמצוות כגון ברכה"מ, או לידי קלות ראש, מוטב שלא ישתכר. וכל מעשיו יהיו לשם שמים. • אין להתענות בפורים, מלבד תענית חלום - ויתענה עד אחר מנחה ויאכל לפני השקיעה סעודה אחת. • הנשבע להתענות בפורים יראה להתיר שבועתו. • י"א שמי שהזיק את חברו מכה שמחת פורים, הן בגופו והן בממונו, פטור מלשלם. ואם כיוון להזיק חייב. ודוקא בהזיק קטן פטור אבל בהזיק גדול חייב. • ביום שני של פורים חייב במשתה ושמחה קצת, וכן נהגו. אבל א"צ דוקא פת, ובלילה אין חייב לאכול כלל. • על הנסים: אומרים עה"נ בברכת הארץ. שכח לומר, מחלו' אם חוזר, וסב"ל. ואם כבר אכל סעודה אחת ביום, לכו"ע אינו חוזר. השוכח יאמר בהרחמן: הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו'. • סעודת פורים שנמשכה עד הלילה, אומר עה"נ [ואם שכח אינו חוזר לכו"ע]. ואם התפלל ערבית, מחלו' אם יאמר עה"נ, ולכן מהנכון שיברך קודם שהתפלל. ואחר התפילה יוכל לאכול ולשתות ולשמוח עוד, שהרי מצוה בב' הימים כדלקמן. חל פורים בער"ש ונמשכה סעודתו לליל שבת, אומר רצה ולא עה"נ. • יום שני של פורים: יש חיוב במשתה ושמחה קצת גם ביום שני של פורים, וכן נהגו. אבל א"צ דוקא פת. ובלילה אין חייב לאכול כלל. (ס"ב). • משלוח מנות: שולחים ביום ולא בלילה. וכשמקיים משל"מ לאיש אחד ביום, יכול להוסיף עוד בלילה. הפר"ח כתב שבעיירות הספקות נותנים רק בי"ד, והפמ"ג מפפק (ולעיל בס"י תרפח נקט המ"ב שנותנים בב' הימים). • חייב לשלוח לחבירו שתי מנות, הן של מאכל והן של משקה או א' אוכל וא' משקה. ודוקא מאכל, אבל בגדים וכדו' לא יוצא. וצריך שיהא מאכל מבושל שראוי לאכילה מיד ולא בשר חי, ויש מתירים שדי שראוי להתבשל מיד. ויתן לפחות לאדם אחד, וכל המרבה לשלוח לרעים משובח. אם אין לו לתת, יכול להחליף סעודתו עם חבירו, ויוצא, ואפי' סועד אח"כ אצל חברו. אפשר דמשל"מ צריך כונה לשם מצוה. • אשה חייבת במשל"מ ומתל"א כאיש, וכתב המג"א לא ראיתי נזהרין בזה, ואפשר שדוקא אלמנה חייבת אבל אשה שיש לה בעלה יוצאת במשלוחי בעלה, ומ"מ יש להחמיר שתשלח. אשה תשלח לאשה ואיש לאיש, ולא להיפך, שלא יבואו לידי ספק קידושין. ובמתל"א אין לחוש שהוא דרך צדקה. • בבנין ציון נסתפק אם צריך לשלוח דוקא ע"י שליח. • י"א שהשולח לעשיר דבר פחות לפי ערכו אינו יוצא, ונכון ליזהר בזה לכתחיל. בטו"א נסתפק אם אפשר לצאת בנתינת ב' מנות לעני' - גם ידי מתל"א וגם ידי משל"מ ויוסיף עוד מתנה לעני אחר ויצא. • אם המקבל אינו רוצה לקבל, או מוחל ואומר הריני כאילו התקבלתי, הרמ"א מיקל, ויש חולקים.

סִימָן תְּרִצוּ

(הקדמה לסעיף א). עשיית מלאכה בפורים: מסקנת הגמרא (מגילה ה', ע"פ הרי"ף ושא"פ) שמוותר לעשות מלאכה בפורים [ואע"ג דכתיב (אסתר ט' ט') "על כן היהודים... עושים את יום ארבעה עשר.... שמחה ומשתה ויום טוב", שמזה משמע שהוא כיו"ט ואסור בעשיית מלאכה, הרי בהמשך נאמר (שם כא כב) "לקיים עליהם... לעשות אותם ימי משתה ושמחה", ולא נאמר יום טוב, שמע מינא שלא קבלו עליהם איסור עשיית מלאכה

לדורות (גמ' שם)]. אמנם אמרו בגמ' שתלוי הדבר במנהג, ובמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בפורים אסור לעשות. וכתב הרמ"א דהאידינא נהגו בכל מקום שלא לעשות מלאכה [כי חביבה המצוה הזאת עלינו (אבודרהם פורים)]. ואמרו בגמ' שרב קילל אדם שזרע כותנה ביום פורים, ולא צמחה לו. וכן כתבו הראשונים שהעושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה¹⁰⁶. [הב"י כתב שהמקור לזה הוא הגמ' הנ"ל במעשה דרב, ומבואר מדבריו שהעושה מלאכה בפורים מפסיד גם את הקרן - כגון את הגרעין שזרע. אך הרא"ם (בביאורו לסמ"ג, ריש ל"ת עה) כתב שאינו מרויח ממלאכתו אבל אינו מפסיד גם כן, שלא אמרו אלא 'אינו רואה סימן ברכה', אבל לא קיללו כל מי שעושה].

ובגמרא ובראשונים נתבאר ד' אופני היתר של עשיית מלאכה בפורים: א. מלאכה ששמח בה¹⁰⁷. ב. מלאכה לצורך פורים. ג. מלאכת מצוה. ד. מלאכה שאין בה עיון גדול [כלומר טירחה ויגיעה], כגון כתיבת אגרת שלום.

עשיית מלאכה בפורים: א) האם מותר לעשות מלאכה בפורים. [ולמעשה האידינא]. (ב) מה אמרו בחומרת העושה מלאכה בפורים. ג) מאיזה שעה האיסור [והאם הלילה בכלל]. (ד) האם גם ביום השני של פורים נוהג איסור מלאכה.

ת: א) פורים מותר בעשיית מלאכה, ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. והאידינא נהגו בכל מקום שלא לעשות.¹⁰⁸ ב) אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם. כגון אם זורע אינו מצמיח,¹⁰⁹ ו"א שאינו מרויח אבל אינו מפסיד ג"כ. ג) לפמ"ג האיסור מהנך, ובלילה מותר. והחת"ס מחמיר גם בלילה. ד) מחלו, המחבר כתב שהמחמירים כן אינו מנהג, והמ"ב הביא שיש מחמירים וכתב שלמעשה תלוי במנהג המקום. סעי' א ב וס"ק ד ז ובה"ל ד"ה אין.

מלאכת: שמחה, מצוה, לצורך פורים, ללא עמל: א) האם מותר לעשות בפורים בנין של שמחה, כגון בית חתנות לבנו או אבורנקי של מלכים שהם נוטעים כדי להסתופף בצילו. ב) ופרקמטיא. ג) דבר שיש בו הפסד, האם מותר לעשותו. ד) מי שאין לו מה יאכל, האם מותר לעשות מלאכה לחבירו בשכר, כגון תפירת בגד. ה) מלאכת מצוה, האם מותר, כגון לכתוב פסקי הלכות, ופשטי מקרא. ו) ומה"ד לעשות דבר שאין צריך עיון גדול (פי' טירחה), כגון כתיבת אגרת שלום, ומזכרת חובותיו. ז) ומה יש לזוהר בדברים אלו. ח) לצורך פורים, האם מותר לעשות מלאכות גמורות. ט) מלאכה האסורה בפורים, מה"ד לעשותה ע"י גוי.

תשובה: א) מותר. (שכיון שפורים הוא יום של שמחה, כל מלאכה שהיא שמחה לאדם מותר לעשותה). ב) גם מותר, ששמחה היא לו¹¹⁰. ג) גם מותר, ששמחה היא לו. ד) כנ"ל אות ג'. ה) מותר. וכן

הוספות ועיונים

¹⁰⁶ ואף אם יראה סימן ברכה ממלאכה זו, יפסיד כנגדה ממקום אחר (מהרש"ל בביאורו לסמ"ג, ריש הל' ערבי פסחים. ומובא במשנ"ב סי' הנא ס"ק ב).

¹⁰⁷ שלא אסרו אלא מלאכה המסיחה דעתו מהשמחה, ולא מלאכה שהיא בעצמה מביאה שמחה. [ועי' בדרכי משה (ס"ק ו) שמצדד שהחיוב לשמוח בפורים מתקיים אף ע"י שמחה הבאה מדבר חיצוני, כגון שמחת נישואין, שלא כברגלים שבהם אסור לישא אשה משום שאין מערבין שמחה בשמחה].

¹⁰⁸ וגדד המלאכה שאסור לעשות בפורים, הוא כמו בחול המועד. וכל זה כשאינו לצורך פורים, אבל לצורך פורים מותר אפי' מעשה אומן ומלאכה גמורה שאסור בחוה"מ (כדלהלן תשו' שאח"ז, וע"ש היתרים נוספים). הגר"ח קניבסקי (שונה"ל תוה"מ הע' א).

¹⁰⁹ ואף אם רואה סימן ברכה במלאכתו זו, יפסיד כנגדה במקום אחר. מהרש"ל בפירושו לסמ"ג ריש דין ערבי פסחים.

¹¹⁰ ומ"מ כתב הערוה"ש (סי"ב) שהשם ארוחותיו ימעט בישיבת החנות, ויש יראי ה' שאין פותחים החנויות בפורים.

- מותר לכתוב מגילה. (ו מותר. ז) שלא ימשך בהם ויתבטל משמחת פורים. (ח כן. ט) מותר (דלא קבלו היהודים אלא על עצמם ולא ע"י גוים). סעי' א וס"ק ב ג ה ו ושה"צ.
- כה) **שאלה למעשה:** א. פלאפון שהתקלקל בפורים, ודרוש תיקון מורכב הדורש עמל כדי לתקנו. יוש בו צורך ליום פורים לנסיעות וכד'. האם מותר לתקנו. (עי' סוף ס"א). ב. האם מותר להסתפר בפורים. (עי' ס"א).
- תענית: באלו ימים אסור להתענות [לעיירות ולכרכים].** 35
- תשובה: ביום י"ד וט"ו, בין בעיירות ובין בכרכים. וכל דיני תענית נתבאר לעיל סי' תרצה ס"ב. סעי' ג וס"ק ט.
- הספד:** (א) אלו ימים אסורים בהספד, בעיירות ובכרכים. (ב) האם הנשים מותרות לענות - שכולן עונות כאחת], לטפה [-שמכות כף אל כף], לקונן [-שאחת מדברת וכולן עונות]. (ג) ולאחר שנקבר המת. (ד) במקום שנהגו שבוים השבעה הולכים לקבר לקונן, האם מותר בפורים. [וכיצד ינהג]. (ה) וליך לשם בערב פורים (שחל בתוך השבעה). 36
- תשובה: (א) יום י"ד וט"ו, בין בעיירות ובין בכרכים. (ב) מענות ומטפחות, ולא מקוננות. (ג) אסור הכל. ודין תלמיד חכם בפניו עי' ביו"ד סי' תא ס"ה (שמבואר שעל ת"ח מותר להם אף לקונן כדרך בחול. ודוקא בפניו, אבל שלא בפניו, כגון שנקבר, לא. ויום שמועה כפניו דמי). (ד) לא, אלא האבל לבדו ילך שם בפורים עם חזן אחד ויאמר לו השכבה.¹¹¹ (ה) גם לא ילך, שלא יחשבו העולם שהאבילות נפסק מחמת פורים. סעי' ג וס"ק ח ט.
- אבילות:** (א) האם אבילות נוהג בפורים. (ב) ואבילות של יום ראשון (שי"א שהיא דאורייתא). (ג) הנ"ל א' ב', מה"ד ביום שני של פורים [-ט"ו לעיירות וי"ד לכרכים]. (ד) מיני שמחה שעושין, האם מותר בהם האבל. (ה) מה דין אבל בדברים שבצנעא. (ו) לסוברים אין אבילות נוהג בפורים, האם הוא עולה למנן ז' ימי אבילות. (ז) וכאשר מת בפורים עצמו. 37
- תשובה: (א) למחבר נוהג¹¹² (עי' הערה), ולרמ"א לא [ובפרט בענין חליצת מנעלים ושיבה ע"ג קרקע שאין להחמיר (דניכר טפי לבריות)]. (ב) גם כנ"ל א'. (ג) גם כנ"ל. (ד) יראה למעט בזה. [במג"א אסר כלל, אבל בא"ר ודה"ח פקפקו בזה]. (ה) נוהג¹¹³ (לכו"ע). (ו) כן, וכמו שבת (שאין בו אבילות אך משלים למנין ז'). (ז) גם כנ"ל ו'. סעי' ד וס"ק יב יד טז ושה"צ.
- ציאה מביתו:** (א) לבילה, אם יש לאבל מנין בביתו, האם ילך לביכניס לשמוע המגילה (ברוב עם). (ב) וכשאין לו מנין בביתו. (ג) כשהאבל יודע לקרוא המגילה היטב, ואין בביהכ"נ אחר שיוודע לקרוא המגילה כל כך בנקודות וטעמים ובדקדוק האותיות, מי עדיף שיקרא. (ד) חל פורים כמוצ"ש, והיה האבל בביהכ"נ בשבת במנחה וכבר אכל סעודה שלישית, כיצד ינהג. (ה) ואם צריך לחזור לביתו אחר מנחה לאכל סעודה שלישית, כיצד ינהג לענין ערבית ומגילה. (ו) בשחרית [בפורים שחל בחול], כיצד ינהג האבל. (ז) ולעניני הרשות, האם מותר לו לצאת מביתו. (ח) ביום ט"ו בעיירות, האם האבל ילך לביהכ"נ להתפלל שחרית. 38

הוספות ועיונים

¹¹¹ ועי' משנ"ב דרשו (על ס"ק ח ד"ה אבל ללכת) מה שהביאו בזה.

¹¹² כן כתב המחבר כאן, אך ביורה דעה (סי' תא) כתב שאין אבילות נוהג ביו"ד וט"ו [לבד מדברים שבצנעא דנוהג לכו"ע, כדלקמן אות ה'], וכדעת הרמ"א כאן. וכתב בשע"ת (כאן) בשם הברכ"י (סק"י) דנקטינן כדכתב המחבר ביו"ד, דהלכה כדברי המיקל באבילות. וכ"כ הכה"ח (ס"ק כב) בשם עוד פוסקים. (ועי' גם אול"צ ח"ד פס"א אות ב).

¹¹³ וכמו בשבת, שלא נוהג בו אבילות אך דברים שבצינעה נוהג, כגון תשמיש המטה ורחיצה בחמין. ודברים שבגלוי אינו נוהג וכנ"ל, אלא לובש מנעליו וזוקף את המטה ונותן שלום לכל אדם, ולא ילבש בגד קרוע בשבת. רמב"ם הלכות אבל ריש פ"י.

תשובה: **א**) לא (דכשאינו יוצא אין זה אלא דבר שבצנעא ונוהג בו). **ב**) טוב שיאסוף מנין בביתו, ואם אינו יכול יתפלל בביתו וילך לביהכ"נ לשמוע מגילה (שמגילה דוחה כל המצוות שבתורה, וכנ"ל סי' תרפז ס"ב, ובכללן אבילות). **ג**) האבל (ואחר יברך, כנ"ל סי' תרצב סק"א). **ד**) לא יצא מביהכ"נ עד שיתפלל ערבית וישמע קריאת המגילה. **ה**) אם יש לו מנין בביתו יתפלל ויקרא המגילה בביתו, ואם לאו ילך לביהכ"נ מבעוד יום (דבשבת אין אבלות כדלעיל ומותר לצאת כשהוא לצורך) ויהיה שם לתפילה וקריאת המגילה. **ו**) ילך לביהכ"נ להתפלל¹¹⁴ (ועדיף מבליה שאין יוצא לתפילה, דימי משתה ושמחה כתיב), [ויש מחמירין שילך לביהכ"נ לאחר שהתפלל לשמוע המגילה (ואפילו כשיש לו מנין בביתו, משום ברוב עם), והמיקל לילך בשחרית גם לתפלה לא הפסיד]. **ז**) יש להחמיר שלא יצא (כדין דבר שבצינעה¹¹⁵ שנוהג בפורים). **ח**) לא [אמנם חליצת מנעלים ושיבה ע"ג קרקע (שהם הנהגת אבלות והשבת השמחה) אין צריך אז, וכנ"ל תשו' קודמת]. סעי' ד ה"ק י"ג טו טז ושה"צ.

39. **צידוק הדין: א**) **האם אומרים צידוק הדין וקדיש (שאחר צידוק הדין) בפורים. [לסתם אדם]. ב**) **ולחכם בפניו.**

תשובה: **א**) לא. **ב**) צידו"ה אין אומרים, אך לאחר שדורשין עליו אומרים קדיש (בשביל הדרשה). ס"ק טז.

40. **אבל במשל"מ: א**) **אבל, האם חייב במשל"מ ובמתל"א. [ובתוך שבעה]. ב**) **ומה ימנע במשל"מ. ג**) **מי שמת אביו בפורים, כיצד ינהג אז, ובשנה הבאה. ד**) **האם אפשר לשלוח משל"מ לאבל כל י"ב חודש על אביו ואמו וכל ל' על שאר קרובים. [ובמקום שנהגו להקל בשאלת שלום]. ה**) **במקום שאין יהודי אחר חוץ ממנו והאבל, כיצד ינהג לענין משל"מ. ו**) **ואם האבל מחל על מנתו. ז**) **אבל עני, האם מותר לשלוח לו מעות. [ובתוך שבעה].**

תשובה: **א**) כן. **ב**) משליחת כל דבר שמחה (כגון מיני תפנוקים, כדלקמן). **ג**) ישלח מעות או בשר לעניים¹¹⁶, אבל לא תפנוקים העשויים לשמחה, ולשנה הבאה ישלח מנות אף שהוא יארציט. **ד**) לא, דהוי כשאלת שלום. ובמקום שנהגו להקל לשאול בשלום אבל בשבת¹¹⁷ מותר לשלוח לו מנות (אף בחול, דפורים כשבת וכדלעיל תשו' 37 ו'), רק שלא ישלחו מיני שמחה, אבל תוך שלושים אין להקל. **ה**) חייב לשלוח לאבל, כדי לקיים מצות משל"מ. **ו**) הנותן פטור, שאין נותנים לאדם מתנה בעל כרחו¹¹⁸. **ז**) מותר, דלא גרע מצדקה. סעי' ו"ק י"ב-כב.

כ) **שאלה למעשה:** לחידודי: אבל ששלחו לו משלוח מנות [שלא ידעו שהוא אבל, או שלא ידעו שאין שולחים מנות לאבל], האם מותר לו לקבלו. (עי' היטב ברמ"א ס"ו).

הוספות ועיונים

¹¹⁴ ולדעת המחבר (כאן) לא יצא להתפלל, אך ביו"ד כתב להקל, ועי' מה שכתבנו בזה לעיל הע' 112.

¹¹⁵ שמה שנמנע מלצאת אינו ניכר שמחמת אבלות הוא אלא סבורים שאין לו להיכן לצאת. ¹¹⁶ נראה דרצה לומר שישלח את המשלוח מנות לעניים [לבד מהמתנות לאביונים שנותן לעניים], כדי שתהיה נתינתו דרך צדקה ולא דרך מתנה, למעט בשמחה. [ואם רוצה לצאת באותם מתנות שנותן לעניים גם ידי משל"מ וגם ידי מתל"א, עי' לעיל סי' תרצה ס"ד בבה"ל בשם הטורי אבן שנסתפק אם אפשר].

¹¹⁷ נוסף ע"פ המג"א (ס"ק יב) מקור דין זה, וכן העתיק בשונה"ל הל' ו.

¹¹⁸ ואף לדעת הפר"ח וחת"ס דחלקו על הרמ"א לעיל סי' תרצה"ה ס"ד וס"ל שכאשר המקבל אינו רוצה לקבל אין הנותן יוצא, נראה שמודים כאן, דשאני התם שיכול הנותן לתת לאחר ולפיכך לא נפטר מחובתו, משא"כ בזה שאין שם אחר חוץ מאותו שלא רוצה לקבל, ממילא פטור הנותן ממשל"מ.

(הקדמה לסעיף ז). **דין אונן בפורים: א. חיובו בשמחה:** כתב הארחת חיים (הל' פורים אות לט): אונן מותר בבשר ויין בפורים, דלא אתי עשה דיחיד דאבלות ודחי עשה דרבים דאורייתא [ונכמו שאמרו בגמ' (מ"ק יד:)] לענין אבלות במועד, שאין אבלות שהוא עשה של יחיד דוחה את המועד שהוא מצות עשה של רבים דהיינו מצות ושמחת בחגיך שחל על כל ישראל באותו זמן], ושמחת פורים חיובו מדברי קבלה שנחשב כדאורייתא. והובא בשו"ע. **ב. חיוב אונן בשאר מצוות שבפורים:** הרמ"א למד מהדין הנ"ל, שבלייל פורים [שאו לא קוברים המת], אונן חייב גם בשאר המצוות, ובדומה לדין אונן ביו"ט, שבלייל יו"ט הרבה פוסקים חייבוהו במצוות, שכיון שאין דרך לקברו בלילה וממילא אינו עסוק בקבורה, אין שייך בו אנינות. והרבה אחרונים מפקפקים על זה. ועי' משנ"ב ס"ק כה. ג. **סדר קרימה בדין קבורת המת:** דעת הרמ"א לעיל כסי' תרפו (ב"ב) שקבורת מת קודמת למקרא מגילה. אמנם הרבה אחרונים חלקו על זה, וכתבו שרק מת מצוה קבורתו קודמת, אבל סתם מת שיש לו קוברים, קוראים המגילה תחילה.

41. אונן: א) אונן בפורים [דהיינו כל זמן שלא נקבר המת], האם מותר בבשר ויין. ב) וביום שני [כגון ט"ו לעיירות]. ג) ובליל פורים. ד) מה דינו לענין ק"ש תפילה ומגילה, בלילה. ה) וכיצד ינהג ביום לענין מקרא מגילה. ו) ואם כבר שמע המגילה לפני הקבורה. ז) וכיצד ינהג אונן ביום לענין ק"ש ותפילה. ח) ולענין תפילין.

תשובה: א) כן. ב) אסור. ג) אסור. וכ"ש במוצאי פורים. ד) י"א שחייב (דלילה לאו זמן קבורת המת הוא), ויש לפקפק על זה ולכן ישמע המגילה מאחר. ה) לא יקרא עד אחר קבורת המת. ו) יחזור ויקרא בלא ברכה, דבשעה שקרא היה פטור מכל המצוות. ז) דינו כשאר אונן שלפני הקבורה פטור ולאחר הקבורה דינו כנ"ל סי' עא. ח) מחלו, וצ"ע לדינא. סעי' ז וס"ק כג-כז ושה"צ.

(הקדמה לסעיף ח). **אם מותר נישואין בפורים:** איתא במשנה (מ"ק ח:), אין נושאין נשים במועד. ובגמ' נחלקו האמוראים בטעם הדבר, יש אומרים משום שנאמר 'ושמחת בחגך' - ולא באשתך. [וטעם זה אינו שייך בפורים שלא נאמר בו כן]. ויש אומרים מפני הטורח דהיינו שלא יטרח במועד טירחא שאינה צריכה [וגם טעם זה לא שייך בפורים]. ויש אומרים משום ביטול פריה ורביה, וכלומר שאם נתיר לו לישא במועד לא ישא אדם אשה כל ימות השנה אלא במועד כדי שיוכל לעשות סעודה אחת לשמחת נישואיו עם סעודת המועד, ונמצא שעד אז הוא בטל מפריה ורביה. וגם על טעם זה הביא הב"י בשם תשובת הרשב"א שבפורים אין לחשוש, לפי שבשביל יום אחד של פורים לא ימתין מלישא עד אז, וכלומר דדוקא במועד שלא יצטרך לעשות כלל סעודה עבור שבעת ימי המשתה שלו לחוד כי בלאו הכי סועד כל שבעת ימי החג, ימתין עד החג, אבל בפורים שאינו מרויח אלא יום אחד לא ימתין. עוד הביאו בגמ' יש אומרים הטעם שאין נושאין במועד משום שאין מערבין שמחה בשמחה [ע"ש בגמ' המקור לזה מהפסוק]. ודעת המג"א (פ"ק יח) שטעם זה שייך גם בפורים, וכתב שכיון שלהלכה נפסק טעם זה של אין מערבין שמחה בשמחה, כמבואר בשו"ע (אבה"ע"ו סי' ס"ב, ע"ש), לכן יעשה החופה לפני כניסת ליל פורים. ואילו בב"י הביא תשובת הרשב"א שנשאל על נישואין בפורים, והשיב להתיר, ומבואר דלא ס"ל ששייך עירוב שמחה בשמחה לענין פורים. והטעם לכך, ביאר בדרכי משה (פ"ק יח) שדוקא לענין רגלים אין להתעסק בשמחה [תשובה כגון תהנה] זולת לשמחת החג, משא"כ בפורים שהעיקר בו זה להיות שמח, ואפי' כשמגיע לשמחה ע"י שמתעסק בשמחה אחרת (ע"ש עוד, וראה לעיל הע' 107 שמתעם זה הותרה בפורים מלאכה המביאה שמחה).

42. נישואין, פדיון הבן, מילה: א) האם מותר לישא אשה בפורים. ב) סעודת פדיון הבן וברית מילה, האם מותר בפורים.

תשובה: א) מותר, והמג"א אוסר (וטעמו, לפי שלענין אין נושאים נשים במועד העיקר להלכה כמ"ד הטעם משום שאין מערבין שמחה בשמחה, וס"ל למג"א שטעם זה שייך גם בפורים, ונתבאר בהקדמה

בהרחבה) וכתב שיעשה החופה ביום י"ג¹¹⁹ והסעודה בליל פורים. ובמדינות אלו פשט המנהג להיתר, ובחמ"מ כתב שנכון יותר לעשות החופה בסוף יום י"ד וסעודת פורים יעשה מקודם (וכך אינו מערב שמחה בשמחה). (ב) כן (לכו"ע, שזה אפ"ל ברגל מותר, כנ"ל ס"ת תקמו ס"ד). סעי' ח וס"ק כח כט.

4.3 איסור לא ילבש וכלאים דרבנן בתחפשות: (א) מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, האם מותר הדבר. (ב) ולבישת כלאיים דרבנן.

תשובה: (א) י"א שאין איסור בזה כיון שאין מתכוונים אלא לשמחה בעלמא (ולא למטרת לבישה), אבל הרבה אחריו כתבו שיש לבטל מנהג זה [ואם כל המלבושים של איש ורק מלבוש אחד של אשה וניכרים הם אפשר שאין למחות בהן], והזהירו להתרחק מזה. וה"ה כל זה בשמחת נישואין. (ב) גם יש מקילין, ובש"ל"ה כתב דלאו משנת חסידים היא, ושומר נפשו ירחק מזה¹²⁰. סעי' ח וס"ק ל לא.

4.4 גזילה דרך שחוק: (א) בנ"א החוטפים זה מזה דרך שמחה, האם יש בזה משום לא תגזול. (ב) ממתני עד מתי נוהג הקולא בהנ"ל. (ג) בהנ"ל א', האם מותר לברך על מה שחוטפין. (ד) באיזה אופן יש בו משום גזילה.

תשובה: (א) לא (כיון שאינו עושה ע"מ לגזול ולהרויח). ובש"ל"ה כתב דלאו משנת חסידים היא, ושומר נפשו ירחק מזה. (ב) מעת קריאת המגילה עד ליל סעודת פורים (שסעודת פורים בדר"כ נמשכת לליל מוצאי פורים, וכנ"ל ס"ת תרצה ס"ב), שהם שני לילות ויום אחד. (ג) כן (ואין בזה משום בוצע בירך ניאץ ה"י¹²¹, שהרי לא נחשב גזל). (ד) בדבר שאינו כהוגן ע"פ טובי העיר. סעי' ח וס"ק לא לב. (ועי' לעיל ס"ת תרצה ס"ב בענין מי שהזיק את חברו מכח שמחת פורים).

(כז) **שאלה למעשה:** האם מותר לעשות סעודת סיום מסכת בפורים. (עי' ס"ח וס"ק כח כט).

סיכום קצר לנלמד: עשיית מלאכה: האידינא נהגו שלא לעשות מלאכה בפורים, והעושה אינו רואה סימן ברכה [כגון אם זרע אינו מצמיח, וי"א שאינו מרויח אבל אינו מפסיד]. • בלילה - מחלו' אם אסור, ולמתירים האיסור מהנץ. ביום השני: המחבר כתב שאף אם נוהגים איסור אינו מנהג, ויש חולקים, ולמעשה תלוי במנהג המקום. • ד" סוגי מלאכות מותרים בפורים: א. מלאכת שמחה, כגון בית חתנות לבנו. וכן פרקמטיא מותר מטעם זה. ובכלל זה דבר שיש בו הפסד, או כשאין לו מה יאכל. ב. מלאכת מצוה, כגון כתיבת פסקי הלכות ופירושי המקרא. וכן מותר לכתוב מגילה. ג. דבר שאין צריך עיון גדול, כגון כתיבת אגרת שלום או מזכרת חובותיו. ומ"מ יראה שלא ימשך בהם, שלא יבטל משמחת פורים. ד. מלאכות לצורך פורים. וע"י גוי מותר כל מלאכה. • אונן: ביום פורים מותר בבשר ויין, אך לא בלילה, וכ"ש לא ביום השני של פורים. ק"ש תפילה ומגילה: בלילה - י"א שחייב, ויש לפקפק בזה, לכן מגילה ישמע מאחר. ביום - מגילה לא יקרא עד אחר קבורת המת, ואפ"י שמע ישמע שוב בלא ברכה דקודם לזה היה פטור מכל המצוות. ולענין ק"ש ותפילה (ביום) דינו כשאר אונן ולפני הקבורה פטור. תפילין: מחלו' אם ינית, וצ"ע. (ס"ז). • אבילות: אין אבילות בפורים, חוץ מדברים שבצנעא. (למחבר נוהג אבילות, ובי"ד כתב שאין נוהג וכתבו האחריו דכן עיקר). וזהו בשני ימי פורים.

הוספות ועיונים

¹¹⁹ ועי' לעיל ס"ת תקנ ס"ג בד"ן חופה שביום תענית אסתר.

¹²⁰ וכיון שכל ההיתר של הרמ"א בלבישת איש שמלת אשה ולהיפך, וכן בלבישת כלאים דרבנן ולחטוף זה מזה, הוא משום שעושים כן דרך שמחה, בזמנינו שערבה כל שמחה ואין אנו במדרגה של שמחה זו, אין נוהגים בכל זה. וכן לענין גזילה דלקמן מי שהזיק חייב לשלם. ערוה"ש ס"ב.

¹²¹ ולכן א"א לברך על גזל, וכנ"ל ס"ת קצו ס"א ע"ש.

ומ"מ יראה למעט במיני שמחה שעושים [המג"א אסר לראות מיני שמחה, אבל הא"ר ודה"ח פקפקו בזה]. אף שאין אבילות בפורים, עולה למנין שבעה, כמו שבת. (ס"ז). • אָבֵל בלילה: אם יש לו מנין בביתו, יקרא המגילה שם ולא ילך לבהכ"נ. ועדיף שיביא מנין לביתו. ואם א"א, יתפלל בביתו וילך לבהכ"נ לשמוע המגילה. [ואם אין אחר שיודע לקרוא המגילה היטב, יוכל לקרוא הוא]. חל פורים במוצ"ש, אם היה האבל בבהכ"נ לאחר סעודה שלישית, לא יצא משם עד לאחר קריאת המגילה. אך אם צריך לחזור לביתו לסעודה שלישית, ואין לו מנין בביתו, ילך לבהכ"נ מבעו"י ושאר שם עד אחר המגילה. בשחרית, ילך לבהכ"נ להתפלל [ויש מחמירים שילך רק אחר התפילה לשמיעת מגילה, והמיקל גם לשחרית לא הפסיד]. לעניני הרשות לא יצא מביתו. ביום שני של פורים לא ילך לבהכ"נ אפי' לשחרית, אבל חליצת מנעלים ושיבה ע"ג קרקע א"צ ביום זה. • אבל במשל"מ ומתל"א: אייב, ואפי' תוך שבעה. אך לא ישלח כל דבר שמחה. ואין שולחין לאבל משל"מ - כל י"ב חודש על הורוי וכל ל' יום על שאר קרובים, ובמקום שנהגו להקל בשאלת שלום לאבל (בשבת) מותר לשלוח לו משל"מ, רק לא מיני שמחה, ולא תוך ל'. אם אין אבל אחר בעיר, חייב לשלוח אליו, אפי' האבל מוחל על מנתו. אָבֵל עני מותר לשלוח לו מתל"א, דלא גרע מצדקה. • הספד: שני ימי פורים אסורים בהספד. והנשים מענות כאחת ומטפחות כף אל כף, אבל לא מקוננות [-שאחת מדברת וכולן עונות]. ולאחר קבורה אסור הכל. במקום שנהגו שביום שביעי הולכים לקבר לקונן, אסור בפורים אלא האבל לבדו ילך לשם בפורים אם חזן ויאמר לו השכבה. ואפי' בערב פורים שחל בשבעה לא ילך לשם, שלא יחשבו שהאבילות נפסק מחמת פורים. (ס"א). • צידוק הדין: אין אומרים צידו"ה ולא קדיש שאחריו, רק לחכם בפניו שדורשין עליו אומרים קדיש לאחר הדרשה. • תענית: שני ימי פורים אסורים בתענית. • נישואין: מותר לישא אשה בפורים. ולמג"א אסור אלא יקדים החופה ליום י"ג, ובמדינות אלו פשט המנהג להיתר, ובחמ"מ כתב שנכון לעשות החופה בסוף יום פורים וסעודת פורים יעשה מקודם. סעודת פד"ה ומילה, לכו"ע מותר. • מנהגי איסור משום שמחה: מה שנהגו שלובשים פרצופים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, י"א שאין בזה איסור שאין כוונתם אלא לשמחה בעלמא, אבל הרבה אחרו' אסורים וכתבו שיש לבטל מנהג זה [ואם כל המלבושים של איש ורק מלבוש אחד של אשה וניכרים הם, אפשר שאין למחות בהן]. והזהירו להתרחק מדברים אלו. וכן הדין בשמחת נישואין. וכן יש מקילין ללבוש כלאיים דרבנן, ולא משנת חסידים היא, ושומר נפשו ירחק מזה. ובנ"א החוטפים זה מזה דרך שמחה, אין בזה משום גזל, ומותר לברך על מה שחוטפים. ונהגו כך מעת קריאת המגילה עד ליל סעודת פורים דהיינו שני לילות ויום אחד. ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן ע"פ טובי העיר. ומ"מ גם זה לאו משנת חסידים היא, ושומר נפשו ירחק מזה.

סִימָן תּרֵצוּ

(הקדמה). דין אדר ראשון בשנה מעוברת: מבואר בסוגיא (מגילה ה) לענין שנה מעוברת שכל מצוות פורים נוהגות באדר שני ולא באדר ראשון. והנה אמרו במשנה 'אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים' ודייקו בגמרא הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין, דהיינו שבשני האדרים נוהגים¹²² (ע"ש בגמ', וכת' הנ"ל נקטו הפוסקים). ונחלקו בזה הפוסקים, הרמב"ם (פ"ב הי"ג)

הוֹסֵפוֹת וְעִיּוֹנִים

¹²² ובשפת אמת (ד"ה ושיון) עמד על כך מפני מה שאר מצוות הפורים אינם נוהגים אלא באדר שני, ואילו הספד ותענית נוהגים בשני האדרים. ותיריך, שמסברא היו צריכים לנהוג את כל מצוות החודש בשני האדרים, שכן יש בזה סברות לכאן ולכאן, וכמבואר שם בגמ', אלא שיש פסוק ללמד שאין מקיימים מצוות הפורים אלא פעם אחת בלבד, אבל איסור הספד ותענית

פירש כפשוטו שאף באדר ראשון אסורים ימים אלו בהספד ותענית. אך הרא"ש (פ"א ס"ז) פירש שדוקא באופן שלא ידעו קודם י"ד שיעברו את השנה וקראו את המגילה ב"ד ושוב עיברו את השנה ובטלו ממנו מצוות פורים, אז אסור בהספד ותענית, מאחר שחלה בו מצות מקרא מגילה [אע"פ שבטלה]. אבל בסתם שנה מעוברת, שלפני פורים עיברוהו ולא היתה בו מצות קריאה כלל, מותר בהספד ותענית. ושני שיטות אלו הובאו בשו"ע. ויש מן הראשונים (עי' תוס' ו: ד"ה ורבי בשם יש נוהגים, ור"ן ד"ה גמ') שדקדקו מסוגיא זו שאף ראוי להרבות בסעודה באדר ראשון¹²³, מפני שלא מיעט התנא אלא מקרא מגילה ומתנות לאבינוים [ואף משלוח מנות בכלל זה, שדומה למצות מתנות לאבינוים (ר"ן ס"ט)]¹²⁴. ומכאן מקורו של הרמ"א שכתב שיש מחייבים להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון, ע"ש.

45. **מגילה ועל הנסים: א) האם קוראים המגילה ב"ד וט"ו שבאדר ראשון. ב) ואם קראו, האם צריכים לקרוא שוב באדר שני. ג) האם אומרים באדר ראשון על הנסים. ד) ומה"ד אם אמר.**

ת': א) לא. ב) כן. ג) לא. ד) אינו חוזר. סעי' א וס"ק א.

46. **הספד, תענית, אבילות: א) האם מותר הספד ב"ד וט"ו שבאדר ראשון. ב) ותענית. ג) מי שנדר בפירוש להתענות בפורים קטן, האם חל הנדר. ד) ואם נדר על שני וחמישי של כל השנה וחל בהם פו"ק. ה) שאר דיני פורים (כגון משל"מ ומתל"א ומלאכה), האם נוהגים בפו"ק. ו) אבילות, האם נוהג בו.**

תשובה: א) לא (והמחבר הביא יש מתירים). ב) כנ"ל א'. ג) כן, דהוי רק מנהג. ד) י"ל שדעתו היה חוץ מפו"ק. ה) לא. ו) כן (לכו"ע). סעי' א וס"ק ג.

47. **נפילת אפים: א) ב"ד וט"ו שבאדר ראשון, האם נוהגים נפילת אפים. ב) ומזמור יענך ואל ארך אפים. ג) וכשחלו בשבת האם אומרים צדקתך.**

תשובה: א) לא (וכן לא במנחה שלפניהם. סי' קלא ס"ק לג). ב) גם לא (והטעם בכל זה לפי שימי נס והצלה הם. ב"י וראה לעיל הע' 122). ג) לא. מזמור לאסף (שיש הנוהגים לאמרו בכל יום), יש מקומות שאין אומרים בכל יום שאין אומרים תחנון, ויש מקומות שרק ביום שיש בו הלל אין אומרים אותו. סעי' א וס"ק ב.

48. **רבינו סעודה: א) ב"ד שבאדר ראשון, האם נוהג משתה ושמחה. ב) ובט"ו. ולמוקפין.**

תשובה: א) לא, וי"א שחייב להרבות במשתה ושמחה, ור"י מפאריש היה רגיל להרבות ולהזמין בנ"א, ואין נוהגים כן. ומ"מ ירבה קצת בסעודה לצאת דעת המחמירים, לכבוד הנס הנעשה בעתים הללו (עי' לעיל הע' 122). ב) אף למוקפין אין נוהג¹²⁵. סעי' א וס"ק ד ה.

הוספות ועיונים

שאינם בכלל מצוות היום, הרי ששייכים בהם הסברות שנאמרו בגמ' שיש לנהוג בשני האדרים. (וע"ש ת"י נוסף). וכלומר שב' ימים אלו שבאדר ראשון הם תאריך זמן הנס, אלא שלענין מצוות פורים קימ"ל שאין עושים פורים אלא פעם אחת.

¹²³ אבל לענין עשיית מלאכה אין איסור בראשון, כי הלא גם בשני אין בו איסור כי אם במקום שנהגו כמו שנתבאר לעיל סי' תרצו ס"א (הגהות מיימוניות פ"ב אות ש).

¹²⁴ וכתבו על זה התוס' (ה"ל) דלא נהירא, דאמרינן בגמ' הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין, מכלל דשמחה ומשתה ליכא וכו', וכן הלכה שאין צריך להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר הראשון (עכ"ל).

¹²⁵ מקור ד"ז הוא מהפמ"ג שלמד כן בדברי הסמ"ק (וצ"ל הגה' סמ"ק, כי בסמ"ק עצמו מבואר להדיא שיעשה בב' הימים). אכן צ"ב טעם הדבר למה בני כרכים יעשו ב"ד ולא בט"ו. ואפשר דס"ל שעיקר הפורים לעולם הוא ב"ד, ורק לבני כרכים דחו את מצוות היום למחרת, והני מילי

פורים פרטי: א) מי שנעשה לו נס באדר וקיבל על עצמו לעשות תמיד יום משתה ושמחה, מתי יעשה בשנה מעוברת, כשארע הנס באדר ב'. ב) ואם ארע הנס בשנה פשוטה. ג) אותה סעודה שעושים בשביל הנס, האם נחשבת סעודת מצוה.

ת': א) באדר ב'. ב) באדר א'. (ולעיל סי' תרפו סק"ח כתב שיעשה באדר ב', אא"כ נעשה הנס באדר א', וצ"ע¹²⁶). ג) כן, שכל סעודה שעושים לזכר נפלאות ה' נחשב סעודת מצוה¹²⁷. ס"ק ב.

סיכום קצר לנלמד: שנה מעוברת: אדר ראשון אין קוראים בו המגילה, ואם קראו צריך לקרוא שוב באדר ב'. אין אומרים עה"נ באדר א', ואם אמר אינו חוזר. • הספד, תענית, אבילות: פו"ק אסור בהספד ותענית, בשני הימים [-י"ד וט"ו של אדר א']. אם נדר להתענות בו, חל הנדר, ואם נדר להתענות בסתם שני וחמישי של כל השנה, י"ל שהיה כונתו חוץ מפו"ק. שאר מצוות של פורים אין נוהגים בפו"ק. ואבילות נוהג בו. • נפילת אפים: אין עושים בב' ימי פו"ק. ולא אומרים למנצח, ולא אל ארך אפיים. ואם חל בשבת אין אומרים צדקתך. • ריבוי סעודה: י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון [אבל לא בט"ו אפי' למוקפין], ואין נוהגים כן, ומ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת דעת המחמירים - לכבוד הנס שנעשה בזמנים אלו. • **פורים פרטי:** מי שנעשה לו נס באדר וקיבל על עצמו לעשות תמיד יום משתה ושמחה, אם אירע הנס באדר ב', יעשה באדר ב', ואם אירע בשנה רגילה, יעשה באדר א'. ואותה סעודה סעודת מצוה היא, שכל סעודה שעושים לזכר נפלאות ה' הוא סעודת מצוה.

הוספות ועיונים

בפורים רגיל אבל בפורים קטן עושים כעיקר הזמן שהוא י"ד (ויש להעיר קצת מדברי המשנ"ב סי' תרצו ס"ק סא שבפורים המשולש, בני כרכים המקדימים ליום י"ד חשיב שלא בזמנה). ועלי בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' נח) שכתב שדברי ההג' סמ"ק שיעשו ב"ד ולא בט"ו (ומזה הוציא הפמ"ג הדין הנ"ל), לא מיירי אלא לבני פרזים, אבל בני כרכים לעולם יעשו בט"ו.

¹²⁶ ויש מתרצים, שאם קיבל על עצמו לעשות סתם זכר לנס אזי יש לעשותו באדר א' מטעם דאין מעבירין על המצוות, אבל לעיל בסי' תרפו מדובר כשנדר לעשות פורים וכיון שקיבל על עצמו בלשון פורים אז יש אומדנא שכוונתו על החודש שבו חל פורים. שונה"ל תורת המועדים הע' ה' בשם קונטרס טוב לב משתה תמיד.

¹²⁷ ועי' לעיל סי' ריח ס"ק לב, שמי שנעשה לו נס, יפריש לצדקה כפי השגת ידו ויחלק ללומדי תורה ויאמר הריני נותן זה לצדקה ויהי רצון שיהא נחשב במקום תודה שהיית חייב בזמן המקדש, וראוי לומר פרשת תודה, וטוב וראוי לו לתקן צורכי רבים בעיר, וכל שנה ביום זה יתבודד להודות להשי"ת ולשמוח ולספר חסדו.

תשובות לשאלות למעשה

- (א) כן, כפי שכתב הבה"ל שנראה שבשעה"ד יש להקל. (ומ"מ יש לבעל קורא ליזהר שלא להישען על התיבה או המפה כאשר הדרך להניח עליה ספר תורה בלא הפסק, שנחשבת תשמיש קדושה, וכפי שהזהיר כן המשנ"ב לענין הקורא בתורה לעיל סי' קמ"א ס"ק ד, אלא א"כ גיילים להניח טלית על התיבה בעת קריאת התורה שאז אין על התיבה שם תשמיש קדושה. ובס"ת הנהוג אצל הספרדים שנתון בתוך תיק, גם אם אין מניחים טלית מותר, שאין גוף הס"ת (-היריעות והעצי חיים) מונחים על התיבה עצמה אלא תיק הספר, לפיכך התיבה נחשבת תשמיש קדושה, וכ"כ בכף החיים סי' קנד ס"ק (כב).
- (ב) א. יוכל לקרוא את הפסוקים שהחסיר אף מתוך ספר רגיל, עד שיגיע היכן שאוחז השליח ציבור, ומשם ישמע מהש"ץ, שכן קרא על פה עד חציה יצא (ולפני שמתחיל הקריאה יברך ברכות המגילה. וכן נתבאר הדין בציור הנ"ל בשו"ת אור לציון פנ"ד אות ח בביאורים ע"פ המבואר בסעיף זה). ב. יבחר בכשרה הרגילה, שזו כשרה לכתחילה ואילו השניה אינה כשרה אלא בדיעבד (שו"ע). ואין חילוק היכן התיבה נמצאת (שה"צ י).
- (ג) צריך ליזהר מאד שלא יקרא בקול, שלא יתנו השומעים דעתם לקריאתו ויפסידו בכך הקריאה. ולענינו נראה שאין חילוק אם יש בידיו מגילה כשרה אלא בכל גונא יש ליזהר שלא לקרוא באופן שישמעהו, דאם כן יתכן שתפיסל קריאת השומעים לגמרי, שעלולים להאזין בחלק תיבות אליו ובחלק תיבות אל הבעל קורא - ונמצא שיש תיבות שלא שמעו כלל, או גם אם שמעו הכל אבל הוא שלא כסדרן והוי למפרע שאין יוצאים בזה כדלקמן סעיף ו'.
- (ד) שיוכל לקרוא [או לשמוע] ממקום שהחסיר, ויצא בזה. שהרי הפסק בדיבור אינו מעכב בדיעבד, ואפי' אם גם שהה כדי לגמור כולה [באופן זה שאינו באונס - לכו"ע]. (אכן כיון שדיבר צריך לחזור ולברך משום שהסיח דעתו מהברכה הראשונה. כן מבואר בשונו"ל הל' ו ע"פ המשנ"ב, וכן הביאו במשנ"ב דרשו (על ס"ק יח ד"ה ואם שהה) משם הגריש"א, ע"ש בהרחבה).
- (ה) יצא לכתחילה.
- (ו) שיצא [בדיעבד].
- (ז) הרב פתח לו משנ"ב בהלכות מגילה סי' תרצ ס"ק מ שמבואר שכונה להוציא השומעים בתחילת המצוה מועילה גם לאח"כ אף שלא כיון משך המצוה [והוסיף שכ"ש שם שאינו דומה למתנמנם כלל, כי מתנמנם אינו בר כונת הלב משא"כ בתוקע [או קורא המגילה וכל מצוה אחרת] שמתעסק בכוונות אך תמיד בלבו להוציא את השומעים ועל דעתם קורא ואף שאינו חושב זאת להדיא כל משך זמן המצוה, ודוק בהבדל, וכן מבואר בלשון הש"צ 'משום דהוא... במחשבתו לצאת' ע"ש].
- (ח) א. במ"ב מבואר לענין מגילה דלא מהני, דמה שקרא ולא נתכוין לצאת בו אין קריאתו נחשבת כלל לענין קיום המצוה. [וק"ו הוא לענין קריאת שמע דאורייתא, ומה גם שיש שיטות שרק פסוק ראשון הוא מהתורה והשאר דרבנן (עי' משנ"ב סי' סג ס"ק טז) ויותר יש סברא לומר שלא יועיל לו מה שמכוין בדרבנן לפסוק ראשון דאורייתא שכבר קרא]. ב. בשה"צ מבואר שבקריאת התורה אסור

- (ולא חילק בין הפרשיות לומר שבמקום שיש בו פרסום נס מותר, משום שקריאת המגילה כל מהותה הוא פרסום הנס משא"כ קריאת התורה אפי' כונתו לפרסום הנס משמע לאסור)¹²⁸.
- (ט) ש"ץ מסתמא דעתו על כולם, ויצא. (ולכתחילה אם מותר לשמוע המגילה מחדר סמוך לביהכ"נ, גם באופן שאין חיסרון בכונה, עי' לקמן סעי' יח בבה"ל).
- (י) **א.** שמשמע שהמשנ"ב לא סבר כחידוש זה, ממה שכתב [בשם הח"א] דהנוהגים כן אינו מנהג. (ועי' שו"ת אור לציון ח"ד פנ"ד תשו' ט, ומשנ"ב דרשו על ס"ק נב וע"ש שהביאו בשם כמה פוסקים חששות נוספים שמחמתן יש נוהגין כן). **ב.** משמע שלא, שרק במגילה אמרו שלכתחילה לא יפסיק יותר מכדי נשימה מפני שהיא כאיגרת, הא בקריאה"ת אין חיסרון בזה.
- (יא) אינו מפורש במ"ב, אך פשוט שאין דינו כקורא שלא בזמנה שכיון שנעשה פרוז בן יומו זהו זמנו ואין כאן שום קדימה (ומה שחל עליו גם שם בן ט"ו זהו חיוב נוסף ואין זה שייך למה שהוא גם בן י"ד), אכן לכתחילה מצווה לקרוא בעשרה כמו כל יחיד הקורא בזמנה כמבואר בשו"ע (ויש לעיין אם בני ט"ו יכולים להצטרף להשלים מנין, מאחר ואינם בני חיובא ושמא לא שייך אצלם פירסומי ניסא ביום זה, ואמנם במ"ב לעיל ס' תרפח ריש ס"ק כ מבואר שמצטרפים גם אותם שאינם בני חיובא. מיהו יתכן שאם היה באפשרותו להישאר בעיר ולשמוע מעשרה עדיף לעשות זאת, ששם יש עשרה בני חיובא ושמא זה יותר עדיף מעשרה שאינם בר חיובא, ועי').
- (יב) **א.** יש לתקנה, כדפירש המ"ב שדיעבד היינו שכבר קרא בה, לאפוקי שאין הכוונה 'בדיעבד כשרה' שיוכל לקרוא בה כך אלא לכתחילה יש לתקנה. (וכן פי' להדיא בלבו"ש דברי המג"א שכתב כלשון שבמ"ב). **ב.** מגילה זו כשרה בדיעבד, כדין מגילה חסרה שעד מיעוטה כשר [וכפרטים שנתבארו לעיל ס' תרצ"ג], ולכן עדיף לו שלא להיזקק לקרוא בה, אך במקום הצורך יוכל לעשות זאת ואין דינו כקורא מתוך החומש. [ומ"מ אפי' קורא מתוך החומש או בע"פ, עד חציה אינו לעיכובא, וכנתבאר לעיל שם].
- (יג) מלשון המ"ב משמע שעדיף לקרוא בטעמים מאשר מגילה רגילה ובלא טעמים.
- (יד) יוצא במגילה זו, ולא יברך עליה. (אך לכתחילה ודאי אין לקרוא בה, שהרי נחשבת מגילה גזולה וכל רגע שמשתמש בה עובר על גזל, וכ"כ המ"ב לענין שופר לעיל ס' תקפו ס"ק ט).
- (טו) לשון המ"ב משמע שכששכח כל הברכות מפסיק ומברך כולן, כולל ברכת שהחיינו, ובפשטות ה"ה כשצריך לברך שהחיינו בלבד יפסיק ויאמרה. (ואע"ג דיתכן וברכת שהחיינו אינה דוקא על המגילה אלא על תוקפו של יום, כדצייד בבה"ל, מ"מ ודאי יש לה שייכות למגילה וגם זהו עיקר תקנתה לברך אז בעת הקריאה, ולכן כל שלא בירך קודם יברך באמצע כשנזכר). ויברך בין הפרקים, ועי' שה"צ ס"ק יא מהו בין הפרקים.
- (טז) כן. שמה שכתב המ"ב ששמוע ששח אינו יוצא, היינו כשהפסיד מילים, וכמבואר בלשון המ"ב, אך באופן הנ"ל ששח בעת שתיקת הש"ץ ולא חיסר מילים, יצא. [ואם באמת חיסר מילים, יחזור לאומרם אפי' מתוך החומש עד שיגיע לחזן, וכנתבאר במ"ב לעיל ס' תרפט ס"ק ה ועוד מקומות]. ולא עוד אלא באופן שרואים שההכאות מפריעות לקריאת המגילה [ולא רק ענין של נוחות], אפי' לכתחילה מותר לשוח בשביל זה, דלצורך הקריאה מותר להפסיק בדיבור ואין זה נחשב הפסק (וכנ"ל ס' תרצ"ג ובשה"צ ס"ק מג).

¹²⁸ ואם יש להתיר לעשות זאת בין העליות, עי' מ"ב לעיל ס' קמו ס"ק ו, מיהו לעניננו אין שייך הסברא של שמא ימשך. ועי' אג"מ ח"ו ס"ט אות כא, ויש חולקים, ואכמ"ל.

(ז) משמע מהמ"ב שאפשר לעושה המצוה לכוין להוציא אחרים ושבעצמו לא יצא בזה.

(ח) משמע שלא (וע"ע משנ"ב דרשו על ס"ק טז).

(ט) מהטעם שהובא במשנ"ב משמע שאין צריך לקרוא, מיהו זהו טעם אחד בגמרא אך בגמ' אמרו טעם נוסף (והובא לעיל בהקדמה) שקריאת המגילה זו היא ההלל, ולפ"ז מי שאינו קורא את המגילה משמע שיש לו לקרוא את ההלל. וכן כתב המאירי (מגילה יד. רה"ע). מיהו בברכי יוסף (ס"ק ד) כתב על דבריו דלא נקטינו כן להלכה אלא הלכה כתירוץ השני בגמ', ולפ"ז לא יקרא הלל. ושוב כתב בספרו מחזיק ברכה (שם ס"ק א) שמדברי הבה"ג והרמב"ם שהביאו רק הטעם הראשון מוכח שהלכה כהטעם שקריאתה זו ההלל, ועפ"ז כתב בשערי תשובה (כאן ס"ק ג) שמי שאין לו מגילה יקרא את ההלל. אכן כתב לפקפק בעיקר ההוכחה מהגמ' דיש לומר שלאחר שלא נתקן לומר הלל בפורים שוב אין מקום לומר אף למי שאין לו מגילה. ואעפ"כ כתב שיקרא ההלל בלא ברכה כקורא בתהילים, ושפיר דמי, ואפי' כשקורא את המגילה מתוך חומש אפשר שעדיף לעשות כן ע"ש. וכ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ד פנ"ז תשו"א) שיאמר הלל שלם ולא יברך.

(כ) א. מבואר במ"ב שמאכל הוא לכתחילה וא"צ דוקא מעות. (דלא כמי שכתב שאינו לכתחילה, עי' משנ"ב דרשו הע' 8). ולענין מה שאין העני יודע שזה עבור מתל"א, פשוט מסברא שאין שום חיסרון בזה, שכיון שמקבל מה נפק"מ אם יודע עבור מה ניתן לו, וכן משמע בשני הבה"ל שצויינו, וביותר מזה מבואר שם שאפי' שהנותן לא מתכוון להדיא בשביל מתל"א מהני¹²⁹. ב. שרהיטת לשון המ"ב משמע שנשים פטורות, ובפרט משמע כן ממה שלא כתב המ"ב להדיא שחייבות, ולאפוקי מהפטורים. [ומה שכתב המ"ב 'ואשה מעוברת בעד ולדה', משום שהולד ספק זכר]. (אכן למעשה המנהג להחמיר בזה, וכן דעת הרבה פוסקי זמנינו, צויינו במשנ"ב דרשו על ס"ק ה, ע"ש. וכ"כ בכה"ח ס"ק כז ובאול"צ ח"ד פנ"ב אות א).

(כא) א. רהיטת הדברים משמע שלא [אלא יתן עוד מתנה אחת לעני ישראל]. (אך אין הדבר מוכרח במשנ"ב, אמנם עי' לעיל בהקדמה בדברי הגה"מ שיותר משמע שאין יוצא. ומ"מ כן פשוט מסברא שאין יוצאים בנתינה לגוי מתל"א, שבנתינה לגוי ליכא אלא מפני דרכו שלום ולא שתיקנו שיוצא בזה ידי מתל"א). ב. לכאוף כיון שרואה שכל מי ניגש מקבל, אם לא יתנו לו יש בזה מפני דרכי שלום ויש לתת לו [ואף שאין במקום זה מנהג לתת לגוים].

(כב) לכאוף מלשון המ"ב משמע שהיות ורגיל ליתן סכום מסויים בפורים, צריך לתנו לצדקה גם כשלא באו לבקש. והוא מדין נדר. אמנם יתכן לפרש כונת המ"ב שמה שרגיל לצאת בו ידי עיקר המצוה דהיינו ב' מתנות לב' עניים כפי הסכום שמחשיבו לעיקר הדין ולא לתוספת, אותו דוקא צריך ליתן גם השנה שאין לפניו עניים [ויתן לעניים לאחר פורים], אך מה שמוסיף על החובה תמיד וכפי שכתב המ"ב לעיל בשם הרמב"ם שראוי להרבות במתנות עניים, אף אם רגיל בסכום מסויים כל שנה, זה אין בחובתו לתת. ונראה שהדבר תלוי בב' הצדדים שבהערה לעיל, האם חובת הנתינה כשאר עניים הוא מדין מדין נדר או מתל"א, שאם מדין נדר יצטרך לתת כל מה שרגיל תמיד, אך אם מדין מתל"א לכאוף אין חייב אלא מה שרגיל ליתן לעיקר הדין בשביל מתל"א ולא התוספת. וצ"ע.

(כג) מבואר בלשון המ"ב שרק כשאוכל סעודה אחת ביום אין חוזר כששכח אח"כ, אך סעודת הלילה אינה מועילה לזה. וכן פשוט, שכל הסברא לפטור משום שיצא כבר ידי חובת סעודה, אך כשאוכל בלילה

הוספות ועיונים

¹²⁹ ומבואר בזה שא"צ כוונה ל'צאת ידי מצות מתנות לאביונים בפורים', אלא כל שנותן לשם מצות צדקה סגי בזה. וכל זה אפי' לצד שמתל"א צריך כוונה לשם מצוה, עי' מ"ב סי' תרצה סק"ד שנסתפק בזה.

לא יצא וכדלעיל ס"א, וכיון שלא אמר עה"נ באנו למחלוקת הפוסקים. עכ"פ למעשה כתב המ"ב שלא יחזור משום סב"ל.

(כד) א. לפי הטעם שכתב הרמ"א שלא יבואו לידי ספק קידושין, לכאוי אינו שייך באשה השולחת לאיש, עכ"פ ממה שכתב 'אבל לא בהיפך' מבואר שגם אשה לא תשלח לאיש, והטעם כפי שהמשיך 'שלא יבוא איש לשלוח', כלומר שאף באופן שאין חשש קידושין, אין לתת, שלא יבואו לידי אופן שיש חשש כזה. ב. בבבבוק יין יוצא ידי מנה אחת. ומנה חמה, לכאוי זה תלוי במחלו' הפוסקים אם יוצא במאכל הטעון תיקון כדי שיהא ראוי לאכילה. מיהו יש לדחות שדבר זה עדיף ואפשר שלכו"ע יוצא, כי הוא יותר קרוב לאכילה ואינו חסר אלא תיקון מועט. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (יבקשו מפיהו עמ' לו) שדוקא במאכל שצריך בישול על האש נחלקו אבל אם אין חסר אלא עירוי מים חמים, אע"פ שנחשב בישול לגבי שבת, מ"מ שפיר יוצא בזה ידי משל"מ.

(כה) א. משמע שמותר, כדן מלאכות שלצורך פורים (והיינו שלאו דוקא מלאכות שהם לצורך מצות היום). ועי'. ב. משמע שאסור, שהרי זה מלאכה. וע"י גוי מותר (ס"ק ב) או ע"י פועל שאין לו מה יאכל (שה"צ ב). אך אם הוא לכבוד פורים משמע שמוותר, כדכתב הרמ"א בסוף הסעיף (וכן הורה הגרי"ש אלישיב, מובא במשנ"ב דרשו על ס"ק ב. ואם הוא לכבוד שבת, עיי' שו"ת אור לציון פס"א אות א).

(כו) אין הדבר מפורש, אך יש להוכיח קצת ממה שהתיר הרמ"א במקום שאין שם אחר לקבל שיכול האבל לקבל, משמע שאין בדבר איסור בעצם ורק כשיש אחרים אין לשלוח לו, הא אם שלחו לו יקבל. (וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"ד פס"א אות ג שאם שלחו לו יקבל מהם, ולא יביא את המשלח לידי בושא והקפדה. וע"ע משנ"ב דרשו על ס"ק יט בדיבור הראשון).

(כז) לדעת המתירים סעודת נישואין פשיטא שמוותר, וגם למג"א שאוסר, משמע שבה מותר שהרי אין זה כשמחת נישואין, וכמבואר במ"ב לענין סעודת מילה ופדיון הבן (וביותר מפורש הדבר במ"ב לעיל סי' תקמו ס"ק יא בטעם של היתר סעודת מילה ופדיון הבן ברגל: 'דלא חשיבי שמחה אלא סעודת נישואין ואירוסין בלבד'. ועיי' שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' שמח שאם יוצא באותה סעודה לפורים ולסעודת מצוה אחרת, נכון להוסיף מאכל מיוחד לכבוד השמחה האחרת).